

CA20N CR40

- 76G76



3 1761 11970702 4

priručnik za novodošle useljjenike

Government
Publications

o javnim uslugama
i službama
u ontariju



Ontario

Ministry of
Culture and
Recreation

Citizenship
Branch

Hon. Robert Welch
Minister
Robert Johnston
Deputy Minister

Priručnik za novodošle useljenike o javnim uslugama i službama u Ontariju daje se besplatno novodošlim useljenicima u Ontario (jedna knjiga po porodici ili obitelji). Za besplatnu knjigu obratite se na:

Citizenship Branch (Od/j/eljenje za državljanstvo)
Ontario Ministry of Culture and Recreation (Ontarijsko ministarstvo za kulturu i rekreaciju)
5th floor, (5. sprat ili kat)
77 Bloor Street West
Toronto, Ontario M7A 2R9
Telefon: 965-2285.

Ostali pojedinci prilikom porudžbine knjige treba da pošalju ček ili novčanu poštansku uputnicu na:
Ontario Government Bookstore
(Knjižara ontarijske vlade)
880 Bay Street
Toronto, Ontario M7A 1N8.
C/ij/ena: \$1.25 (jedan dolar i dvadeset pet centi) po knjizi.

1. avgust ili kolovoz, 1976.

Na ovom listu nalaze se informacije koje se s vremena na vr/ij/eme m/ij/enjaju. Zbog toga te informacije nisu uključene u tekst ove knjižice.

Stranica 38 — Minimalne nadnice

Redovna minimalna nadnica na sat	2,65 dolara
Satna nadnica za učenike u privredi (za vr/ij/eme prvog m/j/eseca rada)	2,55 dolara
Nadnica u građevinarstvu	2,90 dolara
Čuvari gradilišta u građevinarstvu	2,90 dolara
Nadnica za studente i učenike (ispod 18 godina starosti, kad broj radnih sati u sedmici ne prelazi 28, odnosno kad je student zaposlen za vr/ij/eme školske godine ili raspusta)	2,15 dolara
Oni koji serviraju alkoholna pića u gostionicama sa zakonskom dozvolom za to	2,50 dolara
Službenici hitne pomoći:	
(a) Minimalna nadnica na sedmicu	127,20 dolara
(b) Minimalna satna nadnica ako službenik radi manje od 48 sati sedmično	2,65 dolara

Kad se hrana i stan uzimaju u obzir prilikom izračunavanja minimalne nadnice od strane poslodavca, od službenikove zarade ne mogu se odbiti veće svote od niže navedenih:

- | | | |
|-----|----------|--------------------------------------------------------------|
| (a) | Za stan | 11 dolara na sedmicu |
| (b) | Za hranu | 1,15 dolara po obroku,
i ne više od 35 dolara na sedmicu. |

PRIM/J/EDBA: Službenik se mora složiti sa ovim odbicima i mora koristiti stan i jesti obroke za koje su učinjeni odbici.

Stranica 61 — Trom /j/esecne uplate za zdravstveno osiguranje (OHIP):
Za svaki m/j/esec (važi od 1. maja ili svibnja 1976.):
Pojedinač — 16 dolara (48 dolara svaka tri m/j/eseca)
Porodica ili obitelj — 32 dolara (96 dolara svaka tri m/j/eseca)

Stranica 69 — D/j/ečji dodatak (engleski "Family Allowance")
23,89 dolara m/j/esečno po d/j/etetu

Stranica 77 — Starosne penzije (engleski "Old Age Security")
141,34 dolara m/j/esečno

Stranica 79 — Sistem zagaranovanog godišnjeg prihoda (GAINS)

Osobe koje ispunjavaju sve uslove ili uvjete mogu dobiti maksimalno 279,35 dolara m/j/esečno.

Stranica 80 — Kanadska radna penzija (engleski "Canada Pension Plan")

- (a) Maksimalni godišnji doprinos jednog službenika iznosi 135 dolara, a osobe koja radi za sebe — 270 dolara.
- (b) Maksimalne svote penzije koje ove godine mogu dobiti osobe koje ispune uslove ili uvjete za penziju jesu:

Radna penzija	173,61 dolara m/j/esečno
Potpورا preživ/j/elim	
— Posmrtnina	830,00 dolara
— Penzija za bračnog druga	109,94 dolara m/j/esečno (ispod 65 godina starosti)
	104,17 dolara m/j/esečno (iznad 65 godina starosti)
— Penzija za d/j/ecu	44,84 dolara m/j/esečno
Invalidska penzija	175,05 dolara m/j/esečno
Penzija za d/j/ecu invalidskih penzionera	44,84 dolara m/j/esečno

Stranica 117 — Kako dobiti vozačku dozvolu

- (a) Ako nikad niste vozili, dozvola za učenje je 10 dolara. Ona važi jednu godinu, a plaćena svota pokriva troškove praktičnog i pismenog ispita. Taksa za samu dozvolu je 3 dolara.
- (b) Čak i ako imate važeću dozvolu iz neke druge zemlje (osim Sjedinjenih Američkih Država), morate polagati praktični ispit (8 dolara), pismeni ispit (2 dolara) i morate platiti taksu za dozvolu (3 dolara).
- (c) Ako imate dozvolu iz neke druge kanadske provincije, morate se podvrgnuti pregledu vida i platiti taksu za dozvolu od 3 dolara.
- (d) Ako imate važeću dozvolu iz Sjedinjenih Američkih Država, morate polagati pismeni ispit (2 dolara) i platiti taksu za dozvolu (3 dolara).

Za Održati Vašu Potraženu Potporu

Za vr/ij/eme dok vi dobijate potporu s/j/etite se uv/ij/ek da nezaposleničko osiguranje je tu samo da vam pomogne u koliko ste privr/ij/emeni nezaposlen, i za vr/ij/eme za koje tražite novi posao. To je vrlo važno. Od vas uv/ij/ek se očekuje da aktivno tražite posao. Treba da tražite toliko službi koliko vam je moguće. Moguće je da će vam biti zatraženo da dokažete da ste uv/ij/ek spreman za rad, da ste sposoban za rad i da aktivno tražite posao. Nezaposleničko osiguranje (engleski “Unemployment Insurance”) znači da vam federalna vlada plaća da bi ste si tražili drugi posao.

U svakom slučaju treba da zapisujete imena svih poslodavca koje ste pos/ij/etili u koliko tražite posao, pa i ako niko u vašoj kancelariji ili uredu za nezaposlene (engleski “Unemployment Insurance Office”) vam to ne zatraži. Doćim za vr/ij/eme vaše potražnje nezaposleničke potpore uv/ij/ek može od vas da se zatraži da pokažete taj izv/j/eštaj. Od vas se očekuje normalno da se svakim radnim danom stavite u vezu sa par poslodavca.

Svako pismo koje primite od kancelarije ili ureda za nezaposlene (engleski “Unemployment Insurance Office”) je važno. Pismo može da sadržava izv/j/eštaj o vašoj potražnji nezaposleničke potpore, ili može da se zaht/j/eva od vas da svratite u kancelariju ili ured za nezaposlene (engleski “Unemployment Insurance Office”) na zahtev službenika nezaposleničkog osiguranja. Uv/j/erite se da dobro razum/ij/ete sva pisma koja primite. U slučaju da ne razum/j/ete sva pisma obratite se kancelariji ili uredu vašeg nezaposleničkog osiguranja (engleski “Unemployment Insurance Office”) da bi vam tamo neko objasnio značaj pisma.

Ako ne razum/j/ete engleski ili francuski povedite nekoga sa sobom koj bi mogao da vam prevede.

To je vaše pravo da razum/j/ete jezik na kome se vaš sastanak održava. Ako ne razum/j/ete jezik, i nemate prevodilaca, vaše je pravo da vam se odkaže privr/ij/emeni vaš sastanak dok si budete nabavili jednog prevodilaca.

Ako vam je rečeno, bilo iz kakvog razloga, da se prijavite vašoj lokalnoj kancelariji ili uredu za nezaposlene (engleski “Unemployment Insurance Office”) morate otići. Ako ne odete morate imati vrlo jako opravdanje. Ako ne možete da idete u vašu lokalnu kancelariju ili ured za nezaposlene (engleski “Unemployment Insurance Office”) u određeno vr/ij/eme, onda morate da pozovete telefonski vašu lokalnu kancelariju ili ured za nezaposlene (engleski “Unemployment Insurance Office”) i da se pobrinete da vam se promeni čas vaše pos/ij/ete. To je vrlo važno. Ako ne dodjete na zatraženo vr/ij/eme, bez obzira na razlog, vaša potpora će biti ukinuta.

CA2ΦNCR40
-76G76

priručnik za novodošle useljjenike

o javnim uslugama i službama u ontariju

(Ranije objavljeno pod naslovom
"Ontario i Vi")



Tekst prvog izdanja napisala Edith Ferguson
Popravljeno izdanje pripremile Edith Ferguson
i Dianne Atkins

Ilustracije u tekstu nacrtao Ken Gray
Na srpskohrvatski ili hrvatskosrpski
preveo Milan Surdučki



Digitized by the Internet Archive
in 2023 with funding from
University of Toronto

<https://archive.org/details/31761119707024>



Sa posebnim zadovoljstvom pozdravljam dobrodošlicom sve one useljenike u Kanadu koji su izabrali Provinciju Ontario za svoje novo prebivalište.

U trenutku kada vi sa nadom iščekujete nove povoljne mogućnosti za život u Ontariju, znajte da su doprinosi koje vi činite svojim sposobnostima, znanjima i kulturom veoma dragoc/j/eni za ovu Provinciju.

U cilju pomoći novodošlima u njihovom prilagođavanju novim prilikama i okolici, vlada Ontarija uspostavila je razne specijalne službe i usluge, kao što su doček na aerodromu, orijentacioni kursevi, kursevi engleskog jezika, Ontarijski dom za doček i dobrodošlicu (Ontario Welcome House) i kursevi o kanadskom državljanstvu. Ova knjižica, ranije poznata i izdata pod naslovom *Ontario i Vi*, može se dobiti na engleskom, francuskom, italijanskom, portugalskom, grčkom, srpskohrvatskom ili hrvatskosrpskom, kineskom, španskom ili španjolskom, n/j/emačkom, finskom, poljskom i korejskom jeziku i jedna je od najvažnijih spomenutih specijalnih usluga i službi.

Nadam se da će pomoću ove knjižice novodošli useljenici u Ontario bolje shvatiti mnogobrojne specijalne usluge i službe koje su uspostavljene radi zadovoljavanja potreba naših građana. Ovaj *Priručnik za novodošle useljenike* sadrži opis usluga i službi koje su od interesa za novodošle i koje su za njih pripremljene od strane i federalnih, i provincijskih, i gradskih vlasti, kao i opis službi i usluga koje pružaju privatne ustanove i organizacije.

Molim vas da primite moje najl/j/epše želje za usp/j/ešan život i sreću u Ontariju.

A handwritten signature in dark ink, reading "William G. Davis". The signature is fluid and cursive, with the first name "William" and last name "Davis" clearly distinguishable.

William G. Davis
Premijer Ontarija



Ovaj priručnik za novodošle useljenike daje korisne uvodne informacije onima koji planiraju da ovu provinciju prihvate kao svoje novo prebivalište.

Priručnik je pripremljen u Odjeljenju za državljanstvo moga ministarstva uz pomoć federalnih, provincijskih, gradskih i privatnih kancelarija ili ureda i ustanova, a u cilju davanja potpunog pregleda pomoći i usluga koje stoje na raspolaganju novodošlim.

Već godinama Ontario dočekuje dobrodošlicom hiljade ili tisuće novih građana koji iz mnogih i raznih zemalja donose svoju kulturnu baštinu, svoje sposobnosti i znanja, i svoju upornost i istrajnost, kojima obogaćuju društveni, ekonomski i kulturni život naše provincije. Svi mi imamo koristi od toga i zbog toga smo zahvalni novodošlima.

Želim da svojom ličnom dobrodošlicom pozdravim sve novodošle u Ontario i pozovem ih da se u potpunosti i široko koriste uslugama i službama opisanim u ovom priručniku.

A large, stylized handwritten signature in black ink that reads "Bob Welch". The signature is fluid and cursive, with the first letters of the first and last names being capitalized and prominent.

Robert Welch
Ministar za kulturu i rekreaciju

Sadržaj

Sm/j/eštaj	stranica	8
Kako ćete dobiti informacije i pomoć		20
Zapošljavanje i zaposlenje		28
Kursevi engleskog jezika i kursevi o državljanstvu		46
Školstvo i biblioteke ili knjižnice		50
Zdravstvene usluge i službe		60
Socijalne usluge i službe		68
Stambene mogućnosti		84
Briga o novcu i rukovanje novcem		94
Zakoni u Ontariju		106
Automobili: kupovina i vožnja		116
Kako postati kanadski državljanin		126
Mapa Kanade		131
Specijalne državne usluge i službe za useljenike		138
Dodatak: m/j/ere, novac, vr/ij/eme, državni praznici ili blagdani propisani zakonom		144
Mapa Ontarija		148
Registar		150

Sm/j/eštaj

Zdravstveno osiguranje	stranica	9
Snalaženje u novoj sredini		9
Na poslu		9
Vaši sus/j/edi		10
Kanađani kao prijatelji		10
Kupovina i snabd/ij/evanje		11
Omladina		12
Briga o d/j/eci		12
Žene		13
Porodične ili obiteljske prilike i neprilike		13
Rođenja		14
Ženidbe i udadbe (v/j/enčanja)		14
Smrtni slučajevi i pogrebi		14
Porodični ili obiteljski problemi		15
Religija		15
Kultura i rekreacija		15
Dobrovoljne ustanove i dobrovoljni radnici		17
Upoznavanje Ontarija		18

Sm/j/eštaj

Dobrodošli u Ontario.

Nadamo se da će vam informacije u ovoj knjizi biti korisne u trenutku kad započinjete život u novoj zemlji. Ako imate rođake ili prijatelje koji su već ovd/j/e, oni će vam biti velika pomoć. Ako ih pak nemate, onda ćete morati učiti od drugih kako da se snađete u novoj sredini, kakve vam sve usluge stoje na raspolaganju i kako se možete koristiti njima.

Nije moguće na ovako ograničenom prostoru obuhvatiti sve informacije potrebne svakom pojedinom useljeniku, niti je moguće opisati sve usluge i službe koje useljenicima stoje na raspolaganju. Zato ćemo pokušati da navedemo samo stvari koje useljenicima prouzrokuju najveće poteškoće i tako vas uputimo na osobe i organizacije koje vam mogu pružiti daljnju pomoć.

U svakoj zemlji postoje navike i običaji koji su svojstveni toj zemlji i koji su različiti od običaja u drugim zemljama. Vi možete slobodno održavati svoje navike, običaje i tradiciju, ali izvesni obrasci za život već su stvoreni od onih koji su ovamo došli pr/ij/e vas. Naći ćete da je korisno i potrebno shvatiti te običaje i prilagoditi se njima. I pravi, ovd/j/e rođeni Kanađani isto tako m/ij/enjaju svoj način života i nalaze za potrebno da se prilagode običajima mnogih useljenika koji stižu u ovu zemlju.

Zdravstveno osiguranje

Veoma je važno da se odmah prijavite za zdravstveno osiguranje. Za detaljnija obav/j/eštenja vidite 61. stranicu.

Snalaženje u novoj sredini

Ako živite u gradu, moći ćete po svoj prilici kupiti mape i karte koje će vam pomoći u snalaženju. Obično se karte mogu nabaviti besplatno ili vrlo jeftino na benzinskim stanicama ili garažama gd/j/e se prodaje benzin za automobile.

U gradovima i varošicama mape gradova i vodiče po ulicama možete kupiti u knjižarama ili prodavnicama novina. Nemojte se ustručavati da za pravac i uput pitate ljude na ulici ili policajca koji je već navikao da od njega traže takvu pomoć.

Na poslu

Neki useljenici nalaze da je tempo rada u Kanadi brži nego u njihovim zemljama. Zato će možda biti potrebno da se naviknete na novo i različito radno

vr/ij/eme i na drugačije metode rada. Činovnici ili uredski radnici obično rade pet dana u sedmici, od poned/j/eljka do petka, od 9 sati ujutro do 5 sati po podne. Tvornički radnici obično idu na posao ranije, a i vraćaju se s posla ranije nego činovnici ili uredski radnici, no radni sati nisu jednaki i ustaljeni. Neke fabrike ili tvornice rade u dv/ij/e ili tri radne sm/j/ene od po osam sati.

Osobe koje su radile na rukovodećim i nadgledničkim položajima pr/ij/e dolaska u Kanadu često su iznenađene kada doznaju da službenici i radnici ne obasipaju uslužnostima svoje šefove i nadglednike ili poslovođe i da im ne pridaju toliko značaja kao što je to u nekim zemljama.

Ako ste završili univerzitet ili sveučilište u zemlji u kojoj to postiže samo mali broj ljudi, pronaći ćete da vam sama univerzitetska ili sveučilišna diploma neće u Kanadi osigurati nekakav visoki položaj i ugled. U ovoj zemlji je lakše postići visoku školsku spremu nego u nekim drugim zemljama sv/ij/eta, pa stoga takva sprema nije ni r/ij/etka.

Osobe koje rade skupa često oslovljavaju jedna drugu imenima, a ne prezimenima. Nekiput se tako oslovljavaju i poslovođe, nadglednici i šefovi. Obratite pažnju i pronađite kakav je običaj na vašem radnom m/j/estu ili zapitajte osobu koja radi uz vas.

Vaši sus/j/edi

Možda ćete stanovati ili već stanujete u d/ij/elu grada gd/j/e svi stanovnici pripadaju vašoj nacionalnosti i govore vašim jezikom, a moguće je opet da ćete se naći u ulici gd/j/e ima osoba raznih nacionalnosti kojima je teško da se sporazumu/ij/evaju jer ne govore istim jezikom.

Ako stanujete u kući, najpr/ij/e ćete upoznati svoje sus/j/ede na prilazu u garažu ili u vrtu. D/j/eca će se vrlo brzo sprijateljiti sa d/j/ecom sus/j/eda. Ako pak iznajmljujete stan u velikim zgradama, proći će možda više vremena dok se ne upoznate, osim ako ne pripadate udruženju stanara ili ako u zgradi nemate nekakve mogućnosti za sport i razonodu, kao što su bazen za kupanje i sala za rekreaciju, gd/j/e se stanari obično nalaze i sastaju.

Sus/j/edi često upotrebljavaju zajednički prolaz za kola između kuća, pa moraju uzimati u obzir potrebe jedan drugoga pri upotrebi prolaza. Zimi vlasnici kuća moraju čistiti sn/ij/eg sa prilaza svojim kućama. U većini gradova postoje propisi po kojima oni isto tako moraju čistiti sn/ij/eg i sa trotoara ili pločnika ispred svojih kuća. Radi skupljanja smeće se mora umotati pr/ij/e nego što se stavi u kantu ili plastičnu vreću.

Kanađani kao prijatelji

Upoznavanje sa ljudima u velikom gradu može predstavljati poteškoću, a ljudi vam se mogu učiniti neljubaznim. Nemojte zaboraviti da su i mnogi drugi ljudi u gradu stranci kao i vi. Neki od njih su useljenici, a neki opet pravi, ovd/j/e rođeni Kanađani koji su se u vaš grad doselili iz drugih krajeva Kanade. Kanada je zemlja koja raste i m/ij/enja se, a smatra se da se jedna pros/j/ečna porodica ili obitelj seli jednom u četiri godine.

Kada se upoznajete i sprijateljujete sa Kanađanima i drugim useljenicima, morate se prilagoditi običajima i navikama jedni drugih. Na prim/j/er, useljenici iz nekih zemalja nemaju običaj da se rukuju. U Kanadi ne postoje ustaljena pravila za

rukovanje pa se ne morate brinuti o tome. Ako vam neka osoba pruži ruku, možete je prihvatiti u svakoj prilici.

Vaši kanadski poznanici preći će veoma brzo na oslovljavanje samo imenom (tj. bez prezimena), pogotovu kad se radi o mlađem sv/ij/etu. Stariji su manje navikli na takav način oslovljavanja. Nekima od vas, tj. onima kojima je običaj upotrebe samo krštenog imena znak nepoštovanja čak i kad se radi o odnosima između muža i žene, teško će biti naviknuti se na takvo oslovljavanje. Upotrebljavajte i dalje titule “gospodin”, “gospođa” i “gospođica”, ako vam je to zgodnije i ako se tako os/j/ećate lagodnije.

Kanađani se sastaju sa svojim prijateljima i ugošćuju ih više u svojim kućama i domovima nego na javnim m/j/estima. Pošto se u raznim zemljama obroci jedu u različita doba dana, kada pozivate nekoga u svoju kuću ili kada primate poziv od osobe neke druge nacionalnosti, najpametnije je i najsigurnije biti u svakom pozivu ili pri svakom pozivanju sasvim jasan, kako bi gosti znali da li su pozvani na pun obrok (ručak, večeru) ili samo na laku zakusku.

Mnogi Kanađani u podne ručaju lako, a glavni obrok im je večera oko 6 ili 6 i trideset uveče/r/, no neki Kanađani, naročito oni po selima i manjim gradovima, jedu pun obrok u podne. Kada se glavni obrok uzima u podne, večera se onda sastoji od lakog obroka. I u gradovima ned/j/eljom je glavni obrok često u podne. Zbog ovakvih običaja nazivi obroka u engleskom jeziku nisu uv/ij/ek jasni ni samim Kanađanima. Treba znati da se laki obrok u podne naziva “lunch” [lanč], a laki obrok uveče/r/ – “supper” [saper]; “dinner” je naziv za pun obrok bilo da je u podne ili uveče/r/.

Kada Kanađani dočekuju goste uveče/r/ u svojoj kući ili domu, piće se služi kada gosti dođu, no hrana se često služi tek kasnije. Kanađani obično ne donose domaćici cv/ij/eće, bombone, čokolade ili kakav drugi poklon, osim ako ne ostaju u kući preko noći ili preko vikenda, premda oni i to ponekiput čine, pa donošenje sitnih poklona postaje sve više uobičajeno.

Kupovina i snabd/ij/evanje

Dučani i radnje otvoreni su od 9 ujutro do 6 uveče/r/, no male prodavnice hrane i drogerije, odnosno prodavnice sitnih potreba i l/ij/ekova (engleski “drug-store” [dragstor]) u blizini stambenih četvrti otvaraju se i ranije da bi bile na usluzi osobama koje kupuju pr/ij/e odlaska na posao. Neke su prodavnice otvorene i četvrtkom i petkom uveče/r/, a ima prodavnica hrane koje su otvorene duže svake večeri. Ned/j/eljom je većina prodavnica zatvorena sa izuzetkom malih dućana kod stambenih četvrti u kojima se prodaju pekarski proizvodi, ml/ij/eko i ostala hrana, kao i cigarete. Takve radnje su često otvorene i ned/j/eljom i radnim danima do 11 sati uveče/r/.

Mnogi novodošli useljenici nisu navikli na kupovinu i snabd/ij/evanje u velikim centrima i kompleksima sa mnogobrojnim trgovinama i širokim parkiralištima (engleski “plaza”), gd/j/e se prodavnice nalaze jedna do druge, ponekad pod istim krovom, sve u cilju ugodnijeg kupovanja. Isto tako je moguće da novodošli useljenici nikad ranije nisu kupovali namirnice u ogromnim prodavnicama (engleski “supermarket”) u kojima se prodaju raznovrsni prehrambeni proizvodi i kućne potrepštine, a u kojima se kupci sami poslužuju, plaćajući za kupljene stvari prilikom izlaska.

Kanađani kupuju i troše mnogo unapred upakovanih proizvoda. Hrana se

pakuje u pakete razne veličine, razne težine i razne c/ij/ene, pa je vrlo teško znati koji se paket najviše isplati. Preko Kanadskog udruženja potrošača (engleski "Consumers Association of Canada", vidi stranicu 97) Kanađani se neprestano žale vlastima i industrijskim firmama na pakovanje hrane, u nastojanju da se uvedu i počnu upotrebljavati standardne veličine i težine paketa. Kanada polako prelazi na decimalni sistem m/j/era (sa osnovnim jedinicama: metar, kilogram i litar), što će svakako doprin/ij/eti uklanjanju postojeće zbrke i nesređenosti.

U većini drogerija (engleski "drugstore"), kako smo već spomenuli, možete kupiti ne samo l/ij/ekove, nego i bombone, čokolade, sladoled, fotografske filmove, kozmetičke proizvode i druge sitne potrepštine.

Prodaja alkoholnih pića je pod strogom državnom (provincijskom) kontrolom, pa se pića prodaju u bocama u posebnim državnim prodavnicama ili na čaše u hotelima, restoranima i barovima koji imaju posebnu dozvolu za točenje alkoholnih pića.

Brojevi za označavanje veličine gotove od/j/eće u Kanadi razlikuju se možda od onih koje ste vi dosad upotrebljavali. Kanađani najčešće kupuju gotovu od/j/eću ili konfekciju zato što je ona jevtinija od od/j/eće napravljene po m/j/eri.

Omladina

Mladež u Kanadi uživa daleko veću slobodu nego nekad njihovi roditelji ili danas mladež u mnogim drugim zemljama. To zadaje mnogo briga i Kanađanima-useljenicima i pravim, u Kanadi rođenim Kanađanima.

Zato što ljudi danas imaju novca više nego ikada ranije, roditelji daju više novca i d/j/eci na trošak, a isto tako pružaju d/j/eci i više udobnosti i luksuznih predmeta. Otuda d/j/eca i očekuju više. Nadzora nad omladinom između 13 i 20 godina ima danas daleko manje nego ranije. Mladići i d/j/evojke izlaze noću sami, bez ikakvog nadzora, ponekad sa svojim prijateljima istoga spola, a ponekad i u parovima. Običaj sastajanja i izlaženja u parovima nepoznat je nekim useljenicima. Sastajanje i izlaženje mladića i d/j/evojke ponekad vodi u brak, a ponekad se tu radi o slučajnim i površnim odnosima. Nekiput se mladić ili d/j/evojka sastaju i izlaze sa više osoba pr/ij/e nego što se odluče na brak.

I mladići i d/j/evojke idu danas duže u školu radi izučavanja nekakvog zanata ili profesije, zbog toga što nestručnih poslova ima manje nego ranije. Mnoge stvari oni nauče preko televizije i radija i čitanjem knjiga, pa su o mnogim stvarima obav/j/ešteni bolje nego što je to mladež ikada ranije bila.

U svakoj generaciji jedan broj roditelja ne slaže se sa načinom života svoje d/j/ece, ali što se tiče vremena u kojem živimo, preovladava mišljenje da današnje vr/ij/eme nije najprikladnije i najbolje za odgoj i vaspitanje d/j/ece. Potrebno je da se i roditelji upoznaju sa društvom i zajednicom u kojoj žive, kako bi bolje razum/j/eli život svoje d/j/ece van kuće i doma.

Briga o d/j/eci

Kada oba roditelja, i mati i otac, rade, ne/t/ko se mora brinuti o maloj d/j/eci. Ako u blizini nema obdaništa i ako nemate rođaka, možda će biti teško pronaći pogodnu osobu za čuvanje d/j/ece. Dobrobit d/j/ece mora se uzeti u obzir i staviti na prvo m/j/esto u odnosu na potrebu za većom zaradom (vidi D/j/ečja obdaništa, stranica 71).

Pojedinci koji dolaze sa sela možda ne shvataju da je mnogo opasnije ostavljati d/j/ecu samu u gradu nego na selu, gd/j/e takoreći svi sus/j/edi poznaju i štite d/j/ecu. Zakon za zaštitu d/j/eca prilično je strog u Ontariju i traži da su d/j/eca stalno pod nadzorom sposobne i odgovorne osobe. Društva za pomoć d/j/eci (engleski "Children's Aid Societies"), čija je odgovornost potpuna zaštita d/j/eca, smatraju da su d/j/eca zanemarena i prepuštena sama sebi, ako ih roditelji ostavljaju noću same u kući ili stanu. (Vidi Društva za pomoć d/j/eci, stranica 70).

U Kanadi mnogi roditelji obično nađu i plate paziteljicu (engleski "babysitter" [bebisiter]) koja čuva d/j/ecu noću dok su oni van kuće. Roditelji moraju biti sigurni da je paziteljica odgovorna osoba koju oni dobro znaju ili koju im je ne/t/ko preporučio. Mlađe osobe, tj. one između 13 i 19 godina, treba da čuvaju samo d/j/ecu svojih sus/j/eda ili d/j/ecu onih lica koja su dobro poznata njihovim roditeljima, i nikada ne treba da se sami vraćaju kući kasno u noć.

Žene

Uloga žena u porodici ili obitelji i u društvu znatno se izm/ij/enila u zadnjih 10-15 godina. Žene sve više zaht/ij/evaju da budu priznate i da im se daju iste mogućnosti i prilike za razvoj kao i ljudima.

Već odavno u Kanadi vlada običaj da žene rade pr/ij/e udaje. Danas mnoge od njih rade i nakon udaje.

Sa povećanjem životnih troškova mnoge porodice ili obitelji nalaze da su im potrebne dv/ij/e zarade, dva dohotka. Porodice ili obitelji danas su manje, a u domaćinstvu ili kućanstvu postoje i upotrebljavaju se mnoge sprave kojima se štedi i zam/j/enjuje ljudski rad, pa kućni poslovi ne oduzimaju ženama toliko mnogo vremena kao nekad. Isto tako danas ima mnogo više brakova u kojima su žene i muževi ravnopravni partneri i u kojima oni imaju iste i jednake odgovornosti.

U 1971. godini izglasani su zakoni kojima se zabranjuje diskriminacija zbog spola ili bračnog stanja (vidi Diskriminacija, stranica 114). Međutim, mnoge žene i dalje rade na podređenim položajima ili na manje plaćenim poslovima. Vrlo malo žena zauzima odgovorne, važne i vodeće položaje u poslovnim organizacijama i firmama. Samo mali broj žena jesu poslanici u parlamentu. U upoređenju sa nekim drugim zemljama proporcionalno mali broj žena bavi se takozvanim slobodnim profesijama (doktori, dentisti, advokati, inženjeri i slično), ali se sve više stvaraju nove i bolje mogućnosti za žene da se i one bave profesijama koje se dosad tradicionalno nisu smatrale za ženske poslove i zanimanja.

Dosad je bilo uobičajeno da se neudate žene oslovljavaju sa titulom "Miss" (gospođica), a udate žene sa "Mrs." (skraćenica ili kratica od engleske r/ij/eči "Mistress"; izgovara se otprilike [misiz]). Sada se sve više upotrebljava titula "Ms." (koja nema određenog značenja ni preciznog izgovora) i za udate i za neudate žene.

Porodične ili obiteljske prilike i neprilike

U svakoj zemlji rođenja, ženidbe i udadbe (v/j/enčanja) i pogrebi jesu porodični ili obiteljski događaji koji se obično označavaju tradicionalnim obredima najčešće vezanim za religiju porodice ili obitelji. Kolikogod je to moguće useljenici žele da se pridržavaju svojih običaja, ali su oni često zbunjeni oblicima kanadskih običaja.

Rođenja

U Kanadi se većina d/j/ece rađa u bolnicama, a babica i primalja nema. Obično se rođenja ne proslavljaju posebnim obredom ili slavljem, no rođaci i prijatelji donose ili šalju poklone za novorođenče. Neke porodice ili obitelji pozivaju goste u kuću nakon krštenja novorođenčeta u crkvi.

Ženidbe i udadbe (v/j/enčanja)

Mladići i d/j/evojke izabiraju svoje bračne drugove među osobama koje su upoznali u školi, na poslu ili preko prijatelja. Mlade ne dobijaju i ne donose u brak miraz, ali rođaci i prijatelji daju mladencima poklone prilikom v/j/enčanja.

Posebni skupovi prijatelja za darivanje buduće mlade (koji se engleski nazivaju "showers") nepoznati su kao običaj mnogim novodošlim useljenicima. Pr/ij/e nego što se d/j/evojka uda, neki od njenih prijatelja obično pozovu ostale prijatelje i poznanike na skup u svojoj kući, kojom prilikom mlada biva "obasuta" ("shower" između ostalog znači i "pljusak") mnogim sitnim poklonima. Nekiput se takvi posebni skupovi prave i za darivanje buduće majke koja je neposredno pred porođajem.

Dozvolu za v/j/enčanje potrebno je tražiti u kancelariji ili uredu gradskog ili m/j/esnog matičara (engleski "city clerk" ili "town clerk" ili "township clerk"). U Ontariju se dozvola mora obezb/j/editi najmanje tri dana ispred v/j/enčanja, a mora se iskoristiti pr/ij/e nego što prođu tri m/j/eseca od datuma izdavanja dozvole. Za dozvolu se plaća određena taksa u gotovom ili čekom potvrđenim od banke.

Ako se sklapanje braka i v/j/enčanje najavljuje u crkvi, dozvola za v/j/enčanje nije potrebna. Najava se u crkvi mora pročitati bar jednom na ned/j/eljnoj službi ili misi i to najmanje pet dana pr/ij/e v/j/enčanja; kao i dozvole za v/j/enčanje, i najave imaju važnost od tri m/j/eseca. U nekim crkvama najava se čita jednom, u nekima dva puta, a u nekima i tri puta.

V/j/enčanja se obavljaju ili u crkvi pred pozvanim gostima (nakon čega se održava prijem, tj. ručak ili večera), ili u kućama ili na javnim m/j/estima, kao što je gradska kuća, bez velikih ceremonija. Samo jedan obred v/j/enčanja je dovoljan: religiozni ili građanski.

Smrtni slučajevi i pogrebi

Pogrebni obredi mogu se obaviti u crkvama, ali postaje sve običnije da se oni održavaju u pogrebnim domovima ili mrtvačnicama, koje pos/j/eduju i kojima upravljaju pogrebnici. Svi pogrebni domovi moraju imati dozvolu za rad od države. Nakon smrti mrtvac leži dva dana u pogrebnom domu, a prijatelji pokojnika tamo odlaze da porodici ili obitelji izjave svoje saučešće. Obično se u kapeli pogrebnog doma održi i religiozni obred, iako neke porodice ili obitelji mogu odlučiti da izostave takav obred.

Porodice ili obitelji ponekad, nakon pogreba, pozivaju rođake i bliže prijatelje u svoju kuću i tamo služe piće i lak ob/j/ed. Prisustvo pozvanih rođaka i prijatelja olakšava i ublažuje bol i samoću uske porodice ili obitelji neposredno nakon pogreba, a pored toga neki od pozvanih su možda došli izdaleka, pa im je potreban obrok pre povratka kući. Sus/j/edi često donose ponude porodici ili obitelji umrloga i time pokazuju da žele biti od pomoći porodici ili obitelji ožalošćenij i

prezauzetoj ostalim brigama oko pogreba.

Možda ćete pomisliti da su Kanađani suviše bezos/j/ećajni, zato što ne pokazuju otvoreno svoju duboku žalost u ovakvim prilikama. Kanadski običaj traži da ožalošćeni sačuvaju svoju hrabrost i prisebnost i da vladaju svojim os/j/ećanjima. Crnina kao znak žalosti ne nosi se, ali ipak ljudi ne oblače jarko obojenu i suviše šarenu od/j/eću kad odlaze na sahranu ili ukop.

Neki useljenici šalju t/ij/elo umrlog rođaka u zavičaj radi pogreba, ali takvo slanje košta hiljade ili tisuće dolara, pa može porodicu ili obitelj uvući u veliki dug koji kasnije treba dugo otplaćivati. Pogrebi su skupi, ali je isto tako moguće obaviti ih i na skromniji način. Vlasnici pogrebnih zavoda ili pogrebnici, a u mnogim gradovima i takozvana spomen-društva (engleski "memorial society") pomoći će vam da uz skromne troškove unapred isplanirate pogreb. Sav/j/et i pomoć u slučaju smrti u vašoj porodici ili obitelji možete dobiti i u svojoj crkvi.

Porodični ili obiteljski problemi

Kada se pojave nekakvi problemi u porodici ili obitelji, dobro je ako postoje mogućnosti da se čov/j/ek o njima porazgovara sa nekim. O problemima ponašanja d/j/ece može se porazgovarati sa učiteljem ili upraviteljem u školi. O problemima odnosa između d/j/ece i roditelja ili odnosa između žene i muža može se potražiti pomoć od popa u crkvi ili od postojećih sav/j/etovaništa za porodične ili obiteljske probleme (vidi Služba sav/j/etovanja o porodičnim ili obiteljskim problemima, stranica 76).

Religija

Mnogi useljenici pohađaju crkve ili druge v/j/erske hramove u kojima se sastaju sa svojim sunarodnicima i u kojima čuju svoj jezik. Oni se često i obraćaju svojim v/j/erskim hramovima za obav/j/eštenja i pomoć.

U Kanadi postoji mnogo različitih v/j/erskih grupa; one se međusobno uglavnom dobro slažu.

Pored obavljanja v/j/erskih dužnosti i funkcija mnoge kanadske crkve služe isto tako kao i centri društvenih aktivnosti. Pri crkvi često postoje klubovi muškaraca, žena, bračnih parova, omladinski klubovi, klubovi mladih ljudi, klubovi starijih građana, itd. Neke crkve održavaju kurseve engleskog jezika, stvaraju sportske klubove, rukovode l/j/etnim kampovima i prave i održavaju igrališta za tenis i bedminton, a neke pak osnivaju obdaništa za d/j/ecu zaposlenih majki i brinu se o njima.

Samo mali broj ovakvih aktivnosti nije otvoren onima koji nisu članovi jedne određene crkve. Većina aktivnosti otvorena je svima koji žele u njima učestvovati. Za informacije obratite se najbližoj crkvi u vašem sus/j/edstvu.

Kultura i rekreacija

U Ontariju postoje široke i raznolike mogućnosti za kulturne aktivnosti, razonodu i rekreaciju, pa ih u ovoj maloj knjižici nije moguće sve podrobnije ni opisati.

U većim gradskim centrima mnogi ljudi nalaze zadovoljstvo u pos/j/etama um/j/etničkim galerijama, u slušanju koncerata simfonijskih orkestara, u gledanju baletskih predstava i u odlascima u pozorište ili kazalište. Širom Ontarija mnoge

etničke grupe kulturnim aktivnostima rade na očuvanju tradicija donesenih iz svoje domovine. Ove aktivnosti svojom raznovrsnošću i posebnom obojenošću obogaćuju kanadski društveni život, pružajući na taj način i istovremeno zadovoljstvo građanima svakog etničkog por/ij/ekla.

Isto tako u Ontariju postoje i mnoge rekreacione aktivnosti. Neke aktivnosti predviđene su programima u organizaciji gradova ili manjih m/j/esta. Pod zaštitom ontarijske vlade, zatim, postoje veliki parkovi i čitava područja u kojima se šume, vode i biljni i životinjski sv/ij/et održavaju u prirodnom stanju. Ti parkovi i prirodni rezervati stoje na raspolaganju svima građanima, a za njihovu upotrebu plaća se samo mala ulaznina. Vlada provincije Ontario odgovorna je za donošenje propisa o iskorišćavanju tekućih voda, šuma, javnih plaža i kupališta, kao i prostora za kampovanje. Ako nam/j/eravate ići u lov ili ribolov, važno je da se upoznate sa zakonima o ovim sportovima.

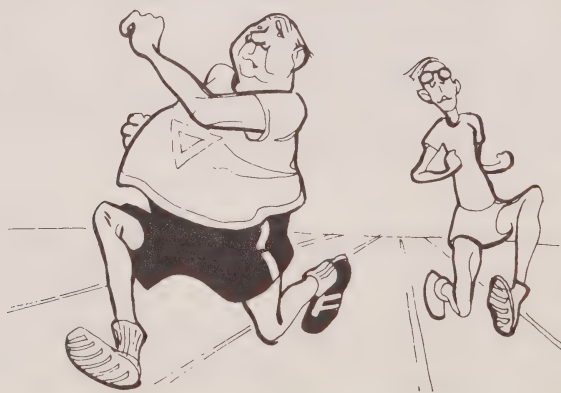
Neke porodice i obitelji odlučuju se na kupovinu vikendica u prirodi, obično pokraj kakvog jezera, i tamo provode godišnje odmore, dopuste i vikende. Za putovanja vikendom ili na godišnjem odmoru kanadske porodice ili obitelji najčešće se služe kolima. Ako se noći provode u kampovima za koja i prikolice a ne u motelima i hotelima, može se mnogo ušted/j/eti. To je isto tako moguće kad se potrebna hrana nosi sa sobom i kad se dnevni obroci jedu uz autoputeve na stolovima koje postavlja ontarijska vlada i koji se mogu upotrebljavati besplatno.

Mnoge društvene organizacije i ustanove, kao što su klubovi "Y" (izgovara se približno [vaj] i to je prvo slovo skraćenice ili kratice YMCA ili YWCA naziva "Young Men's, Women's Christian Association") imaju bazene, gimnastičke dvorane i razne klubove, u kojima se članovi bave raznim aktivnostima (vidi stranicu 72). Organizacije izvidnika ("Boy Scouts" za d/j/ečake, takozvani skauti; "Girl Guides" za d/j/evojčice), crkve i druge društvene organizacije isto tako nude svoje programe i aktivnosti.

Etničke organizacije i društva pokreću razne rekreacione aktivnosti za pripadnike svoje nacionalne grupe i posebno se brinu o programima za mladež.

Pojedinci i poslovne firme u cilju zarade omogućavaju razne aktivnosti u svojim prostorijama, kao što su bilijarske sale, kuglane, dvorane za ples, skijaški domovi i kampovi.

Za informacije o kulturnim priredbama i rekreacionim mogućnostima obratite se na informacioni centar u vašoj stambenoj četvrti, na obližnju javnu knjižnicu, na



od/j/eljenje za rekreaciju u gradskoj kući (engleski "Recreation department") ili na bilo koju gore spomenutu organizaciju. Za obav/j/eštenja o aktivnostima van vašeg m/j/esta stanovanja, obratite se na provincijske turističke biroe (engleski "Provincial Tourist Bureau") koji postoje u svim, i manjim i većim gradovima, kao i na turističke biroe pored autoputeva.

Dobrovoljne ustanove i dobrovoljni radnici

U ovoj knjižici opisuju se mnoge javne službe i usluge za koje plaća država, ali se isto tako spominju i mnoge "dobrovoljne" ili "privatne" organizacije i ustanove u području socijalnih službi, zdravstva i rekreacije. Ovim ustanovama rukovode odbori "dobrovoljnih radnika", tj. oni koji bez naknade daju svoje vr/j/ij/eme i energiju zajednici i narodu.

U svim zemljama postoje ljudi koji dobrovoljno pružaju svoju pomoć drugima koji su u nevolji. Oni obično pomažu rođacima, sus/j/edima i onima koji pripadaju istoj religiji ili istoj organizaciji. U Kanadi i Sjedinjenim Američkim Državama mnogi dobrovoljni radnici pružaju svoju pomoć potpuno nepoznatim ljudima.

Teško bi bilo proc/ij/eniti vr/ij/ednost rada koji dobrovoljni radnici svakidašnje ulažu u davanje pomoći. Oni rade po bolnicama, prevoze onesposobljene bolesnike u klinike, treniraju razne sportske timove, rukovode omladinskim grupama, prave zavoje za organizaciju Crvenog krsta ili križa, rade kao prevodioci i tumači pomažući useljenicima, rukovode društvenim klubovima starijih građana, skupljaju priloge u korist Društva za suzbijanje raka (engleski "Cancer Society") i vrše veliki broj drugih raznovrsnih poslova.

Kada vide da se mora ispuniti nekakva društvena potreba, dobrovoljni radnici se sastaju i uspostavljaju odgovarajuću službu. Oni čak skupljaju i dobrovoljne priloge u tu svrhu, održavaju koncerte i vrše prodaje. Konačno oni traže novac i priloge i od vlasti, sve u cilju potpomaganja tako osnovanih dobrovoljnih organizacija, u kojima oni nastavljaju rad kao članovi organizacionih komiteta i odbora. Svim tim oni doprinose da se rad dobrovoljnih organizacija razvije i nesmetano nastavi.

U gradovima mnoge takve dobrovoljne organizacije i ustanove članovi su jedne šire organizacije poznate pod imenom Zajednički fond (engleski "United Community Fund") ili Zajednički apel (engleski "United Appeal"), u kojoj rade zajedno na skupljanju novca za sve potrebe u okviru jedne široke akcije ili kampanje. Poslovne firme, tvornice i pojedinci svi prilažu novac u tu svrhu.

Organizacija **Zajednički fond** zapošljava samo manji broj stalnih činovnika ili uredskih radnika radi vršenja administrativnih poslova, dok dobrovoljni radnici obavljaju sve ostale poslove: skupljaju priloge, odlučuju koliko će novca dobiti razne organizacije i ustanove, analiziraju i proc/j/enjuju svoj program rada u želji da osiguraju dobre i efikasne usluge.

Ako živite u gradu sigurno ćete zapaziti objave i plakate o ovim akcijama, a sigurno će i od vas tražiti dobrovoljni prilog. Ako pak i vi želite da budete dobrovoljni radnik, potražite u telefonskom imeniku pod slovom **V** takozvani Volunteer Bureau (Biro dobrovoljnih radnika) u vašem gradu. Taj biro će vam pomoći da nađete ustanovu ili organizaciju, preko koje biste i vi mogli pomagati drugima. Za sav/j/et se isto tako možete obratiti i nekoj informacionoj službi. (Vidi stranicu 21).

Upoznavanje Ontarija

S vremenom ćete sve bolje upoznavati provinciju Ontario. Po veličini Ontario je druga od deset kanadskih provincija sa površinom od 412.582 kvadratne milje (1,068.587 kvadratnih kilometara). Veći je od površine koju zajedno zauzimaju Francuska, Italija, Grčka, Belgija i Holandija ili Nizozemska, odnosno velik je kao trećina Indije ili jedna desetina Kine. Otrprilike jedna šestina površine Ontarija, tj. 68.490 kvadratnih milja, pokrivena je vodom, i to otprilike polovinu vodene površine zauzimaju Velika kanadska jezera (engleski "Great Lakes"), a drugu polovinu ostala jezera i vode.

Površina kopna u Ontariju zauzima 344.092 kvadratne milje, a od toga 46.372 kvadratne milje, pretežno u Južnom Ontariju, nalaze se u privatnom vlasništvu. Ostatak od 297.720 kvadratnih milja vlasništvo je države i poznat je pod nazivom "krunske zemlje", tj. kraljevske zemlje (engleski "Crown lands").

Provincija Ontario se prostire otprilike 1.000 milja od istoka na zapad, a isto tako i od s/j/evera na jug.

Približno jedna trećina svih Kanađana živi u Ontariju. Najnoviji proračun o broju stanovništva od jula ili srpnja 1975. godine iznosi 8,237.000. Kada je 1971. godine izvršen popis stanovništva, 55,44% stanovništva bilo je britanskog, a 9,57% francuskog por/ij/ekla. Ostatak stanovništva od 34,09% sastojao se od onih koji su ili sami došli ili čiji su preci došli sa svih strana sv/ij/eta.

Od 1946. godine, kada je započeo posl/j/eratni val doseljavanja, pa do kraja 1974. godine, u Kanadu je došlo preko 4,000.000 useljenika, a više od polovine tih useljenika, tj. više od 2,000.000 nastanili su se u Ontariju. Postotak stanovnika koji nisu ni britanskog ni francuskog por/ij/ekla nesumnjivo će biti daleko veći kad se bude vršio popis stanovnika 1981. godine.

Ogromna većina stanovnika Ontarija živi u gradovima. Najveći grad je Toronto, glavni grad provincije, koji ima preko 2,000.000 stanovnika i koji prima između 25% i 30% svih useljenika što dolaze u Kanadu. Drugi važniji gradovi su Hamilton, Ottawa, Windsor i London. Ottawa je ujedno i glavni grad Kanade.

Kad se pogleda mapa Ontarija, izgleda kao da se Ontario prirodno d/ij/eli na dva geografska područja (vidi stranicu 148). Manje, tj. južno područje jeste najgušće naseljena oblast Kanade. U gradovima Južnog Ontarija nalaze se mnoge fabrike i tvornice koje proizvode prehrambene preradevine, automobile, čelik, kožu, produkte od papira, od/j/eću, mašine i strojeve za domaćinstva i mnoge druge artikle koji se prodaju u trgovinama. Južni Ontario je isto tako i bogata poljoprivredna oblast koja proizvodi meso, ml/ij/eko i maslac. U Južnom Ontariju klima je dovoljno topla i pogodna za gajenje raznovrsnog voća, žita, povrća i duvana ili duhana.

S/j/everni Ontario je šest puta veći od Južnog Ontarija, ali u njemu živi samo 14% od stanovništva provincije. On obiluje rudnim blagom, šumama i vodama. Na dalekom s/j/everu nalaze se nenastanjene oblasti, koje će se van svake sumnje razviti i izgraditi u skorij budućnosti.

Ontario izvozi i uvozi veliku količinu razne robe, gotovih produkata i sirovina, obavljajući na taj način mnogobrojne i zamašne trgovačke poslove sa drugim zemljama. Velika kanadska jezera ("Great Lakes") služe kao prirodan sistem za transport te robe. Prekomorski brodovi prolaze kroz poznati Kanalski plovidbeni sistem Svetoga Lorenca ("St. Lawrence Seaway") na istoku provincije i potom plove sve do jezera Superior i grada Thunder Bay na s/j/everozapadu provincije.

Ontario je provincija sa raznovrsnim i prom/j/enljivim godišnjim dobima: zime su hladne i oštre u svim krajevima provincije; prol/j/eće dolazi kasno, ali brzo i preobražava boju prirode iz b/ij/ele u zelenu; l/j/eta su puna jarkog sunca, a ponekad su neizdržljivo topla i vruća; jesen je doba kad se skuplja žito, povrće i voće i kada javorovo drveće stvara u svom lišću neobično l/ij/epe nijanse crvene i žute boje.

Svakako će vas zanimati da doznate nešto o stanovnicima Ontarija, o Indijancima koji su pr/ij/e 400 godina bili jedini stanovnici Ontarija, o Francuzima koji su ispitivali i istraživali jezera i r/ij/eke Ontarija, o doseljenicima iz Velike Britanije koji su se naseljavali prvenstveno u Ontariju i o mnogim drugima koji su došli u Ontario kasnije. Isto tako sigurno ćete imati i želju da se upoznate sa /h/istorijom Ontarija, sa njegovim razvitkom i ljudima koji su upravljali njegovim razvojem i imali upliv na njegov porast.

Engleski i francuski su dva službena i zvanična jezika u Kanadi, ali kako je kanadsko društvo multikulturno, tj. sastavljeno od grupa različitih kultura, politika je ontarijske vlade da podupire i pomaže sve etničke grupe u njihovom nastojanju da sačuvaju i razviju svoj jezik i kulturu u kanadskoj sredini. Ontarijska vlada posebno podržava razm/j/enu kultura među etničkim grupama.

Ontario ima mnogo zanimljivih m/j/esta koje treba pogledati; neka od njih su poznata po svojoj prošlosti, neka po svojim prirodnim l/j/epotama, a neka po kulturnim priredbama i rekreacionim mogućnostima. U ovoj knjizi nemoguće je opisati sva ta m/j/esta u detalje. Neka od njih su možda blizu vas i u blizini vašeg grada, a do drugih možete stići kolima ili autobusom. Raspitajte se o takvim m/j/estima u vašoj bližoj okolini. U većini gradova i administrativnih okruga u Ontariju postoje /h/istorijska društva i muzeji u kojima ćete doznati ponešto o životu najranijih stanovnika tog grada ili okruga ili Kanade. Od vaše biblioteke ili knjižnice tražite informacije o interesantnim m/j/estima koje treba pos/j/etiti, kao i o tome šta se sve može raditi u slobodno vr/ij/eme. Raspitajte se i u provincijskom Ministarstvu za industriju i turizam ("Ministry of Industry and Tourism") koje ima otvorene urede i kancelarije u većini gradova i uz mnoge autoputeve.

Provodite se i odmarajte l/ij/epo i prijatno u provinciji Ontario. U Ontariju se stvarno može dobro živ/j/eti.

Kako ćete dobiti informacije i pomoć

Služba informacija	stranica 21
Redovna državna služba informacija	22
Telefonski imenik	22
Ontarijsko ministarstvo za kulturu i rekreaciju	23
Ontarijski dom za doček i dobrodošlicu	23
Kancelarije i uredi na terenu	23
Od/j/eljenje za obav/j/eštavanje građana	24
Kanadsko ministarstvo za radnu snagu i useljavanje	24
Centri za radnu snagu	24
Centri za useljavanje	24
Izvori informacija u stambenim četvrtima	24
Informacioni centri u stambenim četvrtima	25
Etničke organizacije	25
Dobrovoljne ustanove	25
Religiozne organizacije	25
Poslovne ustanove i firme	25
Služba hitne pomoći	26
Kako se koristiti ovom knjigom	26
Državne vlasti u Kanadi	26

Kako ćete dobiti informacije i pomoć

Služba informacija

U novoj i nepoznatoj zemlji neobično je važno znati gd/j/e i kome ćete se obratiti za potrebne informacije i pomoć. Ako imate poteškoća sa engleskim jezikom i ako zbog toga ne možete da se sporazum/ij/evate, vama će biti potrebna specijalna, individualna pomoć. Možda će biti potrebno da vam se prevede kakav dokumenat ili da vam se pomogne u ispunjavanju formulara, da vam se objasni sadržina pisma ili da vam se pomogne u pisanju odgovora na kakvo pismo. Možda ćete imati nevolje u poslovanju sa neakvom kancelarijom ili uredom, pa će vam, da uklonite poteškoće, biti potrebna pomoć osobe koja govori vaš jezik.

U Ontariju se pretežno i najčešće govori engleski, te je taj jezik i najpotrebniji useljenicima koji dolaze u Ontario, ma da u Ontariju ima jedan mali broj m/j/esta u kojima živi priličan broj stanovnika što govore francuski i u kojima će se useljenici što govore francuski moći lako sporazum/ij/evati na tom jeziku. Dok ne naučite novi jezik, pokušajte da nadete nekoga u svojoj blizini /t/ko vam može pomoći na vašem jeziku.

Na sl/j/edećih nekoliko stranica nalaze se uputstva i sav/j/eti kako ćete stupiti u vezu sa državnim organima, sa dobrovoljnim ustanovama (vidi stranicu 16) i sa ostalim organizacijama koje daju informacije i pomoć.

U Kanadi postoje tri vrste vlasti: federalna ili savezna vlast (za čitavu Kanadu), provincijska vlast (za provinciju) i komunalna odnosno gradska, m/j/esna, opštinska ili općinska vlast (za grad, varošicu, selo ili seosko područje). (Za podrobnije informacije okreni stranicu 133).

Državne ili javne službe i usluge besplatne su, osim kad se radi o izdavanju nekih dozvola, o upisu na neke kurseve i sl. U Kanadi se smatra krivičnim d/j/elom, ako državni službenik, kao naknadu za usluge, primi novac, poklone ili korisne protivusluge bilo za sebe, bilo za svoju porodicu ili obitelj, bilo za svoje prijatelje. Isto tako krivično je d/j/elo i ako neka osoba ili neka ustanova obeća da će za te i takve poklone i protivusluge izvršiti upliv na organe vlasti u korist nekog drugog. Osobe koje daju ili primaju takvu pomoć i koje vrše upliv na takav način kažnjavaju se novčano a i zatvorom.

Dobrovoljne organizacije i ustanove takođe/r/ daju informacije besplatno. U Kanadi nije običaj da se za takve usluge daju ili primaju pokloni.

Nemojte se ustručavati da tražite informacije i sav/j/ete. Državna ministarstva i od/j/eljenja tih ministarstava stoje na raspolaganju i služe svima. Dobrovoljne organizacije i organizacije po stambenim četvrtima postoje zato da pomažu stanovništvu i građanstvu i vi imate prava da se njima koristite. Te organizacije vam

mogu ušted/j/eti i vr/ij/eme, i trud, i novac. Tražite pomoć od informacionih centara, od vaše crkve, od vašeg nastavnika engleskog jezika ili od bilo koje organizacije koja je spremna da vam pomogne.

Redovna državna služba informacija

Većina državnih ods/j/eka i ministarstava objavljuje brošure sa opisom svojih službi i usluga, koje su besplatne za građane. Telefonski brojevi ministarstava i raznih ods/j/eka nalaze se u telefonskom imeniku pod "Government of Canada" (Kanadska vlada) i pod "Government of Ontario" (Ontarijska vlada). Ministarstvima Ontarijske vlade možete i pisati; adresirajte pismo na "Queen's Park, Toronto" ("Queen's Park" je trg i park u Torontu u kojem se nalazi zgrada ontarijskog parlamenta sa s/j/edištem porovincijske vlade). Pisma federalnoj vladi treba adresirati na "Parliament Buildings, Ottawa" ("Parliament Buildings" je zgrada kanadskog parlamenta u kojoj je istovremeno i s/j/edište federalne vlade).

Telefonski imenik

Pronaći ćete veoma brzo da je telefon velika pomoć, pa je zato potrebno da što ranije naučite kako da se njime koristite. Imena pojedinaca i organizacija poređana su u imeniku po redosl/ij/edu slova u engleskoj azbuci ili abecedi. Brojevi organa i ustanova vlasti nalaze se u posebnom d/ij/elu telefonskog imenika pod slovom G. Prvo se navode brojevi federalnih vlasti (pod "Government of Canada"), zatim brojevi provincijskih vlasti (pod "Government of Ontario"), i najzad lokalne komunalne vlasti (za grad, varošicu itd.).



Na početku telefonskog imenika nalaze se uputstva za međugradske pozive (engleski "long distance", što znači "velika udaljenost", tj. ti pozivi u engleskom se nazivaju "pozivi na veliku udaljenost"), uputstva o tome kako treba prijaviti smetnje i poteškoće nastale pri upotrebi telefona, kao i druga uputstva. Na kraju imenika nalazi se jedan broj žuto obojenih stranica koje se i nazivaju "žute stranice" (engleski "yellow pages"). U Torontu "žute stranice" se štampaju kao posebna knjiga. Na ovim žutim stranicama nalaze se imena i oglasi poslovnih firmi, restorana, crkava, doktora, advokata, kao i mnoge službe i usluge koje će vam jednog dana možda zatrebati.

Ministarstvo za kulturu i rekreaciju

Ontarijski dom za doček i dobrodošlicu

Pošto mnogi useljenici u Ontario dolaze avionom prvo u Toronto, Ontarijska vlada je otvorila jedan prihvatni centar u tom gradu sa ciljem da se pomogne useljenicima u r/j/ešavanju njihovih problema neposredno po dolasku. Prihvatno osoblje na aerodromu zaposleno je u Od/j/eljenju za državljanstvo (engleski "Citizenship Branch") Ministarstva za kulturu i rekreaciju (engleski "Ministry of Culture and Recreation") i govori više jezika. Ti službenici za doček, nakon pružanja pomoći i informacija pri samom dolasku, obično upućuju useljenike u Dom za doček i dobrodošlicu (engleski "Ontario Welcome House"). Ova služba stoji na raspolaganju svim stanovnicima Ontarija.

Dom za doček i dobrodošlicu otvoren je šest dana u sedmici, od poned/j/eljka do petka, od 9 ujutro do 9 uveče/r/, a subotom od 10 ujutro do 5 i 30 uveče/r/.

Osoblje Doma se sastoji od obučениh sav/j/etnika koji govore više jezika i koji su spremni da dočekaju i pomognu novodošle:

- u pronalaženju stana
- u pronalaženju zaposlenja i pripremanju opisa radnog iskustva, kao i pripremanju pr/ij/evoda i proc/j/ene školskih dokumenata i zanatskih diploma
- u davanju informacija o zdravstvenom osiguranju i ispunjavanju prijave za zdravstveno osiguranje
- u ispunjavanju prijave za d/j/ečji dodatak (engleski "family allowance")
- davanjem informacija o početnim ili bilo kakvim drugim kursovima engleskog jezika za novodošle
- davanjem informacija o obdaništima za d/j/ecu majki koje pohađaju kurseve engleskog jezika
- davanjem informacija o problemima u vezi sa useljavanjem
- u nabavljanju od/j/eće za useljenike i izb/j/eglice bez sredstava za život
- davanjem informacija o lokalnim kulturnim aktivnostima i ustanovama

Za dalje informacije obratite se na:

Ontario Welcome House,
8 York Street
Toronto, Ontario.
Telefon: (416) 965-3021

Kancelarije i uredi na terenu

Ako živite van Toronta, stupite u vezu sa terenskim službenikom Ministarstva za kulturu i rekreaciju. Ako živite u nekoj udaljenoj i zabačenoj oblasti, obratite se

KAKO ĆETE DOBITI INFORMACIJE I POMOĆ

kancelariji ili uredu Ministarstva prirodnih bogatstava, Od/j/eljenja za s/j/everne oblasti (engleski "Ministry of Natural Resources, Northern Affairs Branch"). Oba spomenuta ministarstva nalaze se u telefonskom imeniku pod "Government of Canada".

Od/j/eljenje za obav/j/eštavanje građana

Od/j/eljenje za obav/j/eštavanje građana (engleski "Citizens' Inquiry Branch") daje informacije o službama Ontarijske vlade. Uputite svoja pitanje poštom, telefonirajte ili dodite lično. Na pitanja poslata putem pisama na drugim jezicima osim engleskog i francuskog odgovara se uz pomoć prevodioca. Nekoliko brošura i knjižica u kojima se opisuju državne službe i usluge mogu se dobiti od ovog od/j/eljenja, čija je adresa i telefon:

Citizens' Inquiry Branch,
Ministry of Culture and Recreation
77 Bloor Street West
6th Floor
Toronto, Ontario M5R 2R5
Telefon: 965-3535

Kanadsko ministarstvo za radnu snagu i useljavanje

Centri za radnu snagu

Sav/j/etnici pri Centrima za radnu snagu (engleski "Manpower Centres") Ministarstva za radnu snagu i useljavanje (engleski "Canada Department of Manpower and Immigration") federalne vlade daju useljenicima informacije i pomoć u periodu početnog sm/j/eštaja, vrlo često u vezi sa takvim problemima kao što su zapošljavanje i pronalaženje stana. Vidi stranicu 30 za detaljnije informacije.

Centri za useljavanje

Ako imate nekakva pitanja u odnosu na useljeničke dokumente ili na vaš položaj kao useljenika, ili ako hoćete da garantujete za nekog rođaka i dovedete ga u Kanadu, treba da odete u jedan od centara za useljavanje (engleski "Immigration Centres"). Ovi centri ne postoje u svakom manjem gradu, ali službenici iz većih gradova gd/j/e postoje centri za useljavanje obično obilaze manje gradove u određene dane i tamo, u centrima za radnu snagu, stoje na raspolaganju građanima.

Centri za radnu snagu i centri za useljavanje nalaze se u telefonskom imeniku pod "Government of Canada, Department of Manpower and Immigration".

Izvori informacija u stambenim četvrtima

U vašem sus/j/edstvu, u stambenoj četvrti gd/j/e stanujete, možete se upoznati i stupiti u dodir sa osobama koje će vam rado pomoći. To su:

Nastavnici engleskog jezika (vidi stranicu 46)
Upravitelji škola i učitelji
Crkveni i v/j/erski glavari
Bolničarke javne zdravstvene službe (vidi str. 64)
Bibliotekari ili knjižničari (vidi stranicu 58)

Informacioni centri u stambenim četvrtima

U većini gradova i varošica postoje informacioni centri po stambenim četvrtima u kojima možete dobiti informacije bilo lično, bilo preko telefona. Manji gradovi obično imaju samo jedan takav centar. Veći gradovi najčešće imaju jedan centralni ured ili kancelariju za čitav grad, koji posluje pretežno telefonom, i jedan broj sporednih centara po stambenim četvrtima, koji su zgodniji i prikladniji za osobne razgovore pojedinaca sa službenicima.

Ovi centri su otvoreni svim novodošlima, a u krajevima gd/j/e živi veći broj useljenika u tim centrima rade i službenici koji govore najpotrebnije jezike. Neki centri služe samo za potrebe jedne etničke grupe.

Informacioni centri daju razne informacije i objašnjavaju useljenicima državne i ostale službe i usluge koje im stoje na raspolaganju. U nekim centrima službenici će moći useljenicima prevesti ili napisati pisma, pomoći im da ispune razne formulare, pa čak i obaviti telefonske razgovore u njihovo ime. U slučaju veoma složenih problema, službenici centara će uputiti dotične pojedince u kancelariju ili ured što vodi brigu o problemima koji zaht/ij/evaju stalnu i dugoročnu pomoć.

Potražite ove informacione centre na žutim stranicama telefonskog imenika pod "Information".

Etničke organizacije

Doseljenici iz raznih zemalja uspostavili su službe za pomoć novim useljenicima. Ove službe imaju potpuno iste programe i zadatke kao što su i oni opisani u poglavlju o informacionim centrima u stambenim četvrtima. Etničke službe za pomoć novodošlima mogu se naći u telefonskom imeniku pod "Information". Vaša crkva i vaši sunarodnici koji već neko vr/ij/eme žive u Kanadi svakako će znati nešto o tim službama.

Dobrovoljne ustanove

Organizacije "Y" (tj. YMCA, YWCA, YMHA, YWHA), domovi za sm/j/eštaj i centri po stambenim četvrtima takođe/r/ se aktivno zanimaju useljenicima i pomažu im u poteškoćama i nevoljama. (Vidi stranicu 72). U nekim gradovima postoje multikulturni ili višekulturni centri koji daju informacije, pripremaju društvene programe i aktivnosti i pružaju raznovrsnu pomoć.

Religiozne organizacije

Neke crkve i druge religiozne organizacije isto pružaju pomoć useljenicima. Kanadski nacionalni međuv/j/erski useljenički komitet (engleski "National Interfaith Immigration Committee") je koordinaciona organizacija, čiji su članovi pripadnici raznih religija. Lokalni komiteti ili odbori ove organizacije šalju novim useljenicima pisma u kojima izražavaju svoju dobrodošlicu. U tim pismima oni takođe/r/ daju i imena i telefonske brojeve lica koja govore razne jezike i koja novodošli useljenici mogu pozvati i dobiti informacije na svom jeziku.

Poslovne ustanove i firme

Postoje, najzad, i poslovne firme i pojedinci koji naplaćuju za svoje usluge i pomoć useljenicima. Oni mogu biti od velike pomoći zato što su oni obično istog nacionalnog por/ij/ekla kao i useljenici kojima pomažu, te govore i isti jezik.

Međutim, ponekad se među njima nađe i nepošten pojedinac koji za svoje usluge naplaćuje veće svote novca i koji obećava ono što ne može ispuniti. Neki od njih bili su uhvaćeni i kažnjeni. Pr/ij/e nego što počnete poslovati sa jednom firmom ili pojedincem, potražite sav/j/et od više osoba vaše narodnosti u koje imate pov/j/erenje i koji su u Kanadi već dovoljno dugo pa će znati da vam preporuče dobru firmu ili pojedinca.

Služba hitne pomoći

U slučaju nesreće ili iznenadne bolesti potrebna će vam biti hitna pomoć. U većim varošicama i gradovima postoji telefonski broj za hitnu pomoć koji možete pozvati u slučaju potrebe. Taj broj se nalazi krupno odštampan ili otiskan na početnim stranicama telefonskog imenika pod naslovom "Emergency" (hitna pomoć). Isto tako možete jednostavno pozvati "nulu" tj. "O" i zamoliti telefonskog službenika da vam pomogne. Ako još niste naučili engleski, naučite bar da kažete "help" (pomoć) i dajte svoje ime i adresu. Ako kažete koji jezik govorite, možda će naći neku osobu koja će s vama moći govoriti na vašem jeziku.

Nemojte se iznenaditi i uplašiti ako vatrogasci ili policajci dođu nakon vašeg poziva. Policija ne dolazi da hapsi, nego da pomogne. Vatrogasna služba pos/j/eduje aparate i opremu za osv/j/eščivanje onesp/j/eščenih osoba. I policajci i vatrogasci obučeni su za davanje prve pomoći i za pomaganje prilikom iznenadne nesreće. Hitna pomoć je jedna od njihovih dužnosti.

Teško bolesnu ili povr/j/eđenu osobu možete odvesti u bolnicu u bilo koje doba dana i noći. Mnoge bolnice imaju specijalna od/j/eljenja za hitnu pomoć sa posebnim ulazom i krupnim natpisom "Emergency" (hitna pomoć). U slučaju nehotičnog trovanja, telefonirajte bolnici ili idite direktno na od/j/eljenje za hitnu pomoć. U većim gradovima postoje u nekim bolnicama i specijalni centri za pomoć u slučaju trovanja (engleski "poison control centres"). Njihova je dužnost da daju brze telefonske informacije i uputstva. Telefonska služba za hitnu pomoć i telefonski službenici pomoći će vam u tom pogledu.

Kada tražite zaštitu, policija će na vaš poziv veoma brzo doći. Nemojte se ustručavati da je pozovete ili da zamolite telefonskog službenika da je pozove um/j/esto vas.

Kako se koristiti ovom knjigom

Na više m/j/esta u ovoj knjizi sav/j/etuje vam se kome da se obratite za informacije. Obratite se bez ustručavanja bilo kojem informacionom centru, vašem nastavniku engleskog jezika ili drugim organizacijama koje su vam već pomagale.

Ne ustručavajte se da tražite informacije i sav/j/ete. Državne kancelarije ili uredi, od/j/eljenja i ministarstva moraju služiti svim građanima. Organizacije po stambenim četvrtima postoje zato da pomažu svima i vi imate svako pravo da se njima koristite. One vam mogu ušted/j/eti vr/ij/eme, trud i novac.

Državne vlasti u Kanadi

U Kanadi postoje tri vrste vlasti: federalna, provincijska i lokalna ili komunalna (gradska, m/j/esna itd.) vlast. One se često spominju u ovoj knjižici (vidi stranicu 133).

Zapošljavanje i zaposlenje

Broj socijalnog osiguranja	stranica 29
Kako pronaći posao	30
Centri za radnu snagu	30
Dnevni listovi i novine	30
Prijatelji i rođaci	31
Agencije ili biroi za zapošljavanje	31
Intervjui ili razgovori prilikom zapošljavanja	32
Prevod dokumenata	32
Proc/j/ena kvalifikacija ili stručne spreme	32
Dokumenti o školovanju	32
Diplome raznih profesija	33
Zanatske kvalifikacije	33
Privatne radnje i radionice	34
Programi za obučavanje radnika	35
Ontarijski program za obučavanje industrij- skih radnika	35
Kursevi za radnike i zanatlije pred polaganje stručnih ispita	35
Obučavanje radnika u centrima za radnu snagu	35
Radničke organizacije ili sindikati	36
Radni uslovi ili uvjeti	37
Radno vr/ij/eme	38
Godišnji odmor i praznici ili blagdani	38
Minimalna nadnica	38
Jednakost i ravnopravnost pri zarađivanju	38
Trudničko ili porođajno odsustvo	39
Minimalno doba starosti za zapošljavanje	39
Zaštita protiv nezgoda na poslu	39
Redovni odbici od zarade	39
Pismena potvrda o zaradi	40
Diskriminacija	40
Nezaposleničko osiguranje	40
Potpora u novcu	40
/T/ko može potraživati potporu	40
Potvrda o zaposlenju	41
Kako podn/ij/eti zaht/j/ev za potporu	41
Kako održavati svoje pravo na potporu	42
Rok čekanja	42
Prijavljivanje	42
Isplata potpore	42
Žalbe	42
Porez na prihod	42
Podrobnije informacije	42
Osiguranje i naknada za povrede na poslu	43
Novčana naknada	43
Novčana pomoć za izdržavane članove porodice ili obitelji	43
Medicinska pomoć za povrede	43
Prva pomoć	44
Rehabilitacija ili ponovno osposobljavanje	44
Zdravstveno osiguranje za druge bolesti	44
Informacije	45

Zapošljavanje i zaposlenje

Za novodošle useljenike veoma je važno pronaći zaposlenje. U početku će vam možda biti teško da nađete posao za koji imate spremu i kvalifikacije, pa ćete morati primiti posao za koji vam nisu potrebne sve vaše kvalifikacije i na kojem nećete zaraditi toliko novca koliko ste očekivali. Isto tako možda će biti još teže da nađete privremeni posao, zato što poslodavci nerado zapošljavaju radnike i službenike bez izgleda na držanje stalnog zaposlenja.

Pošto u Kanadi vlada hladna zimska klima, neki spoljni ili vanjski poslovi ne mogu se obavljati zimi, te je u to godišnje doba obično i nezaposlenost veća.

Znanje engleskog jezika je velika prednost kad se traži posao. Državne i privatne ustanove i organizacije stavljaju vam zato na raspolaganje kurseve engleskog jezika i druge službe za pomoć u tom smislu. (Vidi stranice 46-49).

Broj socijalnog osiguranja

Radi zapošljavanja morate imati broj socijalnog osiguranja (engleski "Social Insurance Number", skraćeno "S.I.N."), naročito ako želite da radite posao na kojem ćete, prema zakonu o nezaposleničkom osiguranju (engleski "Unemployment Insurance Act"), biti osigurani u slučaju nezaposlenosti, a to je danas većina poslova. (Vidi stranicu 40). Taj broj će vam isto tako biti potreban prilikom ispunjavanja drugih formulara za državne vlasti. U trenutku izdavanja ove knjižice bilo je moguće dobiti prijavi formular za broj socijalnog osiguranja u kancelariji ili uredu za nezaposlene (engleski "Unemployment Insurance Office"), u centru za radnu snagu (engleski "Manpower Centre") ili na pošti; taj formular je trebalo ispuniti i poslati poštom. Međutim, budući da su mnoge osobe koje nisu legalni useljenici u Kanadu na opisani način dobile i upotrebljavale karte sa brojem socijalnog osiguranja, ministar za radnu snagu i useljavanje objavio je svoju nam/j/eru da novim propisima primora svakog pojedinca da se lično prijavi i zatraži kartu sa brojem u jednom od centara za radnu snagu. Tom prilikom bi svaki pojedinac morao dokazati da ima pravo na broj socijalnog osiguranja.

Protivzakonito je imati više od jednog broja socijalnog osiguranja. Ako izgubite svoju kartu, ponovo ispunite prijavi formular, samo na formularu naglasite da tražite zam/j/enu za staru kartu, kako biste na taj način sigurno dobili isti broj socijalnog osiguranja.

Karta sa brojem socijalnog osiguranja služi kao lična karta ili legitimacija, no ona nikako NIJE dozvola za rad, iako je moraju imati skoro svi oni koji rade. Osoba

koja je u Kanadi samo kao pos/j/etilac ne može imati takvu kartu, osim ako mu je Ministarstvo za radnu snagu i useljavanje izdalo dozvolu za rad.

Kako pronaći posao

Centri za radnu snagu

Ako vam je potreban posao ili pomoć pri odlučivanju kakav bi vam posao u Kanadi najbolje odgovarao, obratite se najbližem centru za radnu snagu (engleski "Manpower Centre"). Ti centri se nalaze skoro u svim većim gradovima Ontarija, a njima upravljaju i rukovode državni organi. Usluge tih centara su besplatne. Sav/j/etnici tih centara obavljaju razgovore sa radnicima i službenicima o mogućnostima zapošljavanja, upućuju nezaposlene na raspoložive poslove ili na obučavanje, a ponekad odlučuju i o davanju novčane pomoći radnicima i službenicima koji su primorani da se radi zapošljavanja sele u druge krajeve Kanade.

Adresu centra za radnu snagu lako ćete naći u telefonskom imeniku pod "Government of Canada, Department of Manpower and Immigration" (Kanadska vlada, Ministarstvo za radnu snagu i useljavanje).

Dnevni listovi i novine

U novinama na engleskom jeziku oglasi za raspoložive poslove nalaze se u oglasnom d/ij/elu pod naslovom "Help Wanted" (što otprilike znači "potrebna radna snaga" ili "potrebni radnici"). Ako govorite neki drugi jezik, tražite takve oglase i u listovima koji izlaze na tom jeziku. Listove na raznim jezicima naći ćete u prodavnicama novina, a oni se takođe/r/ navode i na žutim stranicama telefonskog imenika pod "Newspapers" (novine).



Prijatelji i rodaci

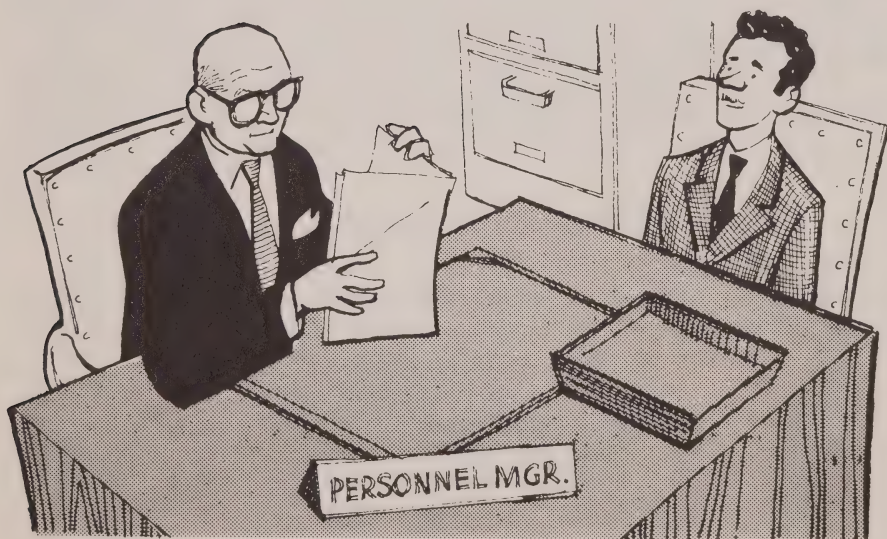
Vaši sunarodnici, rodaci i prijatelji često mogu biti od velike pomoći u pronalaženju zaposlenja.

Agencije ili biroi za zapošljavanje

Neke privatne agencije ili biroi za zapošljavanje rade kao poslovne firme. Većina tih agencija naplaćuje za svoje usluge od poslodavaca, ali neke od njih, osobito one koje pronalaze poslove u domaćinstvu ili kućanstvu (kao što su kuvanje ili kuhanje, spremanje i čišćenje kuća i stanova, čuvanje d/j/ece itd.) naplaćuju od osoba koje traže posao, već prema tome kakvu dozvolu za rad te agencije imaju. Zakonom je određeno koliko agencije mogu naplatiti za svoje usluge. Neke agencije vam mogu pomoći u pronalaženju samo određenih vrsta poslova, a neke se bave pronalaženjem svih vrsta poslova.

Budite oprezni kad poslužete sa onima koji od vas naplaćuju za pronalaženje zaposlenja. Ako želite da ih prov/j/erite, obratite se na:

Employment Standards Branch
(Od/j/eljenje za propise o zapošljavanju)
Ministry of Labour
(Ministarstvo rada)
400 University Avenue
Toronto, Ontario
Telefon: 965-5251



Intervjui ili razgovori prilikom zapošljavanja

Kad odlazite na razgovor radi zapošljavanja, ponesite sve dokumente sa podacima o vašim kvalifikacijama i radnom iskustvu, kao i prevode svih dokumenata i preporuka. Ako ne govorite jezik poslodavca, dobro će biti da povedete nekog prijatelja kao prevodioca. Važno je takođe/r/ da na razgovor stignete na vr/ij/eme, ako želite da ostavite povoljan utisak ili dojam na poslodavca.

Prevod dokumenata

Za zaposlenje će vam biti potrebni prevodi školskih dokumenata, zanatskih diploma i preporuka, a za ostale svrhe i prevodi rodni listova, krštenica i v/j/enčanica. Ontarijska vlada je u tu svrhu uspostavila kancelariju ili ured gd/j/e će vam besplatno prevesti pet raznih dokumenata. Odnosite dokumente lično ili ih pošaljite poštom na:

Translation Bureau (Biro za prevode)
Ministry of Culture and Recreation
(Ministarstvo za kulturu i rekreaciju)
Room M1-50, MacDonald Block
(Soba M1-50, Zgrada MacDonald)
900 Bay Street
Toronto M7A 2R9
Telefon: 965-2891

Ako dokumente šaljete poštom, svakako ih pošaljite preporučeno. Dokumenti će vam se isto tako vratiti preporučeno. Poželjno je da napravite foto-kopiju dokumenata pr/ij/e nego što ih pošaljete na prevođenje. Postoje mali biroi koji vrše fotokopiranje jevtino. Isto tako i neke biblioteke ili knjižnice imaju mašine ili strojeve za fotokopiranje, na kojima sami možete vrlo jevtino napraviti kopije. I Biro za prevode može fotokopirati dokumente ako je to potrebno.

Birou možete pisati na svom jeziku. Na prevode morate čekati otprilike deset dana, jer Biro može da bude pretrpan poslom.

Proc/j/ena kvalifikacija ili stručne spreme

Dokumenti o školovanju

Uveljenici sa osnovnom i srednjoškolskom spremom koji traže posao u Kanadi mogu predati svoje školske sv/j/edodžbe na proc/j/enu lično ili poštom na adresu:

Information Systems and Records Branch
(Od/j/eljenje za informacije i archive)
Ministry of Education
(Ministarstvo prosv/j/ete)
18th Floor, Mowat Block
(18. sprat ili kat, Zgrada Mowat)
Queen's Park
Toronto M7A 1L2
Telefon: 965-1356

Diplome raznih profesija

Useljenici sa nepotpunom višom i visokom tj. univerzitetskom ili sveučilišnom spremom moraju predati svoje dokumente na proc/j/enu nekom univerzitetu ili sveučilištu.

Useljenici takozvanih slobodnih profesija (doktori, advokati, inženjeri, dentisti i sl.) koji su završili škole u drugim zemljama moraju svoje kvalifikacije dati na proc/j/enu i ov/j/eru odgovarajućim ustanovama ili organizacijama svojih profesija u Ontariju, jer inače neće dobiti dozvolu za rad i praksu. Ako ste po profesiji doktor, advokat, inženjer, dentista i sl., centri za radnu snagu će vas uputiti na odgovarajuće profesionalno udruženje. U takvom udruženju će vam objasniti šta morate uraditi da biste dobili proc/j/enu i ov/j/eru svojih kvalifikacija, kao i kakve mogućnosti za zapošljavanje i rad imate dok čekate na proc/j/enu i ov/j/eru. Neki put će biti potrebno nastaviti školovanje, a neki put će biti dovoljno položiti samo jedan ispit.

U nekim slučajevima učitelji, nastavnici i profesori sa školskom spremom stečenom van Ontarija mogu dobiti pismenu ispravu o kvalifikacijama koja im daje pravo da predaju u ontarijskim školama. Za informacije obratite se lično, pismeno ili telefonom na:

Information Systems and Records Branch
Ministry of Education
18th Floor, Mowat Block
Queen's Park
Toronto M7A 1L2
Telefon: 965-2234

Ako svoje dokumente i sv/j/edodžbe šaljete poštom, pošaljite ih u preporučeno pismu.

Povremeno se za useljenike takozvanih slobodnih profesija formiraju kursevi engleskog jezika u cilju pripreme takvih useljenika za polaganje ispita. Raspitajte se o tome u bilo kojem centru ili organizaciji u vašoj stambenoj četvrti, posebno u onima koji drže razne kurseve engleskog jezika. Tako ćete pronaći da li nekakav kurs za pripadnike vaše profesije već postoji ili možda postoji mogućnost da se takav kurs formira.

Zanatske kvalifikacije

Zanatlije i stručni industrijski radnici koji su svoje kvalifikacije stekli u svojoj zemlji treba da svoje dokumente podnesu na proc/j/enu najbližoj kancelariji ili uredu Od/j/eljenja za industrijsku obuku Ministarstva za više i visoke škole tj. univerzitete ili sveučilišta (engleski "Industrial Training Branch, Ministry of Colleges and Universities").

Za obavljanje nekih zanata morate obavezno imati sv/j/edodžbu ili diplomu o kvalifikacijama. Takvi su električarski zanat, vodoinstalaterski zanat, limarski zanat, zatim zanati u vezi sa instaliranjem i popravkom uređaja za grejanje ili grijanje, za prov/j/etranje ili ventilaciju, za rashlađivanje i zamrzavanje, i za klimatizaciju; i najzad berberski ili brijački zanat, frizerski zanat, časovničarski ili urarski zanat, i svi zanati u vezi sa popravkom motornih vozila.

Da biste dobili spomenutu diplomu o kvalifikacijama (koja je ujedno i dozvola

za rad u određenoj struci) morate položiti stručni ispit. Isto tako za obavljanje tih zanata potrebna vam je i dozvola od lokalnih, gradskih ili m/j/esnih vlasti. Osim šegrta odnosno osobe koja uči neki od ovih zanata, sve osobe koje bez dozvole obavljaju spomenute zanate kažnjavaju se visokim novčanim kaznama.

Od Od/j/eljenja za industrijsku obuku možete tražiti da polažete praktičan ispit ili test, pa ako je vaše praktično znanje zadovoljavajuće, vi ćete dobiti privremenu diplomu ili dozvolu za rad dok se pripremate za glavni, pismeni ispit.

Ispiti su na engleskom ili na francuskom jeziku. U nekim gradovima postoje relativno jeftini kursevi na kojima se useljenici-zanatlije pripremaju za stručne ispite. Ti kursevi su od velike pomoći i umnogome povećavaju izgled useljenika-zanatlija na usp/j/eh u polaganju ispita. Lokalna kancelarija ili ured Od/j/eljenja za industrijsku obuku može vam dati informacije gd/j/e se održavaju takvi tečajevi.

Na polaganje glavnog, pismenog stručnog ispita možete povesti prevodioca, ali prevodilac može biti samo osoba koja ne zna zanat koji vi polažete. Ni jedna osoba ne može prevoditi više od jednom godišnje na ispitima za jedan određeni zanat, odnosno jedna osoba može prevoditi samo dva puta godišnje i to na ispitima za dva različita zanata. Osigurajte se unapr/ij/ed i nađite osobu koja još nije bila prevodilac toliko puta koliko je dozvoljeno u jednoj godini. Raspitajte se u informacionom centru u svojoj stambenoj četvrti, u svojoj crkvi i među svojim prijateljima i tako pronađite prevodioca, a isto tako se raspitajte i koliko taj prevodilac naplaćuje za prevođenje. Neki prevodioci naplaćuju previše za svoje usluge.

Za sve informacije u vezi sa vašim zanatom i strukom obratite se na najbližu kancelariju ili ured Od/j/eljenja za industrijsku obuku. U Torontu službenici tog Od/j/eljenja govore mnoge jezika. U manjim gradovima potrebno je da povedete prevodioca ili tumača.

Isto tako na svom jeziku možete pisati direktno Od/j/eljenju za industrijsku obuku u Torontu. Ako šaljete svoje diplome i dokumente poštom, svakako ih pošaljite preporučeno da se zaštitite od eventualnog gubljenja pisma. Pišite na sledeću adresu:

Industrial Training Branch
Ministry of Colleges and Universities
558 Yonge Street,
Toronto, Ontario M4Y 1Y7
Telefon: 965-4211

Privatne radnje i radionice

Useljenici koji nam/j/eravaju otvoriti svoju privatnu radnju ili radionicu treba da potraže sav/j/ete i informacije od:

Small Business Operations Division
(Od/j/el za male privatne radnje i radionice)
Ministry of Industry and Tourism
(Ministarstvo za industriju i turizam)
Hearst Block, Queen's Park
(Zgrada Hearst)
900 Bay Street,
Toronto M7A 1S8
Telefon: 965-5711

Programi za obučavanje radnika

Ontarijski program za obučavanje industrijskih radnika

Za učenje zanata potrebno je da se uključite u programe za obučavanje učenika u privredi ili šegrta (I odrasle osobe mogu da uče zanat). Učenje zanata se sastoji od praktične obuke na samom poslu i od odgovarajuće teoretske obuke u školi, što je sve usmjereno ka stvaranju potpuno stručno osposobljenog pomoćnika ili kalfе odnosno zanatlije. Ovakvo učenje zanata stoji na raspolaganju svim muškarcima i ženama koji imaju bar 16 godina i završenu osmogodišnju osnovnu školu.

Za zanate navedene na stranici 33 potrebna vam je obavezna svjedočba ili diploma o kvalifikacijama (tj. dozvola), a ona se može dobiti samo završavanjem programa za učenje zanata i uspjehom na stručnom ispitu. Za neke zanate, pak (za zidare, betonske radnike, kuvare ili kuhare, radnike u čistionicama odjeće, mehaničare za teške mašine ili strojeve, radio-tehničare, televizijske tehničare, itd.), daje se takozvana neobavezna diploma o kvalifikacijama, to jest, nakon završenog programa za zanat ili na osnovu ranijeg radnog iskustva van Kanade, zanatski radnik može ali ne mora zatražiti diplomu o kvalifikacijama od Odjela za industrijsku obuku. Ako je zatraži, onda mora polagati kvalifikacioni ispit. Najzad, za treću grupu zanata postoje programi za učenje zanata, ali se diplome o kvalifikacijama ne izdaju.

Šegrt ili učenik na zanatu zarađuje dok uči zanat, a njegova zarada se povećava prema njegovom napredovanju u učenju zanata.

Programi za učenje zanata različite su dužine: od 2 do 5 godina, već prema vrsti zanata.

Kursevi za radnike i zanatlije pred

polaganje stručnih ispita (Vidi stranicu 49)

Obučavanje radnika u centrima za radnu snagu

Federalna vlada obezbjeđuje novac i sredstva za obuku onih koji inače ne bi mogli naći zaposlenje. Kursovima takve vrste rukovodi Ontarijsko ministarstvo za više i visoke škole tj. univerzitete ili sveučilišta. Na kurseve se mogu upisati one osobe koje su upućene od nekog centra za radnu snagu. Neki polaznici tih kurseva mogu primiti i novčanu potporu za životne potrebe dok su na obučavanju.

Postoje tri vrste obuke: usavršavanje (u dužini najviše do 52 sedmice) u cilju podizanja obrazovanja ili naobrazbe pojedinaca na viši stupanj; obučavanje za neke praktične struke (opet u dužini najviše do 52 sedmice) u cilju spremanja radnika za specijalne poslove, sa kursovima pretežno na engleskom jeziku, a po potrebi i na francuskom; izučavanje engleskog jezika (24 sedmice) na redovnim osmosatnim tečajevima za useljenike kojima je znanje engleskog potrebno da bi dobili ili sačuvali posao.

Da biste se mogli uključiti u obuku centara za radnu snagu morate imati bar 17 godina, tj. godinu dana više od doba kad se može napustiti škola (obavezno školovanje u Ontariju traje do 16. godine starosti) i morate biti van škole najmanje godinu dana.

Radi prijave na kurseve raspitajte se u nekom centru za radnu snagu (engleski "Manpower Centre").

Radničke organizacije ili sindikati

Sindikati (engleski "trade unions", u useljeničkom govoru "unije") su organizacije radnika i službenika koje postoje radi pregovaranja sa poslodavcima o nadnicama, o radnom vremenu, o uslovima ili uvjetima za rad, o žalbama na nezgode, itd. Sindikati isto tako daju na znanje vladi i vlastima kakvo je radničko mišljenje o takvim stvarima kao što su oporezivanje, nezaposleničko osiguranje, penzije itd.

Pristupanje sindikatu i učestvovanje u aktivnostima sindikata jesu radnička prava zagarantovana zakonom. Neki poslodavci dobrovoljno priznaju sindikate. Mnogi sindikati su dobili dozvolu za rad od Ontarijskog odbora za radnička pitanja (engleski "Ontario Labour Relations Board"). Kada sindikat jednom dobije dozvolu za rad, poslodavac se mora sastati sa predstavnikom sindikata radi pregovora o kolektivnom ugovoru.

Tvornica ili firma u kojoj rade radnici učlanjeni u sindikat obično ima lokalno sindikatsko rukovodstvo koje predstavlja i zastupa članstvo sindikalne organizacije. U svakom gradu, varošici i oblasti postoji radnički sav/j/et ili v/ij/eće, na čije sastanke lokalne sindikalne organizacije šalju svoje delegate.

Ontarijska federacija rada (engleski "Ontario Federation of Labour") je centralna radnička organizacija u provinciji Ontario. Kanadski kongres rada (engleski "Canadian Labour Congress") je centralna radnička organizacija za čitavu Kanadu. Ove centralne radničke organizacije, pored neposrednog pomaganja sindikalnim organizacijama, d/j/eluju i vrše upliv na organe vlasti u ime sindikata po pitanjima zakona i zakonskih predloga koji se tiču radnika i kanadskog društva u c/j/elini.

Nekiput je članstvo u sindikatu dobrovoljno, međutim, nekuput između poslodavca i sindikata postoji dogovor da poslodavac ne može zaposliti ni jednog radnika koji nije član sindikata. Takav dogovor se obično naziva "zatvoreno preduzeće ili poduzeće" (engleski "closed shop").

Većina sindikata će primiti u članstvo svakog zanatliju ili radnika koji ima diplomu o kvalifikacijama ili dozvolu za rad izdatu od strane Od/j/eljenja za industrijsku obuku. Neki sindikati zaht/ij/evaju stručnu spremu višu od one koju traže državni propisi, što nekim radnicima čini pristup u članstvo sindikata još težim, čak i kad polože stručne ispite u Od/j/eljenju za industrijsku obuku.

Novi članovi sindikata plaćaju određenu pristupninu kad se učlanjuju u sindikat, a nakon toga plaćaju m/j/esečnu članarinu.

Ugovori između poslodavaca i sindikata prave se za određeni period, tj. na 2, 3, ili 5 godina, nakon čega se vrše pregovori za nov ugovor.

Ako se pregovaranje između radničkog sindikata i poslodavca prekine, i jedna i druga strana mogu tražiti da državne vlasti naimenuju posrednika u cilju postizanja sporazuma.

Ako se ni tako sporazum ne postigne, radnici mogu štrajkovati, to jest, mogu odbiti da rade dogod se ne postigne sporazum koji njima bolje odgovara. Za vr/ij/eme štrajka radnici i službenici mogu dobiti štrajkačku potporu od sindikata; ta potpora je obično manja od njihove redovne zarade kod poslodavca. S druge strane, poslodavci mogu zatvoriti prostorije firme i odbiti da puste radnike na rad, to jest, oni ne daju radnicima posao dogod se ne postigne sporazum (takva situacija se engleski naziva "lockout"). Za to vr/ij/eme radnici nisu plaćeni.

Za dalje informacije obratite se na radnički sav/j/et ili v/ij/eće u vašem

m/j/estu, čija se adresa i telefon obično nalaze na žutim stranicama telefonskog imenika pod "Labour organizations" (radničke organizacije), a možete i pisati ili telefonirati centralnoj radničkoj organizaciji:

Ontario Federation of Labour
15 Gervais Drive
Don Mills, Ontario
Telefon: 429-2731

Radni uslovi ili uvjeti

Radi zaštite i radnika i poslodavaca zakonom su propisani izv/j/esni standardi, norme i pravila. Većina radnika zaštićena je zakonima i propisima Ontarijskog ministarstva rada. Neki radnici i službenici, međutim, rade na poslovima koji se tiču svih provincija u Kanadi, kao što su poslovi u bankama, u avionskim preduzećima ili poduzećima, na žel/j/eznici, u transportnim firmama, na radiju i televiziji, itd. Zakoni i propisi za rad na tim poslovima doneseni su od strane federalnog Ministarstva rada. Propisi federalne vlade i propisi ontarijske vlade u vezi sa radnim uslovima ili uvjetima vrlo su slični, ali ipak neke razlike postoje. Te razlike će biti navedene na stranicama koje sl/j/ede.

Zakonom su propisane kazne za poslodavce koji krše zakonska pravila, te je radnicima omogućeno da dobiju svoje neisplaćene zarade, redovne ili prekovremene, kao i potpore za godišnji odmor od poslodavca koji ih protivzakonito zadržava.

Ako vaš poslodavac ne poštuje norme i zakone opisane na sl/j/edećim stranicama, vaša je dužnost da podnesete žalbu. Ni/t/ko drugi to ne može učiniti za vas.

Ako radite posao koji podl/j/eže propisima ontarijskih zakona, pišite, telefonirajte ili se obratite lično najbližoj kancelariji ili uredu Ontarijskog ministarstva rada, ili neposredno na:

Employment Standards Branch
(Od/j/eljenje za propise o zapošljavanju)
Ontario Ministry of Labour
(Ontarijsko ministarstvo rada)
400 University Avenue
Toronto, Ontario
Telefon: 965-5251

Ako, pak, radite takav posao koji podl/j/eže propisima federalnih zakona, stupite u vezu sa:

Labour Standards Branch
(Od/j/eljenje za propise o radnim odnosima)
Canada Department of Labour
(Kanadsko ministarstvo rada)
Arcade Building
(Zgrada Arcade)
74 Victoria Street
Toronto M5C 2A5
Telefon: 369-3926

Radno vr/ij/eme

Prema ontarijskim zakonima radnici i službenici ne mogu raditi više od šest dana u sedmici, osam sati na dan i 48 sati u jednoj radnoj sedmici. Većina radnih ljudi radi 40 sati na sedmicu. Mnogi poslodavci imaju dozvolu Ministarstva rada za prekovremeni rad koji obavlja njihovo osoblje. Radnicima se mora platiti svota u visini jedne i po/1/ njihove normalne zarade za sve sate preko 44 sata u sedmici.

U Kanadskom zakoniku o radu, kojim se propisuju pravila o radnim odnosima na poslovima što podl/ij/ežu federalnim zakonima, jasno se kaže da broj radnih sati jednog radnika ne sm/ij/e biti veći od osam sati na dan i 40 sati na sedmicu, kao i da svaki radnik mora imati bar jedan pun dan odmora u sedmici. Radnik mora biti plaćen za prekovremeni rad ne manje od jedne i po/1/ njegove redovne zarade. Međutim, postoje neki iznimci.

Većina ljudi rade pet dana u sedmici, a subotom i ned/j/eljom su slobodni. Ako rade na poslovima koji se normalno obavljaju i ned/j/eljom, kao što su poslovi u bolnicama, u restoranima, na autobusima, na žel/j/eznici, itd., daju im se slobodni dani u druge dane u sedmici.

Godišnji odmor i praznici ili blagdani

Po zakonu svaki nam/j/eštenik mora dobiti plaćeni godišnji odmor ili odsustvo od najmanje 2 sedmice nakon navršenog radnog staža od 12 m/j/eseci kod istog poslodavca. U drugoj godini i narednim godinama rada kod istog poslodavca, radnik opet ima pravo na 2 sedmice plaćenog godišnjeg odmora. Za godišnji odmor svaki nam/j/eštenik mora biti plaćen najmanje 4% od njegove c/j/elokupne zarade u prethodnih 12 m/j/eseci za koje mu se godišnji odmor i daje.

Stalno zaposleni honorarni radnici koji ne rade puno radno vr/ij/eme moraju isto tako dobiti plaćeni godišnji odmor. Ako takvi radnici rade samo privremeno, makar samo jedan dan, njima se uz redovnu zaradu mora dati i naknada za godišnji odmor u trenutku kad se radni odnos prekine.

Osim godišnjeg odmora svi radnici i službenici imaju još sedam plaćenih dana u godini; to su javni ili državni praznici ili blagdani. Ako nam/j/eštenik radi na jedan od tih dana, u većini slučajeva on će za svaki sat rada dobiti svotu u visini jedne i po/1/ svoje normalne zarade osim svoje redovne zarade, ili mu se mora dati jedan drugi plaćeni slobodni dan.

Minimalna nadnica

I Ontarijsko ministarstvo rada i federalno Ministarstvo rada ustanovili su minimalne nadnice za radnike. O visini nadnica daju se podaci na priloženom listu u boji u ovoj knjižici. Specijalne nadnice postoje za one koji uče zanat ili se priučavaju nekom poslu, za učenike i studente i za sezonske radnike.

Jednakost i ravnopravnost pri zarađivanju

Prema ontarijskim zakonima muškarci i žene koji rade iste poslove kod istog poslodavca primaju i iste zarade.

Informacije o zakonima o radu i radnim odnosima koji su od interesa za žene mogu se dobiti na nekoliko jezika od:

The Women's Bureau
(Biro za žene)
Ontario Ministry of Labour
(Ontarijsko ministarstvo rada)
400 University Avenue
Toronto
Telefon: 965-1537

Trudničko ili porođajno odsustvo

Po zakonu u Ontariju radnica koja je u drugom stanju ima pravo, nakon podnošenja molbe poslodavcu, na najmanje 17 sedmica neplaćenog porođajnog odsustva, ako je kod jednog istog poslodavca radila bar 12 m/j/eseci sve do 11 sedmica pred očekivani porođaj. Takva radnica se ponovo vraća na svoj položaj ili neko drugo slično m/j/esto sa svim prinaldežnostima i dodacima koje je imala kad je odsustvo započelo.

Radnice u drugom stanju koje su na neplaćenom trudničkom odsustvu imaju pravo na potporu nezaposleničkog osiguranja.

Postoje specijalni propisi u vezi sa dužinom porođajnog odsustva, sa doktorskim potvrdama, sa vremenskim razmakom između prijave za odsustvo i samog početka odsustva, i sa vremenskim razmakom između prijave za povratak na posao i samog povratka na posao. Za detaljnije informacije obratite se na adrese navedene na stranici 37.

Minimalno doba starosti za zapošljavanje

Pohađanje škole u Ontariju obavezno je za sve one koji nisu navršili 16 godina.

Uz pristanak roditelja i škole, učenici od 14 i 15 godina mogu podn/ij/eti molbu za dozvolu da rade bilo puno radno vr/ij/eme, bilo honorarno, dok istovremeno završavaju nekakvu večernju ili dopisnu školu. Potpune informacije možete dobiti od bilo kojeg upravitelja škole.

Zaštita protiv nezgoda na poslu

Ontario ima stroge zakone kojima se zaštićuju radnici u fabrikama ili tvornicama i radnici u građevinarstvu. Useljenici, naročito oni koji ne znaju čitati natpise o opasnostima i sigurnosti na poslu, svakako se moraju pobrinuti da nauče pravila o zaštiti i sigurnosti na svom poslu. Knjižice sa takvim pravilima radnici mogu dobiti od svojih nadglednika i sindikalnih rukovodioca.

Radnici koji zadobiju povredu na poslu ili koji se razbole od bolesti prouzrokovane poslom primaju naknadu ili odštetu na osnovu Zakona o naknadama za povrede na radu (engleski "Workmen's Compensation Act"; vidi stranicu 43).

Ako uslovi ili uvjeti za rad ne odgovaraju propisima o zaštiti i sigurnosti, na njih se treba žaliti. Ni jedan se radnik ne sm/ij/e otpustiti zbog žalbe na opasne uslove ili uvjete za rad.

Redovni odbici od zarade

Kada primite svoju zaradu, ona će vam možda izgledati manja nego što ste očekivali, jer je od nje oduzet jedan broj odbitaka, koji se šalju određenim državnim ustanovama. Ti odbici su porez na prihod (engleski "Income Tax"), penzijski

doprinos na osnovu kanadskog državnog penzijskog plana (engleski “Canada Pension Plan”), nezaposleničko osiguranje (engleski “Unemployment Insurance”) i zdravstveno osiguranje (engleski “Health Insurance”). Opis ovih odbitaka nalazi se na drugom m/j/estu u ovoj knjižici. Često postoje i penzije u samoj ustanovi ili firmi u kojoj radite; za te penzije i vi i vaš poslodavac plaćate doprinose. Sindikalna članarina je isto tako jedan redovan odbitak, a nekiput radnici plaćaju i doprinos u fond iz kojeg se kupuju pokloni bolesnim radnicima ili radnicima koji napuštaju firmu.

Pismena potvrda o zaradi

Prilikom svake isplate zarade poslodavac vam mora dati pismenu ili štampanu potvrdu na kojoj se naznačuju: platna stopa (tj. zarada po satu, danu, sedmici ili m/j/esecu), dužina perioda za koji se isplaćuje zarada, svota novca koja se isplaćuje za dati period, i, najzad, iznos i svrha svih odbitaka.

Diskriminacija

U Ontarijskom zakoniku o ljudskim pravima jasno se navodi da ni jedna osoba ne sm/ij/e biti podvrgnuta diskriminaciji zbog svoje rasne pripadnosti, zbog religije ili v/j/ere, zbog obojenosti svoje kože ili puti, zbog nacionalnosti i zbog por/ij/ekla bilo u odnosu na svoje pretke, bilo u odnosu na zemlju odakle dolazi. Vidi Ontarijska komisija za zaštitu ljudskih prava (engleski “Ontario Human Rights Commission”, stranica 114).

Nezaposleničko osiguranje

Velika većina radnika i službenika u Kanadi plaća doprinos u fond poznat pod imenom Fond za nezaposleničko osiguranje (engleski “Unemployment Insurance Fund”), odakle oni dobijaju potporu kad izgube svoj posao. Poslodavci takođe/r/ plaćaju doprinos u taj fond. Vaš doprinos se odbija od vaše zarade i šalje u federalno Ministarstvo nacionalnog dohotka (engleski “Department of National Revenue”). Nezaposleničkim osiguranjem rukovodi federalna vlada, koja isto tako doprinosi u nazaposlenički fond u slučaju kad postotak nezaposlenih u Kanadi pređe određeni stepen.

Potpora u novcu

Veličina svote novca koju ćete primati kao potporu i dužina vremena za koje ćete tu svotu primati zavise od vaših pros/j/ečnih primanja i dužine vremena za koje ste plaćali doprinos u nezaposlenički fond. Iznos vašeg doprinosa, pak, zavisi od vaše zarade.

Veličina odnosno stopa novčane potpore podvrgava se reviziji i pregledu svake godine, pa se usklađuje sa visinom životnih troškova. Za iznose potpore u ovom trenutku obratite se vašoj lokalnoj kancelariji ili uredu za nezaposlene (engleski “Unemployment Insurance Office”) koji ćete naći u telefonskom imeniku pod “Government of Canada”.

/T/ko može potraživati potporu

Pojedinci mogu tražiti nezaposleničku potporu, ako su nezaposleni zbog

nedostatka poslova, zbog bolesti i zbog trudnoće, ukoliko su, razumljivo, svojim doprinosima uplatili dovoljnu svotu. Oni koji napuštaju posao nakon navršene 65. godine mogu isto tako dobiti i penzionu potporu. Veličina će potpore zavisiti od veličine svote njihovih doprinosa.

Ako posao napustite dobrovoljno ili neopravdano ili ako ste otpušteni zbog lošeg ponašanja, možete izgubiti pravo na potporu za jedan određeni period, najviše do šest sedmica. Šta više, ako ne ispunite sve uslove ili uvjete za primanje potpore prema Zakonu o nezaposleničkom osiguranju, potpora vam se može uskratiti na neodređeno vr/ij/eme. Međutim, pojedinci koji potražuju potporu mogu zaht/ij/e-vati da se sve odluke u vezi sa dodeljivanjem ili uskraćivanjem potpore podvrgnu pregledu i reviziji od strane jednog nezavisnog i nepristrasnog odbora. Dužnost tog odbora je da zaštiti potražioaca i osigura ispravnu i pravičnu prim/j/enu propisa Zakona o nezaposleničkom osiguranju.

Ako primате punu naknadu za povredu na poslu (vidi stranicu 43), ne možete potraživati potporu nezaposleničkog osiguranja; ali ako primate samo nepotpunu naknadu za povrede, možete istovremeno primati i izv/j/esnu potporu nezaposleničkog osiguranja.

Potvrda o zaposlenju

Kad god napuštate posao, poslodavac vam mora dati potvrdu o dotadašnjem zaposlenju (engleski "Record of Employment") u kojoj se navodi razlog napuštanja posla i visina vaše zarade u posl/j/ednjih 20 sedmica. Ako samo prelazite na drugi posao, čuvajte tu potvrdu na sigurnom m/j/estu, pošto je morate predati Komisiji za nezaposleničko osiguranje kad god potražujete potporu.

Kako podn/ij/eti zaht/j/ev za potporu

Nezaposleni pojedinci treba da odu u najbližu kancelariju ili ured Komisije za nezaposleničko osiguranje, gd/j/e će im se pomoći da ispunе formular za potporu (engleski "Application for Benefit"). Nemojte zaboraviti da ponesete potvrdu o dotadašnjem zaposlenju, ali, čak ako je i nemate u tom trenutku, možete ipak i bez te potvrde podn/ij/eti vaš zaht/j/ev i formular za potporu. Na taj način ćete spr/ij/ečiti odlaganje isplate vaše potpore, pošto davanje potpore počinje od sedmice kada ste ispunili i predali svoj formular.

Ako, pak, u vašem m/j/estu ili stambenoj zajednici nema kancelarije ili ureda Komisije za nezaposleničko osiguranje, telefonirajte najbližoj kancelariji ili uredu i tražite da vam pošalju formulare i uputstva za ispunjavanje (engleski "claimant's kit"), a njih možete dobiti i u nekom Centru za radnu snagu ili na pošti. Ako formulare na taj način nabavite, ispunite formular za nezaposleničku potporu tako što ćete svakako, jasno i čitko, navesti svoje ime i prezime, potpunu adresu, broj socijalnog osiguranja (engleski "Social Insurance Number") i broj svog telefona ako ga imate.

Pošaljite ovaj formular za nezaposleničku potporu odmah, priloživši, ako je moguće, i vašu potvrdu o dotadašnjem zaposlenju.

Ako vam formular nije čitko i jasno ispunjen ili ako ste zakasnili da ga pošaljete na vr/ij/eme, duže ćete čekati dok ne dobijete potporu.

Kako održavati svoje pravo na potporu

Da biste mogli stalno potraživati potporu i održavati svoje pravo na nju nakon podnošenja zaht/j/eva i formulara, morate biti nezaposleni i voljni da prihvatite bilo kakav posao koji vam odgovara i koji vam je ponuđen. Isto tako morate biti fizički zdravi i sposobni za takav posao. Jedini izuzeci dozvoljeni su u slučaju bolesti i trudnoće.

Rok čekanja

Prvu ćete potporu dobiti nakon obaveznog čekanja od 2 sedmice; za taj period nećete biti plaćeni.

Prijavljivanje

Otrprike nakon jedne sedmice posl/ij/e podnošenja zaht/j/eva za potporu vi ćete primiti formular za izv/j/eštaj o nezaposlenosti; od vas se može tražiti izv/j/eštaj za jednu sedmicu ili 2 sedmice. Ispunite taj formular i navedite da li ste i koliko ste novca zaradili nakon napuštanja svog posla, a nabrojte i dane kad niste bili u stanju da prihvatite nekakav posao. Nemojte poslati taj formular suviše rano, to jest, čekajte bar do prve ned/j/elje nakon naznačenog perioda od jedne ili 2 sedmice u izv/j/eštaju.

Dok primete potporu nezaposleničkog osiguranja, možete raditi honorarno ili privremeno, ali morate prijaviti koliko ste novca zaradili. Ako za takav privremeni rad primete više od 25% od svoje prethodne normalne zarade, iznos iznad 25% će vam se oduzeti od vaše nezaposleničke potpore.

Isplata potpore

Ako ček sa potporom ne dobijete za sedam dana nakon vraćanja vašeg izv/j/eštaja o nezaposlenosti, stupite u vezu sa kancelarijom ili uredom Komisije za nezaposleničko osiguranje. Kad god iz bilo kakvog razloga pišete, svakako navedite vaš broj socijalnog osiguranja i potpunu adresu. Potpišite se, a ispod potpisa takođe/r/ napišite svoje ime krupnim štampanim slovima. Ako se vladate po ovim uputstvima, čitavu ćete stvar ubrzati, pa ćete i svoj novac brže primiti.

Žalbe

Ako se vaš zaht/j/ev za nezaposleničku potporu odbaci, vi ćete primiti pismo sa obrazloženjem zašto je to tako. U pismu će vam se isto tako objasniti kako se možete žaliti na takvu odluku ukoliko mislite da se sa vama postupilo nepravilno.

Porez na prihod

Vaši doprinosi nezaposleničkom fondu oslobođeni su poreza na prihod i smatraju se zakonski dozvoljenim odbitkom. Prema tome, vaša nezaposlenička potpora smatra se za prihod na koji se mora platiti porez, pa će vam se porez odbiti od svote na čeku koji vam se šalje.

Podrobnije informacije

Pošto propisi u vezi sa nezaposleničkim osiguranjem nisu ni malo jednostavni, nemoguće ih je ovd/j/e podrobno objasniti. Zato nađite nekoga da vam objasni vaš

slučaj — možda vašeg poslodavca ili rukovodioca sindikata, a možete se obratiti i najbližoj kancelariji ili uredu Komisije za nezaposleničko osiguranje, koju ćete naći u telefonskom imeniku pod "Government of Canada".

Osiguranje i naknada za povrede na poslu

Ako ste se povr/ij/edili na poslu ili ako patite od bolesti koja je prouzrokovana vašim poslom, imate pravo na naknadu prema Zakonu o naknadama za povrede na radu (engleski "Workmen's Compensation Act").

U ime ontarijske vlade prim/j/enu ovog zakona nadgleda Odbor za naknade (engleski "Workmen's Compensation Board"), koji ubira novčane doprinose, donosi razne odluke i isplaćuje naknade. Poslodavci u potpunosti snose sve troškove naknada i administracije, a plaćanje doprinosa je obavezno za sve firme i poslovne ustanove koje su poslodavci. Privatnici odnosno vlasnici malih radnji i radionica u kojima i sami rade mogu se prijaviti Odboru za naknade za lično osiguranje protiv povreda.

Ako ste se povr/ij/edili i tek onda pronašli da vaš poslodavac ne plaća doprinos u fond za naknade, vi ipak nožete zatražiti naknadu. Dužnost je Odbora za naknade da osigura redovno primanje doprinosa od strane vašeg poslodavca.

Novčana naknada

Visina naknade zavisi od toga koliko ste dugo onesposobljeni i koliko ste zarađivali svake sedmice pr/ij/e vaše povrede. Stopa naknade za potpuno onesposobljavanje iznosi 75% od vaše pros/j/ečne zarade, ali je propisana i maksimalna stopa naknade preko koje se ne prelazi. Naknada se plaća od prvog dana nakon nesreće sve dogod niste sposobni da se vratite na posao.

Za stalnu onesposobljenost plaćaju se penzije već prema prirodi onesposobljenosti i prema vašim prihodima pr/ij/e nesreće.

Novčana pomoć za izdržavane članove porodice ili obitelji

Udovica čiji je muž umro zbog povrede na poslu ili zbog bolesti prouzrokovane obavljanjem svog posla doživotno će primati m/j/esečnu potporu, osim ako se ne preuda. Ako se ponovo uda, ona će dobiti paušalnu svotu u visini od 2 godišnje penzije.

D/j/eca, tu uključujući i usvojenu ili posvojenu d/j/ecu umrloga radnika, koja žive u zajednici sa udovicom isto tako će primati potporu. Doba starosti do koje će ona primati potporu zavisi od toga da li su to nesposobna d/j/eca ili d/j/eca koja se još školuju. Siročad će dobiti potporu nešto veću od potpore druge d/j/ece.

U slučaju kad umrli radnik ne ostavlja za sobom udovicu, tj. kad u porodici ili obitelji nema majke, a pogodna osoba obavlja dužnosti pomajke održavajući domaćinstvo ili kućanstvo i vodeći brigu o d/j/eci, ta osoba može primati istu potporu kao da je ona udovica sve dok bar jedno d/ij/ete ne dobije pravo na potporu.

Uz određene uslove ili uvjete i nezakonita žena ima pravo na istu potporu kao i zakonita udovica.

Medicinska pomoć za povrede

Odbor za naknade plaća sve troškove medicinske pomoći u vezi sa povredama

zadobijenim na poslu i bolestima koje su prouzrokovane poslom. Vi imate pravo da izaberete svog doktora ili medicinskog stručnjaka druge vrste, ali kasnije ne možete m/ij/enjati doktora bez dozvole Odbora.

Medicinska pomoć uključuje l/ij/ečenje svake vrste i sve doktorske preglede, bolničku n/j/egu, sve propisane l/ij/ekove i sve mehaničke naprave kojima se ojačavaju oslabljeni ili zam/j/enjuju izgubljeni d/ij/elovi t/ij/ela (proteze, drveni i metalni udovi, v/j/eštački ili um/j/etni zubi, itd.).

Ako vam je potrebna medicinska pomoć za radne povrede i bolesti, vaš poslodavac će vam dati formular koji ćete ispunjen odn/ij/eti u bolnicu odnosno od vas izabranom doktoru ili medicinskom stručnjaku druge vrste, čime ćete ubrzati početak svog l/ij/ečenja.

Vaš poslodavac isto tako mora odmah nakon nesreće obezb/ij/editi kola hitne pomoći ili neko drugo prevozno sredstvo za prevoz povr/ij/eđenog radnika u bolnicu, u doktorsku ordinaciju, ili kući.

Prva pomoć

Svi poslodavci moraju obezb/ij/editi sredstva i pribor za prvu ili hitnu pomoć. Ako ste se povr/ij/edili, tražite da vam se odmah ukaže prva pomoć, a nesreću prijavite svome poslovođi, nadgledniku i šefu što je ranije moguće. Veoma je važno da svoju povredu prijavite i dobijete prvu pomoć na za to određenom m/j/estu (gd/j/e će se vaša povreda zapisati), makar da se radi o najmanjoj povredi. Nemojte dozvoliti da vas ne/t/ko nagovori da povredu ne prijavite. Pos/j/ekotine i opekotine mogu se inficirati i dati na zlo, a zavrnuti i istegnuti mišići mogu vas kasnije bol/j/eti više nego prilikom povrede. Prijava povrede koja je zavedena i zapisana od strane vašeg poslodavca pomoći će vam da dokažete činjenice i svoje tvrdnje, ako kasnije zatražite naknadu za povredu.

Pažljivo ispunite sve formulare koje dobijete od Odbora za naknade i brzo ih pošaljite nazad, kako bi što ranije počeli primati naknadu za povredu.

Rehabilitacija ili ponovno osposobljavanje

Odbor za naknade ima od/j/el za rehabilitaciju ili ponovno osposobljavanje koji ukazuje pomoć povr/ij/eđenim radnicima, osobito onima što su stalno onesposobljeni, u pronalaženju odgovarajućeg posla ili u obučavanju za nekakav drugačiji posao. Specijalna novčana pomoć daje se radnicima kojima je obučavanje za nove poslove potrebno zbog pretrpljenih povreda.

Odbor ima i bolnicu i centar za rehabilitaciju u predgrađu šireg Toronta poznatom pod imenom Downsview. Ta bolnica i centar za rehabilitaciju omogućuju specijalno l/ij/ečenje onesposobljenih radnika kojima je takvo l/ij/ečenje potrebno radi povratka na posao. Doktor koji vas l/ij/eči pobrinuće se za vaše primanje u tu bolnicu.

Zdravstveno osiguranje za druge bolesti

Zdravstveno osiguranje za druge bolesti (tj. bolesti koje nisu u vezi sa vašim poslom) plaća se i izdržava iz drugih fondova, bilo da se radi o vašoj bolesti ili o bolesti članova vaše porodice ili obitelji. Odbor za naknade plaća samo za l/ij/ečenje povreda pretrpljenih na poslu.

Ako prestanete da radite zbog nesreće na poslu, vaš poslodavac ne može više plaćati za vaše zdravstveno osiguranje na osnovu vaše zarade, pa vaše zdravstveno osiguranje automatski prestaje da važi. U takvom slučaju morate sami srediti dalje plaćanje zdravstvenog osiguranja, kako biste, u slučaju potrebe, i vi i članovi vaše porodice ili obitelji bili osigurani. Ako ne nastavite da plaćate za zdravstveno osiguranje, možda ćete za troškove l/ij/ećenja morati platiti stotine, pa i hiljade ili tisuće dolara. Raspitajte se kod svog poslodavca ili doktora kako da sredite plaćanje zdravstvenog osiguranja dok ste na bolovanju. (Vidi zdravstveno osiguranje, stranica 61).

Informacije

Ako vas muči kakav problem u vezi sa povredama na poslu i naknadama za njih, obratite se najbližoj kancelariji ili uredu Odbora za naknade.

Adresa centralnog Odbora za naknade je:

Workmen's Compensation Board
2 Bloor Street East
Toronto, Ontario M4W 3C3
Telefon: 965-8500

Kursevi engleskog jezika i kursevi o državljanstvu

Večernji kursevi	stranica	47
Večernji kursevi višeg stupnja		47
Dnevni kursevi		47
Kursevi za roditelje sa predškolskom d/j/ecom		48
Udžbenici		49
List Newcomer News		49
Kursevi engleskog jezika u Centrima za radnu snagu		49
Kursevi za radnike i zanatlije pred polaganje stručnih ispita		49
Prijemni ispiti iz engleskog jezika za upis na univerzitet ili sveučilište		49

Kursevi engleskog jezika i kursevi o državljanstvu

Neobično je važno da naučite novi (engleski) jezik, ako ga već ne znate. To je naročito važno za vaše zapošljavanje i zaposlenje. Sasvim je moguće da ste stručno potpuno spremni za neki dobar posao, a ipak niste u stanju da dobijete taj posao zato što ne možete da se sporazum/ij/evate sa drugim radnicima.

Niže se izlažu i objašnjavaju kursevi engleskog jezika za useljenike. Ti kursevi su besplatni u većini m/j/esta i stambenih četvrti gradova i stoje vam na raspolaganju. Preporučujemo vam da iskoristite tu mogućnost za učenje engleskog jezika. Za informacije o svim postojećim kursovima u Ontariju obratite se Od/j/eljenju za državljanstvo (engleski "Citizenship Branch") ili najbližoj od njegovih kancelarija ili ureda na terenu. Naći ćete ih u telefonskom imeniku pod "Government of Ontario, Ministry of Culture and Recreation".

Večernji kursevi

Školski odbori ili prosv/j/etni sav/j/eti formiraju večernje kurseve engleskog jezika gd/j/e god ima dovoljno useljenika. Kursevi traju od oktobra ili listopada do maja ili svibnja, a u većim gradovima postoje kursevi tokom čitavog l/j/eta. U nekim m/j/estima kursevi su besplatni, dok se u drugim za kurseve plaća jedna mala svota. Najvećim d/ij/elom finansijske troškove snosi federalna ili provincijska vlada. Raspitajte se u lokalnom školskom odboru u septembru ili rujnu, kako biste mogli početi pohađati kurseve od samog početka u m/j/esecu oktobru ili listopadu. Čak i ako u Kanadu stignete u neko drugo doba godine, moći ćete se ipak upisati na te kurseve.

Večernji kursevi višeg stupnja

Neki univerziteti ili sveučilišta imaju u svom programu vanrednih ili večernjih studija kurseve engleskog jezika višeg stupnja za useljenike. Za informacije obratite se od/j/eljenju za vanredne ili večernje studije (engleski "Extension Department") vama najpogodnijeg univerziteta ili sveučilišta.

Dnevni kursevi

Dnevne kurseve engleskog jezika daju više stručne i tehničke škole (engleski "Colleges of Arts and Technology") i školski odbori po većim gradovima. Neke crkve, organizacije "Y" (vidi stranicu 72) i druge društvene organizacije često formiraju kurseve na kojima predaju dobrovoljni nastavnici.

Za informacije obratite se nekoj školi, biblioteci ili knjižnici, ili informacionom centru.

Kursevi za roditelje sa predškolskom d/j/ecom

Kako su mnoge majke u useljeničkim porodicama ili obiteljima vezane za kuću svojim obavezama i kako zbog toga one nisu u stanju da nauče engleski jezik ili da dobiju informacije o zajednici u kojoj žive, za njih su formirani kursevi po danu. Kako su i očevi izrazili želju da pohađaju te kurseve, pristup na te kurseve otvoren je i očevima. Na taj način roditelji mogu da pohađaju pr/ij/epodnevne ili popodnevne kurseve zajedno sa svojom predškolskom d/j/ecom. Predškolska d/j/eca uče jezik kroz aktivnu i svrsishodnu igru u istoj zgradi, a tim programom rukovodi stručno osoblje sastavljeno od učitelja i zabavlja.

Od/j/eljenje za državljanstvo daje za kurseve jezika izv/j/esnu finansijsku pomoć, a najčešće pomaže pronalazeći i obučavajući dobrovoljne nastavnike. Na kursovima se predaje ne samo jezik, nego se vrši i orijentacija, tj. obav/j/eštavanje novih useljenika. Majke tako imaju priliku da na zanimljiv način nauče nešto o novoj zajednici, istovremeno učeći i engleski jezik.

Za dalje informacije obratite se na:

Ontario Citizenship Branch
(Od/j/eljenje za državljanstvo)
Ministry of Culture and Recreation
(Ministarstvo za kulturu
i rekreaciju)
5 th Floor
(5 . sprat ili kat)
77 Bloor St. West,
Toronto, Ontario M7A 2R9
Telefon: 965-4331



Školski odbori takođe/r/ održavaju kurseve engleskog jezika za majke sa predškolskom d/j/ecom u školskim učionicama ili u drugim zgradama, kao što su crkve i biblioteke ili knjižnice.

Za dalje informacije obratite se školskom odboru ili upravitelju.

Udžbenici

Udžbenici i drugi priručnici za učenje jezika daju se besplatno osobama koje žele da uče jezik. Pišite ili telefonirajte na gorepomenutu adresu Od/j/eljenja za državljanstvo.

List Newcomer News

Od/j/eljenje za državljanstvo izdaje novine pod nazivom **Newcomer News** (Novosti za novodošle) za potrebe onih koji uče engleski jezik. Svrha ovih novina je da pomogne novodošlim useljenicima u sticanju i usavršavanju sposobnosti za čitanje i shvatanje engleskog jezika, kao i u upoznavanju kanadskog načina života.

List **Newcomer News** je besplatan i izlazi dva puta m/j/esečno. Možete ga naručiti pismeno ili telefonom od urednika lista (engleski "The Editor, **Newcomer News**"). Pišite na gorepomenutu adresu Od/j/eljenja za državljanstvo ili telefonirajte na broj 965-1192.

Kursevi engleskog jezika u Centrima za radnu snagu

Redovni svakodnevni kursevi jezika formiraju se za useljenike kojima je engleski ili francuski potreban radi zapošljavanja. (Vidi stranicu 35).

Kursevi za radnike i zanatlije pred polaganje stručnih ispita

Za radnike i zanatlije koji su stručno znanje stekli u drugim zemljama, a koji moraju polagati stručne ispite u Ontariju formiraju se specijalni kursevi. Ti kursevi pomažu radnicima osobito u učenju stručne terminologije. Prijavljivanje za te kurseve vrši se isključivo preko Od/j/eljenja za industrijsku obuku Ministarstva za više i visoke škole (engleski "Industrial Training Branch, Ministry of Colleges and Universities"). Obratite se najbližoj kancelariji ili uredu tog od/j/eljenja ili najbližoj višoj školi (engleski "Community Colleges").

Prijemni ispiti iz engleskog jezika za upis na univerzitet ili sveučilište

Univerziteti ili sveučilišta ponekad nalaze za potrebno da prov/j/ere znanje engleskog jezika nekog useljenika, kako bi se ustanovilo da li je to znanje dovoljno i da li je useljenik sposoban da započne studije na nekom kanadskom univerzitetu ili sveučilištu. Tražite informacije o tim ispitima od neke srednje škole ili od univerziteta ili sveučilišta u vašem gradu.

Školstvo i biblioteke ili knjižnice

Sistem škola u Ontariju	stranica 51
Redovne javne škole i posebne ili odvojene škole	52
Škole sa francuskim nastavnim jezikom	52
Obavezno pohađanje škole	52
Upisivanje u školu	52
Zabavišta i obdaništa	52
Osnovne ili pučke škole	53
Srednje škole	54
Diplome o završenoj srednjoj školi	54
Diplome o završenim tehničkim i komercijalnim školama	55
Specijalne škole	55
Večernji kursevi za odrasle	55
Dopisni kursevi	55
Privatne škole za opšte obrazovanje ili opću naobrazbu	56
Privatne stručne škole	56
Visoke i više škole	57
Programi za vanredne studente	57
Novčana pomoć za studente visokih i viših škola	57
Proc/j/ena dokumenata o školovanju (Vidi stranicu 32)	
Prevod dokumenata o školovanju (Vidi stranicu 32).	
Javne biblioteke ili knjižnice	57

Školstvo i biblioteke ili knjižnice

U posl/j/ednih dvadeset godina desile su se izvanredne prom/j/ene u školstvu. Mašine i strojevi obavljaju sada mnoge poslove koje su ranije obavljali nestručni radnici. Mnogi će današnji učenici i studenti raditi poslove koji nisu ni postojali u doba kad su njihovi roditelji išli u školu. Ti novi poslovi zaht/ij/evaju i veće obrazovanje ili naobrazbu, pa se zato današnja mladež zadržava duže na školovanju. D/j/evojkje, kao i mladići, stiču tako veću i bolju spremu odnosno obrazovanost ili naobrazbu.

Vr/ij/eme i uslovi ili uvjeti koji se stalno m/ij/enjaju stvorili su isto tako i potrebu za stalnim i neprekidnim obrazovanjem ili naobrazbom. Desetine hiljada ili tisuća odraslih vraćaju se u školu da poboljšaju svoje obrazovanje ili naobrazbu ili da steknu nova znanja za nove poslove. Mnogi drugi, bez obzira na starost, pohađaju večernje kurseve ili završavaju dopisne kurseve sve u cilju povećavanja i usavršavanja svojih sposobnosti i znanja.

Sistem škola u Ontariju

Školovanje je besplatno i u osnovnim ili pučkim i u srednjim školama, a država pruža i veliku pomoć onima koji inače ne bi sebi mogli dozvoliti da studiraju na nekoj višoj školi ili na univerzitetu ili sveučilištu. Novac koji se troši u prosv/j/eti dolazi iz provincijskih i m/j/esnih poreskih fondova.

Dok se Ministarstvo prosv/j/ete i Ministarstvo za više i visoke škole brinu o opštoj ili općoj organizaciji prosv/j/etnog sistema, lokalni školski odbori odlučuju o takvim stvarima kao što su zapošljavanje učitelja, nastavnika i drugih službenika; formiranje kurseva engleskog jezika za useljenike; stvaranje i organizacija sportskih i kulturnih programa, itd. Svaki školski odbor se sastoji od članova koji se biraju na javnim izborima.

Redovne javne škole i posebne ili odvojene škole

U Ontariju postoje dva školska sistema koji se izdržavaju školskim porezom: sistem redovnih javnih škola za d/j/ecu koja pripadaju svim religijama (engleski "public school system") i sistem rimokatoličkih posebnih ili odvojenih škola (engleski "separate school system").

U oba sistema školski odbori upravljaju osnovnim ili pučkim školama (od zabavišta do osmog razreda), ali samo u sistemu redovnih javnih škola postoje srednje škole (od 9. do 13. razreda). Neki odbori katoličkih škola, međutim, predaju predmete 9. i 10. razreda u nekim od svojih škola.

Roditelji koji su katolici i žele da svoju d/j/ecu upišu u posebnu ili odvojenu školu moraju o tome potpisati izjavu (formular), određujući tako svoj školski porez za potrebe sistema posebnih ili odvojenih škola. Spomenuti formular može se nabaviti u lokalnoj kancelariji ili uredu školskog odbora katoličkih posebnih škola ili, pak, u obližnjoj posebnoj ili odvojenoj školi.

Srednje škole u Ontariju izdržavaju svi oni koji plaćaju porez, te su one otvorene svima.

Sve škole u Ontariju podvrgnute su državnoj (provincijskoj) kontroli. Učitelji i nastavnici i javnih i posebnih škola moraju imati istu spremu i obrazovanje ili naobrazbu, a imaju i približno iste dohotke. Vlasnici kuća i drugih zgrada plaćaju porez u istoj visini, bilo da se porez koristi za javne ili za posebne škole.

Škole sa francuskim nastavnim jezikom

Engleski je nastavni jezik u većini škola u Ontariju, ali postoji više od 320 škola gd/j/e se gradivo predaje na francuskom jeziku na oba stupnja, osnovnom i srednjem.

Obavezno pohađanje škole

Pohađanje škole je u Ontariju obavezno za d/j/ecu od šest do šesnaest godina. D/j/eca tih godišta čiji su roditelji zakonski priznati useljenici moraju pohađati škole čak iako su tek stigli u Kanadu i iako su u svojoj zemlji već prekinuli školovanje po tamošnjem zakonu.

Školska godina počinje u početku septembra ili rujna, tj. u prvi utorak nakon praznika ili blagdana zvanog "Labour Day" (Dan rada), a traje do m/j/eseca juna ili lipnja. Sva d/j/eca koja navršše šest godina pr/ij/e početka školske godine u septembru ili rujnu moraju početi pohađati školu.

Roditelji su zakonski odgovorni za redovno pohađanje škole od strane njihove d/j/ece. Ako se u školi zapitaju zašto neki učenik ili učenica ne dolazi redovno u školu, odgovorni sav/j/etnik ili društveni radnik običi će roditelje radi razgovora o datom slučaju.

Upisivanje u školu

Kada prvi put vodite svoju d/j/ecu u školu, ponesite njihove krštenice, svoje useljeničke karte ili potvrde i pasoše. Ako stanujete u iznajmljenoj kući, morate pronaći da li kućevlasnik plaća porez za javne ili posebne škole, pošto je školskom odboru potrebna ta informacija i pošto će vas o tome svakako pitati.

Zabavišta i obdaništa

Većina školskih odbora u Ontariju ima zabavišta koja primaju (u septembru ili rujnu) veću d/j/ecu, tj. d/j/ecu koja će do kraja godine navršiti pet godina. Neki odbori imaju i zabavišta koja primaju manju d/j/ecu, tj. d/j/ecu koja će do kraja godine navršiti četiri godine. Pohađanje zabavišta nije obavezno, ali će većina d/j/ece imati koristi ako počne školovanje u svojoj četvrtoj ili petoj godini, osobito ako engleski nije njihov maternji ili materinski jezik.

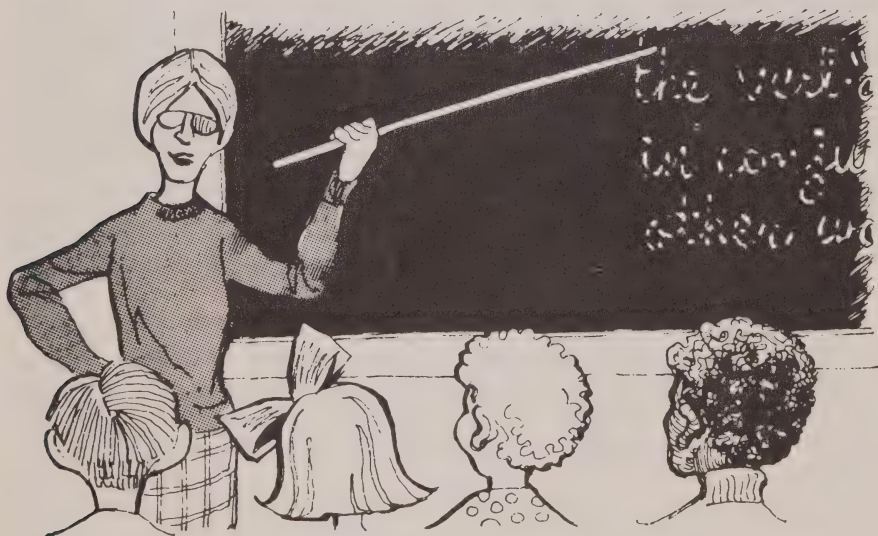
Osnovne ili pučke škole

Većina d/j/ece pohađa osnovnu ili pučku školu osam godina, sve do svoje trinaeste ili četrnaeste godine.

Učenicima osnovnih ili pučkih škola daju se u školi osnovna znanja iz takvih predmeta kao što su engleski jezik, matematika, /h/istorija i poznavanje nauke ili znanosti.

Sigurno ćete pronaći da u učionicama kanadskih škola vlada daleko veća sloboda nego u vašoj zemlji. U kanadskim školama pridaje se velika važnost podsticanju ili poticanju d/j/ece na samostalno istraživanje i učenje. Učenici provode danas mnogo više vremena u diskusijama o sopstvenim idejama, nego što je to bilo ranije.

U Ontariju roditelji imaju zakonsko pravo da o napretku svoje d/j/ece i problemima koji iskrstavaju u školi razgovaraju i raspravljaju sa učiteljima i nastavnicima, sa upraviteljima i direktorima, sa sav/j/etnicima za pohađanje i sa školskim zdravstvenim službenicima. Te osobe i službenici postoje radi davanja pomoći za normalan razvitak i napredovanje vašeg d/j/eteta, pa treba da se os/j/ećate slobodnim da im se obratite. Međutim, pametnije je unapr/ij/ed zakazati sastanak sa njima, osim ako problem nije hitan. Sastanak se može zakazati na taj način što ćete po svom d/j/etetu poslati poruku u školu ili što ćete školi telefonirati.



Kada dostignu sedmi ili osmi razred, učenici već treba da počnu razmišljati o svom budućem životu i vrsti zanimanja kojim će se baviti. Učitelji u tim razredima provode mnogo vremena u pronalaženju i oc/j/enjivanju učničkih sklonosti i interesa.

Većina osnovnih ili pučkih škola ima sav/j/etnike za vođenje učenika u njihovom školovanju (engleski "guidance counsellors"). To su specijalno obučeni učitelji koji proučavaju napredak učenika i daju učenicima sav/j/ete pri izboru predmeta i programa, tj. sav/j/etuju im koji predmeti najbolje odgovaraju njihovim interesima i sposobnostima. Roditeljima se posebno preporučuje da o ovim problemima razgovaraju sa učiteljima i sav/j/eticima za vođenje učenika pr/ij/e nego što njihova d/j/eca započnu srednju školu.

Srednje škole

Sve srednje škole u Ontariju usvojile su i prim/j/enjuju sistem koji dopušta učenicima da uče i napreduju brzinom koja odgovara njihovim sposobnostima. Taj sistem isto tako dozvoljava učenicima da planiraju svoje školovanje kako bi zadovoljili svoje individualne interese i potrebe.

Srednjoškolsko nastavno gradivo izd/ij/eljeno je na četiri oblasti izučavanja:

1. Izučavanje v/j/eštine prenošenja i izm/j/ene misli i ideja, kao i sredstava za veze, odnose i dodire (engleski "Communications")
2. Izučavanje društva i društvene i prirodne sredine (engleski "Social and Environmental Studies")
3. Čista i prim/j/enjena nauka ili znanost (engleski "Pure and Applied Science")
4. Um/j/etnost (engleski "Art")

U okviru ove četiri oblasti većina škola ima na izboru velik broj raznovrsnih predmeta (razumljivo, razne škole imaju i razne predmete, tj. sve škole nemaju na izboru iste predmete).

Da biste, međutim, osigurali svome sinu ili kćeri svestrano obrazovanje ili naobrazbu, oni moraju steći najmanje tri takozvana "kredita" (vidi niže) u svakoj od četiri gorenavedene oblasti.

Da bi dobio završnu diplomu, svaki učenik mora steći bar četiri "kredita" iz engleskog jezika i književnosti i dva "kredita" iz predmeta koji se odnose na Kanadu.

Jedan "kredit" stiče se na osnovu 110 do 120 sati provedenih u učionici na izučavanju jednog datog predmeta. Većina predmeta vr/ij/edi jedan "kredit", ali se za neke predmete daje ponekad manje ili više od jednog "kredita".

Diplome o završenoj srednjoj školi

Srednje škole u Ontariju izdaju 2 vrste diploma.

U cilju sticanja diplome o završenoj srednjoj školi, tj. obične maturalne sv/j/edodžbe (engleski "Secondary School Graduation Diploma") učenik mora sa usp/j/ehom položiti predmete u vr/ij/ednosti od 27 "kredita". Većina učenika stiče 7 ili 8 "kredita" godišnje i tako za četiri godine završava srednjoškolski program.

Za upis na većinu univerziteta i sveučilišta učenik mora položiti još šest predmeta višeg stupnja (engleski "honour courses") i steći višu diplomu o završenoj srednjoj školi, tj. maturalnu sv/j/edodžbu višeg stupnja (engleski "Honour Graduation Diploma"). Većina učenika stiče dodatne "kredite" za vr/ij/eme pete godine srednje škole (13. razred), ali te "kredite" učenici mogu steći i u prethodnim razredima.

Sve srednje škole imaju predmete opšteg obrazovanja ili opće naobrazbe iz gorenavedenih oblasti. Neke škole imaju i druge predmete u okviru komercijalnih, tehničkih i stručnih programa.

Diplome o završenim tehničkim i komercijalnim školama

Postoje takođe/r/ i specijalne škole ili specijalni programi predviđeni za učenike koji imaju poteškoća sa predmetima opšteg obrazovanja ili opće naobrazbe. To su komercijalne i tehničke (tehnološke) škole i programi. Tehnički programi se sastoje od predmeta iz oblasti kao što su građevinarstvo, vodoinstalatstvo, tehničko crtanje, fotografija i prehrana. Učenicima koji sa uspj/ehom završe ovakav program daju se diplome o završenom tehničkom programu (engleski "Certificate of Training").

Završeni učenici ovakvih programa i škola obično ne idu na visoke ili više škole, nego se zapošljavaju nakon diplomiranja. Moguće je, međutim, prebaciti se iz ovakvog programa u program opšteg obrazovanja ili opće naobrazbe na nekoj srednjoj školi, ali će učenik morati izabrati nekoliko dodatnih predmeta radi završavanja programa na vr/ij/eme.

Roditelji čija d/j/eca hoće da se upišu na ovakve programe treba da o svemu porazgovaraju sa školskim sav/j/etnicima za izbor školovanja, tj. vođenje učenika, ili sa školskim upraviteljima i to pr/ij/e nego što im se d/j/eca upišu, tek da se osiguraju da su potpuno shvatili o kakvom se programu radi.

Specijalne škole

U Ontariju postoje i specijalne škole i programi za d/j/ecu kojima je potrebna posebna pažnja, što je, pak, nemoguće ostvariti u učionicama redovnih škola. To su d/j/eca koja hramlju, koja ne čuju dobro, koja ne vide dobro i koja imaju poteškoća u govoru. Ona su često mentalno zaostala (vidi stranicu 75), emocionalno poremećena i opterećena nesposobnošću opažanja, shvatanja i primanja utisaka.

Emocionalno poremećeno d/ij/ete je ono kojemu je teško da obuzdava svoja os/j/ećanja i os/j/ećaje i da se usredsredi na ono što radi i koje ima teškoće u slaganju sa drugom d/j/ecom ili u podnošenju i poštovanju školskih propisa.

D/ij/ete opterećeno nesposobnošću opažanja, shvatanja i primanja utisaka ima teškoće u razlikovanju veličina i količina, u razlikovanju onoga što je l/ij/evo od onoga što je desno i onoga što je gore od onoga što je dol/j/e. Uzrok tome može da bude fizičke ili emocionalne prirode.

Večerji kursevi za odrasle

Mnogi pojedinci završavaju osnovne ili pučke i srednje škole pohađanjem večernjih kurseva u nekoj obližnjoj školi. Pronađite da li takvi kursevi postoje u vašem m/j/estu ili stambenoj četvrti; raspitajte se u najbližoj srednjoj školi.

Ako vas, pak, ne zanima sticanje diplome o završenoj srednjoj školi, nego jednostavno želite da naučite nešto novo, mnogi školski odbori formiraju razne vanprogramske kurseve iz takvih predmeta kao što su stenografija, tkanje, automehanika, šivenje i krojenje, obrada metala i pripremanje gurmanskih jela. Za dalje informacije obratite se pismom ili telefonom direktoru najbliže srednje škole.

Dopisni kursevi

Besplatni osnovni, srednjoškolski i stručni dopisni kursevi stoje na raspolaganju stanovnicima Ontarija (čak i onima koji privremeno žive van ove provincije). Tim se kursovima omogućava učenicima da usavrše i upotpune svoje znanje i da steknu običnu ili višu diplomu o završenoj srednjoj školi.

Za dalje informacije stupite u vezu sa direktorom neke srednje škole ili pišite na adresu:

Correspondence Courses
(Dopisni kursevi)
909 Yonge Street
Toronto, Ontario
M4W 3G2

Privatne škole za opšte obrazovanje ili opću naobrazbu

Osim javnih osnovnih ili pučkih i srednjih škola, koje se izdržavaju od poreza svih građana, u Ontariju postoji i jedan broj privatnih škola. Ove škole ne mogu dobiti državnu pomoć, nego finansijska sredstva nabavljaju isključivo putem školarina i poklona, a u nekim slučajevima i od v/j/erskih organizacija. Tražite spisak ovakvih škola od:

Communications Services Branch
(Od/j/eljenje za komunikacije)
Ministry of Education
(Ministarstvo prosv/j/ete)
Mowat Block
(Zgrada Mowat)
Queen's Park
Toronto M7A 1L2

Privatne stručne škole

Privatne škole u kojima se predaju stručni predmeti (među kojima su i predmeti iz trgovačke i poslovne prakse) rade kao poslovne firme na principu ostvarivanja zarade. Ako se u njima predaju predmeti koje Ministarstvo za visoke i više škole smatra za stručne predmete pojedinih zanata, onda se te škole moraju prijaviti Ministarstvu i moraju ispunjavati propisane minimalne standarde.

Poslodavcima neke škole odgovaraju više nego ostale. Pr/ij/e upisa u neku privatnu školu, prov/j/erite kod dva-tri moguća buduća poslodavca da li oni zapošljavaju završene učenike te škole.

Ako u svojoj kući ili stanu potpišete ugovor sa nekom privatnom stručnom školom, ugovor možete poništiti u roku od dva radna dana ukoliko školi pošaljete pismo i zatražite poništenje ugovora. Pismo mora biti preporučeno. Škola će vam vratiti novac koji ste uplatili. Potpisani ugovor možete poništiti kad god hoćete čak i kad prođu dva radna dana, ali se u takvom slučaju plaćaju određene kazne. Na svaki način pažljivo pročitajte ugovor pr/ij/e nego što ga potpišete, jer su u ugovoru podrobno i jasno navedene sve kazne i propisi po Zakonu o stručnim školama.

Za sav/j/ete pr/ij/e i nakon upisa u kakvu privatnu stručnu školu obratite se na adresu:

Superintendent, Private Vocational Schools
(Referent za privatne stručne škole)
Ministry of Colleges and Universities
(Ministarstvo za visoke i više škole)
12th Floor, Mowat Block
(12. sprat ili kat, Zgrada Mowat)
Queen's Park
Toronto, Ontario M7A 1B9
Telefon: 965-5388

Visoke i više škole

U Ontariju postoji 16 univerziteta ili sveučilišta, tj. visokih škola. Postoje, zatim, 22 više tehničke škole za izučavanje zanata, um/j/etničkih zanata, prim/j/enjene um/j/etnosti i industrijske radinosti (engleski "colleges of applied arts and technology"), koji imaju kurseve i programe u dužini od svega nekoliko sedmica sve do tri godine. Na tim školama postoje i programi za bolničarke i one koji žele da izučavaju pojedine zanate. Politehnički institut **Ryerson** (engleski "Ryerson Polytechnical Institute") u Torontu ima veliki broj raznovrsnih predmeta i programa koji traju sve do četiri godine, među kojima i jedan broj programa za sticanje univerzitetske ili sveučilišne diplome. Ontarijska viša škola za um/j/etnost (engleski "Ontario College of Art") u Torontu i Kraljevska viša vojna škola (engleski "Royal Military College") u Kingstonu imaju specijalne programe. U Ontariju, zatim, postoje više učiteljske (pedagoške) škole (engleski "teacher training colleges"), više škole za računovođe (engleski "colleges of accountancy"), više poljoprivredne škole (engleski "colleges of agricultural technology") i više tehničke medicinske škole (engleski "colleges of medical technology").

Sažeto osnovne informacije o višim i visokim školama u Ontariju možete naći u knjizi **Horizons** (Vidici), koju izdaje:

Ontario Ministry of Colleges and Universities
(Ministarstvo za više i visoke škole)
Mowat Block
(Zgrada Mowat)
Queen's Park
Toronto, Ontario M7A 1B9
Telefon: 965-6134

Učenici srednjih škola i njihovi roditelji mogu dobiti informacije lično od svoje škole ili od škole u koju žele da se upišu. Oni mogu i pisati i zatražiti knjižicu sa informacijama o školi (tzv. "kalendar", engleski "calendar") ili mogu pogledati takvu knjižicu u nekoj biblioteci ili knjižnici.

Usljenici koji žele da se upišu na neku višu ili visoku školu, a ne govore tečno engleski, neka pročitaju uputstva u ovoj knjizi na stranici 49 pod naslovom "Prijemni ispiti iz engleskog jezika za upis na univerzitet ili sveučilište".

Ako planirate da se upišete na neku višu ili visoku školu, prijavite se što ranije. Sav/j/etujemo vam da se prijavite za upis na nekoliko škola istovremeno u slučaju da vas ne prime u školu koju ste prvu izabrali.

Programi za vanredne studente

Pohađajući večernje kurseve i predavanja, moguće je da, dok radite, polažete ispite u cilju sticanja univerzitetske ili sveučilišne diplome ili diplome neke više škole. Predavanja se održavaju i l/j/eti i njih slušaju mnogi pojedinci, naročito učitelji i nastavnici. Oni koji ne žive u gradovima mogu se pripremati za univerzitetske ili sveučilišne ispite dopisivanjem.

Za informacije obratite se univerzitetu ili sveučilištu, odnosno višoj školi (koledžu), koji vas zanimaju. Univerzitetska ili sveučilišna od/j/eljenja koja se brinu o ovakvim programima obično se nazivaju od/j/eljenjima za vanredne ili večernje studije (engleski "extension departments") ili od/j/eljenjima za produžno školovanje (engleski "departments of continuing education").

Novčana pomoć za studente visokih i viših škola

Mnogi učenici žele da nastave svoje školovanje nakon završene srednje škole, ali im je to nemoguće iz finansijskih razloga. Ontarijsko ministarstvo za više i visoke škole zajmovima i stipendijama omogućuje studentima da nastave redovno ili vanredno studiranje.

Za detaljnije informacije o zajmovima i stipendijama obratite se direktoru srednje škole ili stupite u vezu sa:

The Students' Awards Branch
(Od/j/eljenje za stipendije)
Ministry of Colleges and Universities
(Ministarstvo za više i visoke škole)
Mowat Block, Queen's Park
(Zgrada Mowat)
Toronto, Ontario M7A 2B4
Telefon: (416) 965-5241

Javne biblioteke ili knjižnice

U Kanadi su besplatne sve usluge koje pružaju javne biblioteke ili knjižnice. One ne samo posuđuju čitaocima knjige, nego daju i mnoge i različite informacije. I one imaju mnogobrojne i zanimljive prosv/j/etne programe čija raznovrsnost zavisi od veličine grada i interesa stanovnika tog grada. One često održavaju kurseve iz takvih oblasti kao što su um/j/etnost, dramska um/j/etnost, muzika, razgovorni francuski, itd. One prikazuju i poučne filmove, pripremaju um/j/etničke izložbe, iznajmljuju ploče za učenje jezika kod kuće i okupljaju grupe d/j/ece u cilju pričanja i čitanja priča.

Raspitajte se u svojoj biblioteci ili knjižnici o postojećim programima. Biblioteke ili knjižnice nalaze se na b/ij/elim stranicama telefonskog imenika pod "Public Libraries".

Zdravstvene usluge i službe

Zdravstveno osiguranje	stranica 61
Plaćanje za osiguranje	61
Oslobođenje od plaćanja za osiguranje	61
Dalje informacije	62
Privremeno zdravstveno osiguranje za pos/j/etioce	62
Iznenadne bolesti	62
Porodični ili obiteljski doktor	62
Bolničke klinike	63
Javne zdravstvene usluge i službe	63
Bolničarke javne zdravstvene službe	64
Imunizacija protiv bolesti	65
Zdravstveni centri za d/j/ecu	65
Zubarske usluge	65
Planiranje porodice ili obitelji i kontrola rađanja	65
Kućne bolničarke	66
L/ij/ečenje u kući	66
Oporavilišta za lakše bolesnike	66
Besplatni l/ij/ekovi za starije građane	66
Duševno (mentalno) zdravlje	67
Alkoholizam i uzimanje droga	67

Zdravstvene usluge i službe

Zdravstveno osiguranje

Nemojte zaboraviti da se odmah prijavite za ontarijsko zdravstveno osiguranje (engleski "Ontario Health Insurance Plan", skraćeno "OHIP"). L/ij/ečenje je veoma skupo, naročito bolničko l/ij/ečenje. Ako niste osigurani, vaši troškovi za bolnicu i doktore mogu da iznose stotine, pa čak i hiljade ili tisuće dolara. Svi stanovnici Ontarija, uključujući i osobe koje su zakonski useljenici, imaju prava na zdravstveno osiguranje bez obzira na godine starosti, zdravstveno stanje i finansijske mogućnosti. Turisti i pos/j/etioci nemaju prava na osiguranje ove vrste, već samo na privremeno osiguranje (vidi stranicu 62).

Ako ste u Kanadu stigli avionom, svakako ste još na aerodromu dobili prijavni formular za osiguranje. Ako, pak, nemate formular, možete ga dobiti u svakoj banci ili bolnici. Ako ispunite i predate svoj prijavni formular u roku od 90 dana nakon dolaska, vaše osiguranje važi i počinje od prvog dana narednog m/j/eseca nakon primanja vaše prijave i uplate. Ako se prijavite tek kad prođu tri m/j/eseca od vašeg dolaska, vi ćete morati čekati još tri m/j/eseca pr/ij/e nego što vaše osiguranje stupi na snagu.

Plaćanje za osiguranje

Troškovi osiguranja nisu veliki ako se uzme u obzir kvalitet usluga koje vam stoje na raspolaganju. Osiguranje plaća 90% od svih doktorskih i drugih medicinskih troškova u visini odobrenoj od strane Ontarijskog udruženja doktora (engleski "Ontario Medical Association"). Jedan manji broj doktora ne radi u okviru zdravstvenog osiguranja i za svoje usluge naplaćuje nešto više, no oni su obavezni da vam to kažu pr/ij/e početka l/ij/ečenja. Neki poslodavci snose sve troškove zdravstvenog osiguranja svojih nam/j/eštenika, a neki opet samo delimično ili djelomično, oduzimajući od vaše zarade ostatak svote potrebne za plaćanje osiguranja. Inače, vi možete plaćati i neposredno kancelariji ili uredu zdravstvenog osiguranja jednom u svaka tri m/j/eseca.

Oslobođenje od plaćanja za osiguranje

Stariji građani koji su navršili 65 godina mogu zatražiti besplatno osiguranje, ako su u Ontariju živ/j/eli bar godinu dana pr/ij/e podnošenja molbe za oslobođenje od plaćanja. Novodošli useljenici u Ontario iste starosti moraju plaćati za osiguranje prve godine boravka kako bi se mogli koristiti uslugama osiguranja.

Svi stanovnici Ontarija čiji je prihod tako mali da ne plaćaju porez na prihod

mogu tražiti potpuno ili izv/j/esno oslobođenje od plaćanja za osiguranje nakon jednogodišnjeg boravka u provinciji.

Dalje informacije

Zdravstveno osiguranje u Ontariju ustanova je provincijske vlade. Prijavne formulare možete nabaviti u bolnicama, poštama i bankama. Za dalje informacije obratite se svome doktoru ili bolničarki javne zdravstvene službe. Pišite ili telefonirajte Ontarijskom zdravstvenom osiguranju (engleski “Ontario Health Insurance Plan”). Potražite adresu i telefonski broj u telefonskom imeniku pod “Government of Ontario, Ministry of Health” (Ontarijska vlada, Ministarstvo zdravlja).

Privremeno zdravstveno osiguranje za pos/j/etioce

Ako vam iz neke druge zemlje dođu u pos/j/etu prijatelji ili rođaci, oni se moraju privremeno osigurati u dužini trajanja njihove pos/j/ete, jer ne mogu dobiti stalno zdravstveno osiguranje. Nekiput oni to mogu srediti još u svojoj zemlji prilikom kupovine prevoznih karata, ali ako to nisu učinili, moraju se osigurati odmah po dolasku u Kanadu.

Privremeno zdravstveno osiguranje se može dobiti preko organizacije zvane “Ontario Blue Cross” (Ontarijski plavi krst ili križ), koja ne radi na bazi ostvarivanja profita i koja izdaje polise osiguranja sa važnošću po čitavoj Kanadi i Sjedinjenim Američkim Državama. Knjižice sa opisom usluga ove organizacije mogu se dobiti na engleskom i francuskom jeziku na aerodromima, u bolnicama i u kancelarijama ili uredima ove organizacije u većim gradovima i varošicama. Potražite adresu u telefonskom imeniku pod slovom “O” ili pod slovom “B” (tj. pod “Ontario Blue Cross” ili “Blue Cross of Ontario”) ili stupite u direktnu vezu sa:

Ontario Blue Cross
150 Ferrand Drive
Don Mills, Ontario M3C 1H6
Telefon: 429-2661

Iznenadne bolesti

Ako se iznenada razbolite pa vam je potrebna hitna pomoć, pozovite broj za hitnu pomoć koji se nalazi na početku telefonskog imenika ili pozovite telefonskog službenika na broj “O” odnosno “nula” (engleski “Operator”). Ako je potrebno, možete i otići na od/j/eljenje za hitnu pomoć neke bolnice (vidi stranicu 26).

Porodični ili obiteljski doktor

Preporučuje vam se da odmah po svom dolasku u Kanadu nađete doktora koji će voditi računa o vašoj porodici ili obitelji. Taj doktor će dobro upoznati vašu porodicu ili obitelj, pa će stoga biti u stanju da vam pruži brže i bolje usluge, nego doktor koji vas ne poznaje. Da biste pronašli doktora koji govori vaš jezik, raspitajte se u svom konzulatu ili među svojim sunarodnicima, ili se, pak, obratite informacionom centru u svojoj stambenoj četvrti ili m/j/estu.

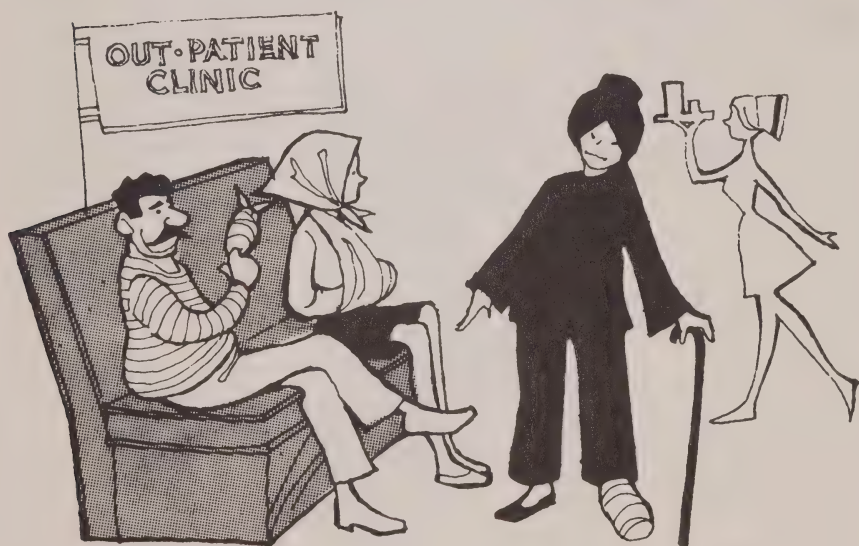
Bolničke klinike

Ako nemate svoga doktora, radi pregleda možete otići na kliniku za spoljne pacijente neke bolnice. Zdravstveno osiguranje će platiti za vaš pregled isto tako kao i da ste otišli doktoru privatne prakse, ali ne možete biti sigurni da će vas svaki put pregledati isti doktor.

Osobe koje primaju socijalnu pomoć (engleski "Welfare assistance") ili porodičnu ili obiteljsku potporu (engleski "Family benefit", ali ne "Family allowance" – d/j/eči dodatak) imaju pravo na besplatne doktorske i bolničke preglede (Vidi Socijalne usluge i službe, stranica 74). Ako niste zdravstveno osigurani i ako ne primete nikakvu socijalnu pomoć, morate sami snositi sve troškove pregleda.

Budite spremni da dugo čekate na pregled u bolničkim klinikama. Ako ne znate engleski i ne možete da se sporazum/ij/evate, preporučujemo vam da povedete prevodioca ili tumača. Pri bolnicama postoje i specijalne klinike za venerične bolesti, za alkoholizam, za uživanje droga i za druge bolesti.

Većina velikih javnih bolnica ima klinike za porodice ili obitelji na kojima se obezb/j/eđuje redovna zdravstveno-medicinska služba za sve članove porodica ili obitelji koje su prijavljene na klinici.



Javne zdravstvene usluge i službe

Sve gradske i m/j/esne vlasti u Ontariju imaju od/j/eljenja za javne zdravstvene usluge i službe ili zdravstvene centre. Njihova je dužnost da sprečavaju pojavu bolesti i održavaju zdravlje stanovništva. U gradovima postoje njihove okružne kancelarije ili uredi, kojima se možete obratiti za informacije lično ili telefonom. Neki od njih objavljuju male knjižice u kojima se na nekoliko jezika opisuju njihove usluge. Upitajte upravitelja neke škole ili lokalni informacioni centar, gd/j/e se

nalazi najbliža kancelarija ili ured javne zdravstvene službe, ili potražite adresu u telefonskom imeniku pod imenom vaše m/j/esne vlasti.

Bolničarke javne zdravstvene službe

Od/j/eljenja za javne zdravstvene usluge i službe imaju stalno zaposlene bolničarke, čije usluge stoje na raspolaganju lokalnom stanovništvu. Jednostavno telefonirajte lokalnom Odboru za zdravlje (engleski "Board of Health") ili Zdravstvenom centru (engleski "Health Unit"), pa će vam bolničarka javne zdravstvene službe doći u pomoć. Ona će saslušati vaše žalbe i probleme i razmotriti vaš položaj, a na kraju će vam pomoći lično i direktno ili davanjem sav/j/eta. Pošto je ona u stalnom dodiru sa ostalim ustanovama i organizacijama u vašoj stambenoj zajednici, ona može po potrebi i u vaše ime čitav slučaj uputiti na nadležno m/j/esto.

Javna bolničarka je stručno osposobljena za razgovore o porodičnom ili obiteljskom životu, o školovanju, o ishrani, o zaštiti protiv povreda, o ličnoj higijeni, o upotrebi i zloupotrebi alkohola i droga, o rašćenju i razvitku d/j/ece i o kontroli rađanja.

Javne bolničarke obilaze većinu škola radi imunizacije (tj. pelcovanja ili c/ij/epljenja) d/j/ece, radi kontrole vida i sluha, i radi davanja sav/j/eta kako ostvariti život ispunjen zdravljem i skladom između svih članova jedne porodice ili obitelji.



Imunizacija protiv bolesti

Zdravstvena služba u Ontariju opremljena je odlično za imunizaciju ili c/ij/epljenje protiv raznih bolesti, a sama imunizacija je obično besplatna. Doktori i bolničarke javne zdravstvene službe obavljaju imunizaciju (tj. pelcovanje ili c/ij/epljenje) u zdravstvenim klinikama i školama protiv bolesti kao što su razne vrste boginja ili ospica (engleski "measles, German measles"), difterija (engleski "diphtheria"), d/j/ečja paraliza (engleski "polio"), itd. Roditelji se unapr/ij/ed obav/j/eštavaju kad će klinike biti otvorene radi imunizacije i oni moraju dati pismenu dozvolu za c/ij/epljenje svoje d/j/ece. Sasvim mala i pretškolska d/j/eca isto tako se mogu pelcovati ili c/ij/epiti na nekoj zdravstvenoj klinici.

Kad odrasle osobe putuju u druge zemlje, pri povratku u Kanadu oni obično moraju pokazati useljeničkim organima potvrdu o vakcinaciji koja ne može biti starija od tri godine. Vakcinaciji se možete podvrći kod svog doktora ili na javnoj zdravstvenoj klinici.

Rendgenski pregledi pluća su besplatni. Upitajte svog doktora ili javni zdravstveni centar gd/j/e se vrše takvi pregledi u vašem m/j/estu ili stambenoj četvrti. (Rendgen, rendgenski snimak kaže se engleski "x-ray", što se približno izgovara "eks-rej").

Zdravstveni centri za d/j/ecu

Od/j/eljenja za javne zdravstvene usluge i službe imaju takođe/r/ i zdravstvene centre za d/j/ecu (engleski "child health centres"). Ti centri su često poznati pod imenom "klinike zdrave d/j/ece" (engleski "well-baby clinics") i otvoreni su jednom ili dvaput m/j/esečno obično po školama i crkvama. U takve centre majke donose sasvim malu i pretškolsku d/j/ecu radi zdravstvenog pregleda. Informacije o centrima (klinikama) za d/j/ecu možete dobiti od kancelarije ili ureda za javne zdravstvene usluge i službe, od neke škole ili od informacionog centra u vašem m/j/estu ili stambenoj četvrti.

Zubarske usluge

Ontarijsko zdravstveno osiguranje ne pokriva troškove l/ij/ečenja i opravki zuba, kao što pokriva troškove l/ij/ečenja drugih bolesti. Zubari ili dentisti naplaćuju od pacijenata za svoje usluge, koje su prilično skupe.

Preporučujemo vam da držite jednog stalnog zubar. Ako vas, pak, zub iznenada zaboli kad vaš zubar ne radi ili nije u m/j/estu, odnosno kad niste u stanju da brzo pronađete nekog drugog zubar, idite u neku bolnicu na od/j/eljenje za hitnu pomoć. Ako vam se to dogodi preko vikenda, pozovite broj hitne pomoći koji se navodi na prvim stranicama telefonskog imenika i zatražite ponoć.

Planiranje porodice ili obitelji i kontrola rađanja

Mnoge javne bolnice imaju službu za planiranje porodice ili obitelji (engleski "family planning service") na svojim klinikama za spoljne bolesnike. I muškarci i žene mogu tamo dobiti informacije i sav/j/ete o načinu kontrole rađanja (tj. o raznim sredstvima za sprečavanje začeća; engleski "birth control"), kao i potrebne recepte. Pozovite svoju bolnicu i upitajte da li imaju službu planiranja porodice ili obitelji. Za informacije se možete obratiti i svojoj bolničarki javne zdravstvene službe.

Kućne bolničarke

Kućne bolničarke (engleski “visiting nurses”) brinu se o bolesnicima koji su u svojim kućama i kojima nije potrebna stalna bolničarska n/j/ega. Kućne bolničarke previjaju rane, daju injekcije, sav/j/etuju majke koje imaju novorođenčad i vrše razne druge bolničarske usluge. Visina plaćanja ovih bolničarki često se određuje prema mogućnostima određene porodice ili obitelji.

Raspitajte se o kućnim bolničarkama kod svog doktora ili potražite u telefonskom imeniku adrese organizacija “Victorian Order of Nurses” i “St. Elizabeth Visiting Nurses Association”, kojima skoro sve kućne bolničarke pripadaju.

L/ij/ečenje u kući

Bolesnici kojima nije potrebna stalna i intenzivna bolnička n/j/ega u javnim bolnicama i oporavilištima mogu se l/ij/ečiti u svojim kućama, gd/j/e im se obezb/j/eduje bolničarska pomoć, fizioterapija i sl. Da bi stekao pravo na l/ij/ečenje u kući, bolesnik mora biti zdravstveno osiguran (vidi stranicu 60) – direktno ili kao izdržavano lice – a za takvo l/ij/ečenje njega mora preporučiti doktor. Po zakonu nema određenog perioda obaveznog boravka u provinciji da bi se steklo pravo na kućno l/ij/ečenje.

Oporavilišta za lakše bolesnike

Oporavilišta za lakše bolesnike (engleski “nursing homes”) jesu privatne ustanove, ali Ontarijsko ministarstvo zdravlja izdaje dozvole za njihov rad i vrši kontrolu njihovog poslovanja. Ontarijsko zdravstveno osiguranje (“OHIP”) plaća za većinu troškova l/ij/ečenja onih bolesnika kojima je potrebna bolničarska n/j/ega bar jedan i po l/ sat na dan. Za ovo l/ij/ečenje morate imati preporuku doktora, morate biti zdravstveno osigurani – direktno ili kao izdržavano lice, i morate stalno boraviti u Ontariju najmanje 12 m/j/eseći neposredno pred podnošenje molbe.

Za dalje informacije obratite se na lokalni, gradski ili m/j/esni informacijski centar ili na bilo koje oporavilište. Potražite adrese oporavilišta na žutim stranicama telefonskog imenika.

Besplatni l/ij/ekovi za starije građane

Preko takozvane potpore za l/ij/ekove (engleski “Drug Benefit”) starijim građanima se besplatno daju više od 1500 kvalitetnih l/ij/ekova, preporučenih od doktora. Za takve l/ij/ekove mora se dobiti recept od doktora ili zubara, a l/ij/ekovi se moraju kupiti u Ontariju.

Potporu za l/ij/ekove možete dobiti samo ako imate 65 ili više godina i ako ste stalno boravili u Ontariju za posl/j/ednjih 12 m/j/eseći. Kao dokaz da imate pravo na tu potporu služi vam vaša povlasna karta starijeg građanina (engleski “Ontario Senior Citizens’ Privilege Card”), koja se izdaje pod brojem. Podrobnije informacije o toj karti nalaze se na stranici 82.

Kartu za potporu za l/ij/ekove (engleski “Drug Benefit Card”) automatski ćete dobiti ako imate pravo na starosnu penziju (engleski “Old Age Security”) od federalne vlade ili ako imate pravo, od provincijske vlade, novčanu pomoć u okviru takozvanog sistema zagarantovanog godišnjeg prihoda (engleski “Guaranteed Annual Income System”, skraćeno “GAINS”). (Vidi stranicu 79).

Ako ne primате ni starosnu penziju ni novčanu potporu za zagaranтовani godišnji prihod, морате се пријавити за потпору за l/ij/ekove. Formulare možete nabaviti u апотекama или лјекarnama, а можете их затражити i писмом од:

Ministry of Health
(Ministarstvo zdravlja)
Drug Benefit
(Potpora за l/ij/ekove)
Queen's Park
Toronto, Ontario M7A 2S3

Duševno (mentalno) zdravlje

Mноге особе ос/ј/ећају потребу да са другим особама поразговарају о проблемима који их муће. Понекад, ако се таквим особама не помогне, њихови проблеми i невоље изазивају душевне болести. Данас се о душевним болестима зна много више, а l/ij/ečenje тих болести је много боље него што је то икада било. Најбоље је зато тражити помоћ пр/иј/е него што се болест појави или развије.

Isto тако специјалне услуге i помоћ стоје на raspolaganju d/ј/eci i омладини са емоционалним проблемима i проблемима понашања у друштвеној средини.

За информације упитајте свoga доктора, распитајте се у некој болници или тражите помоћ од Канадског друштва за душевно здравље (engleski "Canadian Mental Health Association"). То друштво је добровољна организација која је основана са циљем да помаже особама са душевним проблемима. Pogledajte vaš telefonski imenik i пронађите адресу tog друштва.

Alkoholizam i uzimanje droga

Povećana upotreba i zloupotreba alkohola i droga i њихово штетно d/ј/eјstvo на особе које их узимају све више забринјавају органе јавног здравља. За борбу против тих проблема ontarijska ustanova под именом Fundacija за истраживање alkoholizma i uživanja droga (engleski "Addiction Research Foundation") успоставила је 33 centra у свим већим gradovima provincije. Uputite sve one kojima је potrebna помоћ у најближи centar, чију ćete адресу наћи у telefonskom imeniku. Ако је, пак, vama potrebna помоћ у том pogledu, obratite се svome doktoru или болничарки јавне здравствене службе. Adresa glavnog centra Fundacije за истраживање alkoholizma i uživanja droga је:

Addiction Research Foundation
33 Russell Street
Toronto M5S 2S1
Telefon: 595-6000

Socijalne usluge i službe

Usluge i službe za d/j/ecu i omladinu	stranica 69
D/j/ečji dodatak	69
Društva za pomoć d/j/eci	70
Usluge za d/j/ecu i porodice ili obitelji	70
Adoptiranje (usvajanje ili posvajanje) d/j/ece	70
Vanbračna d/j/eca i njihovi roditelji	71
Domovi za d/j/ecu i mladež	71
Obdaništa i zabavišta	71
Dobrovoljne organizacije za omladinu	72
Usluge i službe za porodice ili obitelji i za odrasle van braka	73
Normalna socijalna pomoć	73
Uселjenici pod garancijom	73
Porodična ili obiteljska potpora	74
Rehabilitacija ili ponovno osposobljavanje radnika	74
Dobrovoljne organizacije za rehabilitaciju	75
Mentalno (umno) zaostali pojedinci	75
Stanovi za osobe sa malim prihodima (vidi stranicu 92)	
Porodični ili obiteljski sudovi (vidi stranicu 112)	
Služba pravne pomoći (vidi stranicu 113)	
Dobrovoljne organizacije	76
Služba sav/j/etovanja o porodičnim ili obiteljskim problemima	76
Specijalne kućne pomoćnice	76
Kućne bolničarke (vidi stranicu 66)	
Ostale društvene organizacije	76
Usluge i službe za starije građane	77
Starosna penzija	77
Kanadski zagarrantovani dodatak na prihod	78
Ontarijski sistem zagarrantovanog godišnjeg prihoda (GAINS)	79
Kanadski penzioni plan (radne penzije)	80
Plaćanje doprinosa	80
Radna penzija	80
Invalidska penzija	80
Potpora preživ/j/elim članovima porodice ili obitelji	80
Stanovi za starije osobe sa malim prihodima	81
Starački domovi	81
Oporavilišta za lakše bolesnike (vidi stranicu 66)	
Centri socijalnog staranja za starije građane	82
Društveni klubovi starijih građana	82
Povlasne karte starijih građana	82

Socijalne usluge i službe

U Ontariju postoje mnoge službe za pomoć porodicama ili obiteljima i pojedincima koji traže informacije, sav/j/ete, novčanu pomoć i druge vrste pomoći.

Većina službi opisanih u ovoj glavi jesu masovne službe koje pružaju pomoć velikom broju ljudi od strane federalnih, provincijskih i lokalnih (gradskih i m/j/esnih) vlasti. Informacije o najpoznatijim dobrovoljnim ustanovama i organizacijama (vidi stranicu 17) takođe/r/ se nalaze u ovoj knjizi, ali treba znati da su te ustanove različite u različitim m/j/estima. Za potpunije informacije o dobrovoljnim organizacijama obratite se informacionoj službi ili vašoj bolničarki javne zdravstvene službe.

Usluge i službe za d/j/ecu i omladinu

D/j/eči dodatak

Federalna vlada daje m/j/esečni dodatak za svako d/ij/ete kanadskih državljana ili zakonskih useljenika sve dok d/ij/ete ne napuni 18 godina. D/j/eči dodatak je prihod podložan porezu.

Useljeničke porodice ili obitelji mogu podn/ij/eti molbu čim stignu u Kanadu ili čim im se rodi prvo d/ij/ete. Molbu treba predati što ranije, pošto primanje prvog dodatka zavisi od datuma podnošenja molbe odnosno prijavnog formulara.

Prijavni formulari se mogu dobiti prilikom ulaska u Kanadu (na aerodromu i sl.) ili na pošti. Uz formulare treba priložiti i dokaz o danu rođenja svakog d/j/eteta, dokaz o dolasku roditelja u Kanadu i dokaz o datumu dolaska svakog d/j/eteta u Kanadu. Ti datumi se nalaze na vašoj potvrdi o useljavanju u Kanadu (engleski "Canadian Immigration Record"), u vašoj vizi ili pasošu. Nemojte slati vize i pasoše; oni će vam biti potrebni za druge poslove. Napravite foto-kopije i njih pošaljite na:

Regional Director of Family Allowances
(Oblasni direktor za d/j/eče dodatke)
P.O. Box 6000
(Poštanski pregradak 6000)
Station Q
Toronto, Ontario M4T 2P6

Ako su vam potrebne neke druge informacije obratite se pismom, telefonom ili lično na adresu:

789 Don Mills Road
Foresters' Building, 5th Floor
(Zgrada Foresters, 5. sprat ili kat)
Toronto, Ontario M3C 1T5
Telefon: 423-6900

Društva za pomoć d/j/eci

Društva za pomoć d/j/eci (engleski "Children's Aid Societies") jesu organizacije koje pomaže država, a koje vode računa o prim/j/eni zakonskih propisa u vezi sa d/j/ecom i porodicama ili obiteljima, sa adoptiranjem i sa vanbračnom d/j/ecom i njihovim roditeljima. U većim gradovima Ontarija ova društva imaju službenike koji govore nekoliko jezika.

Postoje isto tako i rimokatolička društva za pomoć d/j/eci koja se brinu o katoličkim porodicama ili obiteljima. Država pomaže i ta društva. I jedna i druga vrsta društava za pomoć d/j/eci imaju isti način rada i održavaju međusobne veze.

Usluge za d/j/ecu i porodice ili obitelji

Glavni cilj društava za pomoć d/j/eci je sprečavanje raspadanja porodica ili obitelji. Društva pružaju sav/j/etodavnu pomoć porodicama ili obiteljima i druge usluge, kao što je, na prim/j/er, program podučavanja o porodičnom ili obiteljskom životu, čime se potpomažu zdravi odnosi u životu porodica ili obitelji.

Ponekad, zato što su roditelji bolesni te nema nikoga da vodi brigu o d/j/eci, društva paze i čuvaju d/j/ecu po nekoliko sedmica ili čak m/j/eseci. A ponekad društva preuzimaju na sebe čuvanje d/j/ece za jedno kraće vr/ij/eme i tako roditeljima daju priliku da poboljšaju uslove ili uvjete u kući.

Još jedna dužnost društava sastoji se u zaštiti zanemarene ili zlostavljane d/j/ece. Ako se društvu prijavi nekakav slučaj zanemarenog i zlostavljanog d/j/eteta, predstavnik društva će obići dotičnu porodicu ili obitelj i učiniti sve što je moguće da se situacija u porodici ili obitelji popravi. Samo u veoma ozbiljnim slučajevima potrebno će biti odvojiti d/j/ecu od roditelja.

D/j/eca o kojima se brine neko društvo za pomoć d/j/eci stavljaju se u domove koji najviše odgovaraju pojedinom d/j/etetu. Ako su d/j/eca pod zaštitom države (tj. ako nemaju drugog zakonskog staratelja), društva će se pobrinuti o njihovom adoptiranju.

Adoptiranje (usvajanje ili posvajanje) d/j/ece

Ako želite adoptirati neko d/j/ete iz Ontarija ili van ove provincije, sve pripreme za adoptiranje svršavaju se preko društava za pomoć d/j/eci. Kako bi se za d/j/ecu našle dobre porodice ili obitelji, društva završavaju sve zakonske poslove oko adoptiranja, a zatim nastavljaju sa davanjem redovnih sav/j/eta i pouka.

U Ontariju nema sirotišta. Siročad se pod kontrolom društava za pomoć d/j/eci sm/j/eštaju u dobre kuće, a društva se isto tako brinu i o njihovom adoptiranju.

Vanbračna d/j/eca i njihovi roditelji

Na zaht/j/ev, svako društvo za pomoć d/j/eci pruža sav/j/ete i pomoć neudatim majkama ili neoženjenim očevima u odgajanju vanbračne d/j/ece i planiranju njihove budućnosti.

Neudata majka ili neoženjen otac ponekad odlučuju da zadrže svoje d/ij/ete, ali ako je to nemoguće, društvo za pomoć d/j/eci pomoći će roditelju bilo privremenim sm/j/eštajem d/j/eteta, bilo stalnim sm/j/eštajem d/j/eteta, planirajući zajedno sa roditeljem.

Svi poslovi i podaci o vanbračnoj d/j/eci, njihovim roditeljima i adoptiranju drže se u najstrožoj tajnosti u društvu za pomoć d/j/eci. Adresu i telefonski broj društva za pomoć d/j/eci u vašem m/j/estu možete naći u telefonskom imeniku.

Domovi za d/j/ecu i mladež

U Ontariju postoje mnogi domovi za d/j/ecu i mlade ljude koji nisu u mogućnosti da ostanu sa svojim porodicama ili obiteljima. Nekima od njih potrebna je samo privremena pomoć i staranje zbog neprilika u porodici ili obitelji, a neki od njih su d/j/eca ili mladi ljudi sa emocionalnim problemima i problemima ponašanja u društvu. Postoje zatim porodijski domovi u kojima neudate majke žive pred porođaj i nakon rođenja d/j/eteta i u kojima one primaju specijalne sav/j/ete i upute. Postoje također i domovi za zaostalu d/j/ecu, kao i domovi za d/j/ecu koja su krivični prestupnici.

Raspitajte se o ovim domovima u vašem lokalnom centru za informacije, upitajte bolničarku javne zdravstvene službe ili ih potražite u registru usluga i službi koji ćete naći u biblioteci ili knjižnici.

Obdaništa i zabavišta

Obdanište ili zabavište (engleski "day nursery" ili "day care centre" ili "nursery school") obično je centar za d/j/ecu od 2 do 5 godina starosti. Neka od njih, međutim, primaju i d/j/ecu mlađu od 2 godine, a brinu se i o školskoj d/j/eci sve do 10 godina starosti za vr/ij/eme slobodnog perioda za ručak i u sate pr/ij/e polaska u školu i nakon dolaska iz škole. Obdaništa i zabavišta su u većini slučajeva otvorena od poned/j/eljka do petka od 7 ujutro do 6 uveče/r/.

Obdaništa i zabavišta pružaju pomoć zaposlenim majkama na taj način što paze na njihovi d/j/ecu, a i tako što d/j/eci pružaju mogućnosti da nešto i nauče.

Obdaništima rukovodi i upravlja gradska ili m/j/esna vlast, neka dobrovoljna organizacija ili pak privatnik koji ih vodi kao poslovne firme. Roditelji koji nisu u stanju da plate određenu svotu za upis svoje d/j/ece u obdanište ili zabavište mogu dobiti novčanu pomoć od države, ukoliko su njihova d/j/eca u državnim ili gradskim obdaništima i zabavištima, odnosno ako su njihova d/j/eca u privatnim obdaništima i zabavištima koja rade pod ugovorom sa lokalnim, gradskim ili m/j/esnim vlastima.

Obdaništa i zabavišta se često nalaze u centrima i domovima stambenih zajednica i četvrti, pri crkvama, u školama, pa čak i u privatnim kućama; ona moraju, međutim, u svakom slučaju poštovati propise o požaru, o bezb/j/ednosti, o zdravstvenoj higijeni i o vaspitanju ili odgoju d/j/ece.

Novčanu pomoć mogu dobiti i roditelji d/j/ece koja se nalaze u obdaništima i zabavištima po privatnim kućama a pod kontrolom gradske ili m/j/esne vlasti, samo

ako je roditeljima takva pomoć neophodna.

Sva obdaništa i zabavišta moraju imati dozvolu za rad, a njih nadgleda Od/j/el za obdaništa i zabavišta Ministarstva za društvene i socijalne usluge (engleski "Day Nurseries Unit, Ministry of Community and Social Services"). Za dalje informacije obratite se bolničarki javne zdravstvene službe, nekom obdaništu ili zabavištu, gradskom ili m/j/esnom od/j/eljenju za socijalne usluge i službe, nekoj školi, ili informacionoj službi u vašem m/j/estu ili stambenoj četvrti.



Dobrovoljne organizacije za omladinu

U ovoj knjižici nema dovoljno prostora za detaljan opis mnogobrojnih organizacija za mladež. Neke od njih, kao što su organizacije izvidnika (engleski "Boy Scouts", tzv. skauti, za d/j/ečake; "Girl Guides" za d/j/evojčice), već su poznate mnogim useljenicima.

Takozvane organizacije "Y" (čita se približno [vaj]) takođe/r/ postoje u mnogim zemljama, ali se njihovi programi rada razlikuju od zemlje do zemlje. Ime "Y" je prvo slovo skraćenice ili kratice Y.M.C.A. ili Y.W.C.A. ili Y.M.H.A. ili Y.W.H.A. od potpunog naziva na engleskom "Young Men's and Young Women's Christian or Hebrew Associations", tj. Omladinske hrišćanske ili kršćanske odnosno jevrejske ili židovske organizacije. Te organizacije imaju čitav niz raznovrsnih društvenih i kulturnih programa i za omladinu i za odrasle. Za članstvo u njima obično se plaća članarina, a za specijalne kurseve plaća se posebno. Organizacije "Y" pokazale su osobito zanimanje za useljenike, održavajući besplatne kurseve engleskog jezika i formirajući specijalne klubove za useljenike. U Jugoslaviji su ove organizacije bile poznate pod imenom "Imka" ili "Ivka", odnosno pod punim nazivom "Hrišćanska ili kršćanska zajednica mladih ljudi".

Takozvane organizacije “Stariji brat” i “Starija sestra” (engleski “Big Brother” i “Big Sister”) pomažu omladini na taj način što njihovi članovi (obično odrasli mlađih ili srednjih godina) određeno vr/ij/eme igraju uloge “starijeg brata” ili “starije sestre” d/j/ećacima i d/j/evojčicama sa emocionalnim problemima ili problemima ponašanja u društvu. Takvim d/j/ećacima i d/j/evojčicama potrebna je specijalna pažnja i specijalno vođenje od strane neke starije osobe. Članovi organizacija “Stariji brat” i “Starija sestra” dobrovoljni su društveni radnici.

Crkvene i etničke organizacije takođe/r/ imaju društvene i rekreacione klubove za omladinu koji su otvoreni svima.

Usluge i službe za porodice ili obitelji i za odrasle van braka

Normalna socijalna pomoć

Kada se radnik ili službenik razboli ili kada izgubi svoj posao, on će jedno vr/ij/eme primati nezaposleničko osiguranje. Ako, pak, on iskoristi i iscrpe svoje nezaposleničko osiguranje, pojedinac i njegova porodica ili obitelj mogu da ostanu bez sredstava za kupovinu hrane i plaćanje stanarine. U takvim slučajevima treba se prijaviti za pomoć Od/j/eljenju za socijalnu pomoć gradskih ili m/j/esnih vlasti (engleski “Welfare Department”).

Socijalna pomoć se daje na osnovu potrebe, pa se svaki poseban slučaj pažljivo ispituje kako bi se ustanovilo postoji li potreba za pomoć, a ako ta potreba postoji, koliko je ona velika. Od/j/eljenje za socijalnu pomoć obično odobrava i daje jednu svotu novca dovoljnu za kupovinu hrane u trenutku iznenadne nevolje i nužde ili, pak, jednu svotu novca dovoljnu za hranu, stanarinu i druge neophodnosti za jedan duži period od nekoliko sedmica ili m/j/eseci.

Veličina svote zavisi od potrebe, eventualnog prihoda, veličine porodice ili obitelji i uzrasta d/j/ece. Kada se dobije prvi ček sa socijalnom pomoći, porodica ili obitelj je istovremeno automatski i zdravstveno osigurana. Neke gradske ili m/j/esne vlasti daju i pomoć za zubarske usluge, za optičarske usluge, za mehaničke medicinske naprave (proteze), za l/ij/ekove, za selidbene i druge troškove.

Ako je jednoj porodici ili obitelji odnosno pojedincu potrebna pomoć za duži period zbog povrede i onesposobljavanja, zbog smrti glavnog hranioaca i zarađivača, zbog starosti i zbog drugih uzroka, u takvim slučajevima pomoć će se dobiti preko plana za porodičnu ili obiteljsku potporu (engleski “Family Benefits Plan”; vidi stranicu 74).

Useljenici pod garancijom

Ako su vas u Kanadu doveli rođaci, oni su potpisali izjavu i dali garanciju da nećete tražiti novčanu pomoć od države u roku od pet godina. Ako ste stariji ili ste nesposobni za rad, ta garancija je doživotna ili pak traje sve dok ne dobijete starosnu penziju (vidi stranicu 77).

Vaši rođaci moraju održati svoje obećanje, ali ako se star/j/ešina porodice ili obitelji koja je za vas garantovala razboli ili ako izgubi zaposlenje za jedno vr/ij/eme, oni neće biti u stanju da održe to obećanje i vi ćete biti primorani da zatražite pomoć od od/j/eljenja za socijalnu pomoć. Ponesite sa sobom pasoše i useljeničke karte i potvrde, a povedite i prevodioca ako vam je potreban. U

kancelariji ili uredu za socijalnu pomoć službenici će odlučiti da li imate pravo na socijalnu pomoć. U tom cilju oni će razmotriti vaš slučaj zajedno sa Ministarstvom za radnu snagu i useljavanje.

Kancelarija ili ured za socijalnu pomoć nalazi se u telefonskom imeniku pod imenom vašeg grada ili m/j/esta, često pod nazivom Od/j/eljenja za socijalne usluge i službe (engleski "Department of Social Services").

Ako vašu molbu odbiju ili ako vam smanje svotu novčane pomoći, možete se žaliti Ontarijskom odboru za kontrolu (engleski "Ontario Board of Review"). Formular za žalbu možete dobiti od nekog socijalnog radnika ili od od/j/eljenja za socijalnu pomoć.

Porodična ili obiteljska potpora

Ako ste u nevolji i niste u stanju da duže vr/ij/eme izdržavate sebe i svoju porodicu ili obitelj, imate pravo na pomoć od provincije Ontario u okviru plana za porodične ili obiteljske potpore (engleski "Family Benefits Plan") Ministarstva za društvene i socijalne usluge (engleski "Ministry of Community and Social Services"). Osobe koje dobijaju ovu potporu obično su nezaposlene zbog starosti, fizičkih mana, bolesti i potrebe da se čitavog dana brinu o d/j/eci.

U potporu je automatski uključeno potpuno zdravstveno (i doktorsko i bolničko) osiguranje. I druge vrste pomoći mogu biti uključene u potporu, kao što su zubarske usluge, optičarske usluge, l/ij/ekovi propisani od doktora, mehaničke medicinske naprave (proteze), troškovi selidbe, itd. Za informacije obratite se službenicima od/j/eljenja za socijalnu pomoć. Sl/ij/epe i onesposobljene osobe ispod 65 godina starosti mogu dobiti pomoć, ako na nju imaju pravo, u okviru Sistema zagarantovanog godišnjeg prihoda (engleski skraćeno "GAINS"; vidi stranicu 79).

Ako oko potraživanja socijalne pomoći imate neke naročite poteškoće, tražite da vam pomogne vaša lokalna služba za pomoć useljenicima.

Ako vaša molba bude odbijena, razlozi za to će vam biti objašnjeni pismeno, a isto tako će vam se objasniti kako se možete žaliti na tu odluku ako to želite.

Za dalje informacije obratite se vašoj oblasnoj kancelariji ili uredu Ministarstva za društvene i socijalne usluge. U Ontariju postoji 21 takva kancelarija ili ured, a u telefonskom imeniku naći ćete ih pod "Government of Ontario". To su ispostave spomenutog ministarstva, čija je adresa:

Ministry of Community and Social Services
Hepburn Block
(Zgrada Hepburn)
Queen's Park
Toronto, Ontario
Telefon: 965-7252

Rehabilitacija ili ponovno osposobljavanje radnika

Osobama koje imaju fizičke ili mentalne mane ontarijska vlada stavlja na raspolaganje jedan broj besplatnih usluga i službi radi njihovog zapošljavanja ili pripreme za zapošljavanje. Među te usluge spadaju rasmatranje i oc/j/enjivanje svakog slučaja, sav/j/etovanje i pronalaženje zaposlenja. Ako je potrebno, pružaju se i usluge u vezi sa obukom za posao, sa obezb/j/eđivanjem životnih potreba i sa

nabavkom proteza (tj. v/j/eštačkih ili um/j/etnih udova, zuba i slično).

Za dalje informacije ili pomoć u potraživanju rehabilitacije obratite se oblasnoj kancelariji ili uredu Ministarstva za društvene i socijalne usluge. Vaš doktor i bolničarka javne zdravstvene službe takođe/r/ vam mogu pomoći.

Dobrovoljne organizacije za rehabilitaciju

U vašem m/j/estu ili stambenoj četvrti postoje možda i druge službe za ponovno osposobljavanje radnika, kojima rukovode dobrovoljne organizacije. Upitajte o tome bolničarku javne zdravstvene službe ili se raspitajte u informacionom centru vašeg m/j/esta ili stambene četvrti.

Mentalno (umno) zaostali pojedinci

Neke osobe su rođene sa mentalnim sposobnostima manjim od normalnih. One uče sporije nego pros/j/ečne osobe, a osim toga neke od njih imaju još i nekakvu fizičku manu. Takve osobe se nazivaju “mentalno zaostali” za razliku od mentalno (duševno, umno) bolesnih.

Mnoge mentalno zaostale osobe mogu živ/j/eti sa svojim porodicama ili obiteljima i u društvenoj zajednici, ali su njima često potrebni specijalni programi i specijalno obučavanje, kao što su:

Obdaništa, zabavišta i razvojni centri za zaostalu d/j/ecu do 18 godina starosti.

U ovim ustanovama zaostala d/j/eca se podučavaju znanjima i v/j/eštinama koja su im potrebna za normalan život u kući i društvenoj zajednici. Isto tako i neke škole imaju specijalne programe i kurseve za pomoć zaostaloj d/j/eci. (Vidi Specijalne škole na stranici 55).

Specijalne praktične škole i radionice za specijalnu obuku i takozvano “zanimanje pod zaštitom”, što treba da vodi redovnom zapošljavanju među normalnim radnicima.

Novčana potpora mentalno zaostalim osobama starijim od 18 godina sa ciljem da im se olakša život u društvenoj zajednici.

Specijalni domovi u kojima se mentalno zaostalim osobama posvećuje stalna specijalna pažnja i vrši njihovo obučavanje, dok im se pružaju mogućnosti da učestvuju u rekreacionim aktivnostima.

Ovakvi društveni programi pomažu mentalno zaostalim osobama u njihovom nastojanju da žive “normalnim” životom i shvate sopstvene probleme. (Samo one osobe koje su teško zaostale moraju provesti svoj život u specijalnim centrima).

Roditelji zaostale d/j/ece često se učlanjavaju u organizacije u kojima ih uče kako da shvate svoju d/j/ecu i kako da im pomognu sada i u budućnosti.

Za informacije o specijalnim programima u vašem m/j/estu ili stambenoj četvrti obratite se bolničarki javne zdravstvene službe, upravitelju neke škole, lokalnoj ustanovi koja se brine o mentalno zaostalim osobama, ili kancelariji ili uredu Ministarstva za društvene i socijalne usluge, koja se nalazi u telefonskom imeniku pod “Government of Ontario”.

Stanovi za osobe sa malim prihodima (Vidi Javni državni stanovi, stranica 92)

Porodični ili obiteljski sudovi (Vidi stranicu 112)

Služba pravne pomoći (Vidi stranicu 113)

Dobrovoljne organizacije

Služba sav/j/etovanja o porodičnim ili obiteljskim problemima

Ustanove službe sav/j/etovanja o porodičnim ili obiteljskim problemima (engleski "Family counselling") zapošljavaju školovane i obučene socijalne radnike. Ovi radnici daju sav/j/ete porodicama ili obiteljima i pojedincima o ličnim i porodičnim ili obiteljskim problemima, kao što su teškoće i nesuglasice u braku, briga o novcu i rukovanje novcem, itd. Ove ustanove su dobrovoljne. Sav/j/ete o porodičnim ili obiteljskim problemima možete dobiti i u društvima za pomoć d/j/eci (engleski "Children's Aid Societies") i u od/j/eljenjima za socijalnu pomoć lokalnih vlasti (engleski "Welfare departments").

Usluge dobrovoljnih organizacija stoje na raspolaganju svima. Neki službenici tih ustanova govore više od jednog jezika, ali oni nisu u stanju da ukažu pomoć svim useljenicima na njihovom jeziku.

Potražite adresu i telefonski broj takvih ustanova u telefonskom imeniku pod "Family counselling" (Služba sav/j/etovanja) ili pod "Family Service" (Služba za porodice ili obitelji). Postoje takođe/r/ i katoličke ustanove, koje se u imeniku nalaze pod "Catholic Family Services" (Služba za katoličke porodice ili obitelji), kao i jevrejske ili židovske ustanove, koje se u imeniku nalaze pod imenom "Jewish Family and Child Services" (Služba za jevrejske porodice ili židovske obitelji i d/j/ecu) ili pod "Jewish Immigrant Aid Services" (Služba za pomoć jevrejskim ili židovskim useljenicima).

Specijalne kućne pomoćnice

Ako jedan od roditelja zbog bolesti ili iz drugih razloga mora biti odsutan iz kuće, moguće je, u gradovima i većim varošicama, dobiti specijalnu kućnu pomoćnicu (engleski "Homemaker"), koja će preuzeti roditeljske dužnosti u kući dok je drugi roditelj na poslu. Starija bolesna osoba ili starija osoba koja se oporavlja od bolesti takođe/r/ se može koristiti ovom službom u nekim gradovima, a takva usluga od nekoliko sati dnevno na raspolaganju je i drugim starijim osobama kako bi oni mogli nastaviti da žive u svojim kućama i stanovima.

Na žalost, broj specijalnih kućnih pomoćnica je veoma mali da bi se zadovoljile sve potrebe i potražnja, pa se takve usluge pružaju samo u slučajevima najveće nužde i potrebe. Visina plaćanja za takve usluge određuje se prema novčanim sposobnostima i mogućnostima pojedinaca. Ako jedna porodica ili obitelj ne može da snosi troškove za te usluge, izv/j/esna novčana pomoć može se dobiti od lokalnih, gradskih ili m/j/esnih vlasti. O vašim prihodima vas će pitati i sama kućna pomoćnica u cilju pomaganja vlastima da odluče koliko jedna porodica ili obitelj treba da plati.

Ako ova služba postoji u vašem gradu, naći ćete je u telefonskom imeniku pod "Homemaker" ili pod "Canadian Red Cross" (Kanadski crveni krst ili križ).

Kućne bolničarke (vidi stranicu 66)

Ostale društvene organizacije

Nemoguće je ovd/j/e navesti sve društvene organizacije koje pomažu poro-

dicama ili obiteljima. I sami useljenici osnivaju organizacije u cilju pomoći svojim sunarodnicima. Postoje isto tako i takozvani domovi za privremeni sm/j/eštaj (engleski "settlement houses"), koji su uspostavljeni radi pomoći novodošlim u neki grad. Neki od ovih domova nalaze se u stambenim četvrtima gd/j/e žive useljenici, pružajući specijalne usluge za sve članove jedne porodice ili obitelji.

Svako m/j/esto ili stambena četvrt ima svoje organizacije osnovane od stanovnika u cilju zadovoljavanja određene društvene potrebe. Raspitajte se u vašem informacionom sentru ili pokušajte da nađete registar društvenih usluga i službi u nekoj biblioteci ili knjižnici.

Usluge i službe za starije građane

Često ćete čuti da se za starije ljude i žene upotrebljava naziv stariji građani. Za osobe koje su navršile 65 godina postoje specijalni državni programi. U nekim gradovima oni imaju specijalne privilegije i povlastice, kao što su jevtiniji prevoz na javnim saobraćajnim ili prometnim sredstvima, jevtinije karte za bioskop ili kino i jevtinije karte za ostale zabavne i kulturne ustanove.

Starosna penzija

Starosna penzija (engleski "Old Age Security Pension") je penzija koju, uz određene uslove ili uvjete, daje federalna vlada svim zakonskim državljanima Kanade starijim od 65 godina.

Na starosnu penziju imate pravo ako ste u Kanadi neprekidno živ/j/eli 10 godina neposredno pred podnošenje molbe za penziju. Ako ste duže periode probavili van Kanade, penziju ipak možete dobiti, samo ćete onda morati imati više nego 10 godina boravka u Kanadi, a isto tako ćete morati probaviti u Kanadi bar jednu punu godinu neposredno pred podnošenje molbe.



Kad počnete primati penziju, možete živ/j/eti van Kanade čitavih šest m/j/eseci i za to vr/ij/eme primati penzijske čekove poštom. Ako ste u Kanadi živ/j/eli 20 godina nakon navršene 18. godine, vi možete, kad već počnete primati penziju, van Kanade živ/j/eti koliko god hoćete i primati svoj ček poštom. Ako ste, pak, u Kanadi živ/j/eli ukupno 40 godina nakon navršene 18. godine, možete Kanadu napustiti za stalno, a možete čak i molbu podn/ij/eti iz inostranstva i ako niste živ//eli u Kanadi nekoliko godina neposredno pred podnošenje molbe za penziju.

Pod goreopisanim uslovima ili uvjetima imate pravo na starosnu penziju bilo da radite ili ne radite, bilo da imate ili nemate neki drugi prihod i bilo da jeste ili niste kanadski državljanin.

Molbu treba poslati najmanje šest m/j/eseci pr/ij/e nego što navršite 65 godina. Formulari za molbe mogu se dobiti na pošti i od oblasne kancelarije ili ureda za starosne penzije (engleski "Regional office of Old Age Security").

Penzija se povećava svaka tri m/j/eseca u skladu sa povećavanjem životnih troškova. Informacije o visini penzije u određenom trenutku mogu se dobiti od kancelarije ili ureda za starosne i radne penzije.

Kanadski zagarantovani dodatak na prihod

Osobe koje primaju starosnu penziju a koje osim penzije imaju samo nekakav mali ili nemaju nikakav drugi prihod mogu podn/ij/eti molbu za još jednu dodatnu svotu, poznatu pod imenom zagarantovani dodatak na prihod (engleski "Guaranteed Income Supplement"). Visina dodatka se određuje prema prihodu penzionera i m/ij/enja se svaka tri m/j/eseca prema povećanju životnih troškova.

Formulari za molbe za dodatak šalju se svima koji počinju primati starosnu penziju. Osim toga, u januaru ili siječnju svake godine, nov formular se šalje i svakoj osobi koja je dotad primala ovaj dodatak.

Bračni drug osobe u penziji koja prima zagarantovani dodatak na prihod takođe/r/ ima pravo na penziju, ako on ili ona ima između 60 i 65 godina i ako ispunjava propisane zakonske uslove ili uvjete za starosnu penziju. Visina penzije bračnog druga zasnovana je na visini zajedničkog prihoda bračnog para. Penzija se ne daje supruzima koji su rastavljeni.

Formular za ovakvu penziju bračnog druga šalje se automatski zajedno sa formularom za zagarantovani dodatak na prihod, ako postoje izgledi da bračni drug ima pravo na penziju.

Ako su vam potrebne dalje informacije, pišite na adresu:

Regional Director of Old Age Security
(Oblasni referent za starosne penzije)
P.O. Box 6000
Station Q
Toronto, Ontario M3G 1T5
Telefon: 423-6900

—ili dodite lično u kancelariju ili ured u 789 Don Mills Road, Foresters Building, 5th floor, Don Mills (broj 789, ulica Don Mills, zgrada Foresters, 5. sprat ili kat, pošta Don Mills).

Ontarijski sistem zagaranovanog godišnjeg prihoda (GAINS)

Ontarijski sistem zagaranovanog godišnjeg prihoda (engleski "Ontario Guaranteed Annual Income System") osigurava minimalni godišnji prihod određenim stanovnicima Ontarija koji su navršili 65 godina i sl/ij/epim i nesposobnim osobama mlađim od 65 godina. Visina ovog zagaranovanog prihoda povećava se s vremena na vr/ij/eme u skladu s prom/j/enama životnih troškova. Visina zagaranovanog prihoda u ovom trenutku navodi se na posebnom obojenom listu priloženom uz ovu knjigu.

Da bi stekla pravo na zagaranovani prihod, osoba koja ga potražuje mora imati preko 65 godina i mora ispunjavati određene uslove ili uvjete u vezi sa dužinom boravka u Kanadi. 7. aprila ili travnja 1976. godine ti uslovi ili uvjeti ponovo su prom/ij/enjeni.

Osobe koje su ispunjavale prvobitne propise na dan 7. aprila ili travnja 1976. godine imaju pravo da se prijave i dobiju zagaranovani prihod. Prvobitni propisi glase:

Pet godina neprekidnog boravka u Kanadi pred podnošenje molbe, od kojih posl/j/ednju godinu u Ontariju.

Ili 20 godina boravka u Kanadi od navršene 18. godine, od kojih jednu godinu u Ontariju neposredno pred podnošenje molbe.

Ili 20 godina boravka u Ontariju od navršene 18. godine.

Osobe koje nisu ispunjavale gornje uslove ili uvjete na dan 7. aprila ili travnja 1976. godine, moraju sada:

Ispuniti propise za kanadsku starosnu penziju i propise za kanadski zagaranovani dodatak na prihod (vidi stranice 71 i 72) i, osim toga, jedan od sl/j/edećih propisa:

a. Boravak u Ontariju u dužini od jedne godine neposredno pr/ij/e sticanja prava na zagaranovani godišnji prihod.

b. Ili boravak u Ontariju u dužini od 20 godina ukupno od navršene 18. godine.

Ako neki stariji građanin koji prima dodatak u okviru sistema za zagaranovani godišnji prihod napusti Ontario ili Kanač'u, on će taj dodatak dobiti samo za m/j/esec kad je napustio Ontario i za narednih šest m/j/eseci nakon odlaska. Po povratku u Ontario isplata dodatka će se obnoviti, ako je prihod date osobe i dalje ostao ispod visine zagaranovanog godišnjeg prihoda.

Osobe koje primaju kanadsku starosnu penziju i kanadski zagaranovani dodatak na prihod federalne vlade, automatski će dobiti i ontarijski dodatak (GAINS) ako na njega imaju pravo. Sve ostale osobe moraju se prijaviti bilo pismeno, bilo preko telefona na donju adresu:

Ontario Ministry of Revenue
(Ontarijsko ministarstvo dohotka)
Guaranteed Income and Tax Credits Branch
(Od/j/eljenje za zagaranovani prihod
i poreske popuste)
Queen's Park
Toronto, Ontario M7A 2B3
Telefoni: u Torontu: 965-8470

van Toronta: Okrenite nulu ("0") i tražite
broj Zenith 8-2000
(besplatna međugradska veza)

Sl/ij/epe i nesposbne osobe ispod 65 godina primaju svoju penziju preko Ministarstva za društvene i socijalne usluge u okviru plana za porodičnu ili obiteljsku potporu (vidi stranicu 74).

Kanadski penzioni plan (radne penzije)

Kanadski penzioni plan (engleski “Canada Pension Plan”) pomaže radnicima i službenicima u stvaranju fonda za penziju nakon povlačenja iz aktivnog života. Ovo je posebna radna penzija za razliku od takozvane starosne penzije. Prema ovom planu penzija se daje i onesposobljenim osobama koje su plaćale penzioni doprinos, kao i njihovoj izdržavanoj d/j/eci odnosno preživ/j/elim članovima njihovih porodica ili obitelji.

Plaćanje doprinosa

Visina doprinosa koji plaća radnik određuje se prema visini njegove zarade. Većina zaposlenih osoba tj. osoba u radnom odnosu mora plaćati doprinos. Od toga se izuzimaju samo neke osobe, kao što su žene koje rade kod svojih muževa ili osobe koje se bave slučajnim, neredovnim poslovima.

I poslodavac i radnik plaćaju doprinose u istoj visini. Poslodavac oduzima doprinos od radnikove zarade i šalje ga zajedno sa svojim doprinos federalnom Ministarstvu nacionalnog dohotka (engleski “Department of National Revenue”). Osobe koje rade u vlastitim firmama tj. koje su same sebi poslodavci plaćaju (razumljivo, ako im je zarada dovoljno velika) čitavu svotu doprinosa, zato što plaćaju i kao radnici i kao poslodavci.

Radna penzija

Radnu penziju možete početi primati čim navršite 65 godina starosti. Međutim, možete i nastaviti raditi odnosno plaćati doprinos sve do svoje 70. godine, ali ne i nakon navršene 70. godine. Kad jednom počnete primati penziju, ne možete više plaćati doprinos za nju. Visina godišnje radne penzije određuje se prema visini životnih troškova. Penzija je podložna porezu na prihod.

Invalidska penzija

Osobe koje su plaćale penzijski doprinos bar pet različitih kalendarskih godina a koje su postale trajno fizički ili mentalno nesposobne za rad i stupanje u radni odnos mogu podn/ij/eti molbu za ličnu invalidsku penziju i za penziju za svoju izdržavanu d/j/ecu (engleski “Disability pension”).

Potpora preživ/j/elim članovima porodice ili obitelji

Kada umre osoba koja je plaćala penzijski doprinos, preživ/j/elim članovima porodice ili obitelji plaća se određena potpora (engleski “Survivor benefit”). Ta potpora se daje u obliku jedne veće svote isplaćene odjednom kao posmrtnina, u obliku m/j/esečne penzije za preživ/j/elog bračnog druga i u obliku m/j/esečne penzije za d/j/ecu.

Visina posmrtnine i penzije u ovom trenutku navodi se na posebnom obojenom listu priloženom uz ovu knjigu. Za dalje informacije obratite se na lokalnu penzionu kancelariju ili ured, čija adresa se nalazi u telefonskom imeniku pod “Government of Canada, Health and Welfare”.

Stanovi za starije osobe sa malim prihodima

Stariji građani sa niskim prihodima koji još mogu da se brinu o sebi imaju pravo na jeftine državne stanove izgrađenim za osobe sa malim prihodima. Vidi Javni državni stanovi na stranici 92.

Starački domovi

Ako imate 60 ili više godina i potrebna vam je pomoć za svakodnevne potrebe kao što su priprema dnevnih obroka, prevoz, bolničarska n/j/ega, itd., a to ne možete dobiti u svom m/j/estu ili stambenoj četvrti, možda ćete se odlučiti da živite u jednom staračkom domu (engleski “Home for the Aged” ili “Senior Citizens’ Home”). Te domove osnivaju i održavaju lokalne, gradske ili m/j/esne vlasti ili dobrovoljne organizacije uz novčanu pomoć provincijske vlade.

Ovi domovi se osnivaju za osobe koje mogu da se kreću i za osobe kojima je potrebna izv/j/esna bolničarska n/j/ega ali ne potpuno bolničko l/ij/ečenje. Neki domovi ne primaju osobe kojima je potrebna bolničarska pomoć, ali će takvu pomoć pružati osobama koje su primljene u dom još dok su bile sposobne da se brinu o sebi.

Neki starački domovi primaju samo pripadnike određene etničke grupe. U takvim domovima starci i starice koji su u Kanadu došli kao useljenici obično jedu hranu pripremljenu na njihov način i žive zadovoljnije u zajednici sa onima koji govore isti jezik.

Vrste sm/j/eštaja u staračkim domovima veoma su različite. U njima postoje četvorokrevetne, dvokrevetne i jednokrevetne sobe. Dnevni obroci se serviraju u ručionicama. Većina domova ima velike dvorane za priredbe, kapele, prodavnice ručnih radova i biblioteke ili knjižnice.

Mnogi starački domovi pružaju neke usluge starijim građanima koji žive u sus/j/edstvu. Neki starački domovi održavaju posebne manje privatne kuće, u kojima stariji građani žive posebno, primajući pomoć i usluge kao i u samom staračkom domu. Neki starački domovi imaju i službu raznošenja dnevnih obroka, na koji način redovne obroke primaju i osobe kojima teško pada da ih sami spremaju. Domovi takođe r/ i sa sav/j/etnikom za starije građane u oblasnoj kancelariji ili uredu ministarstva za društvene i socijalne usluge (engleski “Ministry of Community and Social Services”) ili pišite i tražite spisak staračkih domova od Od/j/eljenja za starije građane — Biro za probleme starosti, čija je adresa na engleskom:

Senior Citizen Branch-Office on Aging
Ministry of Community and Social Services
4th floor, Hepburn Block
Queen’s Park, Toronto
Telefon: 965-5103

Oporavilišta za lakše bolesnike (vidi stranicu 66)

Centri socijalnog staranja za starije građane

U gradovima i varošicama Ontarija postoje centri socijalnog staranja za starije građane. U njima se odvijaju rekreacioni programi. Samo ponekad plaća se mala članarina. Neki centri imaju službu za pronalaženje soba za stanovanje ili službu za pronalaženje zaposlenja za one osobe koje mogu i hoće da povremeno rade. Obično postoji i služba koja se brine o pos/j/etama bolesnim članovima.

Za informacije obratite se informacionom centru, bolničarki javne zdravstvene službe, crkvi, biblioteci ili knjižnici.

Društveni klubovi starijih građana

U mnogim m/j/estima i stambenim četvrtima starije osobe mogu da pristupe klubovima gd/j/e se sastaju radi stvaranja novih prijateljstava i radi razonode. Takvi klubovi imaju sastanke jednom sedmično ili jednom u dv/ij/e sedmice ili jednom u m/j/esec dana, a njih potpomažu ili izdržavaju crkve i druge dobrovoljne organizacije. Za informacije obratite se informacionom centru, bolničarki javne zdravstvene službe, biblioteci ili knjižnici.

Povlasne karte starijih građana

Svi stanovnici Ontarija koji su navršili 65 godina mogu dobiti takozvanu povlasnu kartu starijih građana (engleski "Senior Citizens Privilege Card"), koja im daje pravo na besplatan ili jevtiniji ulaz u provincijske parkove i druga zanimljiva m/j/esta kao što su paviljon na jezeru Ontario poznat pod imenom "Ontario Place", Ontarijski naučni ili znanstveni centar (engleski "Ontario Science Centre"), Pionirsko selo Gornje Kanade ("Upper Canada Village"), Kraljevski botanički vrt ("Royal Botanical Gardens"), itd.

Ova karta služi i kao lična karta ili legitimacija u poslovanju sa nekim firmama, uključujući i neke prevozne putničke firme koje daju specijalan popust starijim građanima.

Ako ste se skoro uselili u Kanadu i u Ontariju niste živ/j/eli u posl/j/ednjih 12 m/j/eseci, formulare za prijavu možete dobiti ako pišete na adresu:

Ontario Senior Citizens Privilege Card
Box 21,000, Station "A"
Toronto, Ontario M5W 1Y5

Ako ste, pak, u Ontariju živ/j/eli za posl/j/ednjih 12 m/j/eseci, podnesite molbu za specijalnu povlasnu kartu starijih građana. Ova karta ima broj i na nju se mogu dobiti i besplatni l/ij/ekovi. Detaljnije informacije o ovoj karti i o tome kuda treba poslati molbu nalaze se na stranici 66.

Stambene mogućnosti

Kako pronaći prostorije za stanovanje	stranica 85
Uzimanje stambenih prostorija u najam	85
Prava stanara	86
Kontrola stanarina	86
Uzimanje soba u najam	86
Ugovori o iznajmljivanju	86
Ponuda za iznajmljivanje	87
Kaucija ili jamčevina	87
Podiznajmljivanje stana od strane stanara	87
Nepovredivost stana i pravo na lični mir	88
Opravke ili popravci stana	88
Pravo na ugovoreno vr/ij/eme o iznajmljivanju stana i otkaz	88
Gradski ili m/j/esni propisi o stanovima	88
Žalbe	88
Kupovanje kuće	89
Kako pronaći kuću	89
Kako pregledati kuću koja je na prodaju	89
C/ij/ena kuće	90
Ponuda za kupovinu kuće	90
Hipoteka ili dug za kupovinu kuće	91
Građenje i kupovanje potpuno nove kuće	91
Renoviranje stare kuće	92
Javni državni stanovi	92
Kako pronaći stan u iznenadnoj nevolji i nuždi	93

Stambene mogućnosti

Kako pronaći prostorije za stanovanje

Rođaci koji su dali garanciju za useljenike dužni su da pronađu i osiguraju za njih i stan ili prostorije za sm/j/eštaj. Za useljenike koji ne dolaze pod garancijom rođaka to čini Ministarstvo za radnu snagu i useljavanje. Prve stambene prostorije najčešće su privremenog karaktera, jer useljenici ubrzo traže nove, stalne stanove.

Uzimanje stambenih prostorija u najam

U pronalaženju stambenih prostorija pomoći će vam vrlo često vaši sunarodnici svojim sav/j/etima i predlozima. Ako ste odlučili u kojem d/ij/elu grada želite stanovati, prošetajte se ulicama i tražite natpise "Rooms to Rent" (Sobe za izdavanje), "Apartments to Rent" (Stanovi za izdavanje) ili, ispred velikih stambenih zgrada, "Vacancy" (Slobodni stanovi, tj. stanovi za izdavanje). I u engleskim novinama i u novinama na drugim jezicima naći ćete mnoge oglase o stanovima za izdavanje. Ako znate neku osobu koja dobro poznaje grad, ona vam može pomoći kako ne biste gubili vr/ij/eme razgledajući stanove u četvrtima koji vam ne odgovaraju. Samci i samice, tj. oni koji su bez porodica ili obitelji, mogu privremeno stanovati u organizacijama "Y" (vidi stranicu 72), koje imaju prostorije za spavanje.

U sistematski sređenim malim oglasima u novinama naći ćete čitav niz nam/j/eštenih i nenam/j/eštenih soba, stanova po privatnim kućama (engleski "flat"), stanova u velikim zgradama (engleski "apartment"), stanova u manjim zgradama (obično od dva stana, engleski "duplex", a nekad i više) i kuća. "Flat" se sastoji od nekoliko soba ili od čitavog sprata ili kata jedne privatne kuće sa jednim zajedničkim ulazom, a nekiput i sa zajedničkom kuhinjom i zajedničkim kupatilom ili kupaonicom. "Apartment" je poseban i potpun stan, obično jedan od mnogih stanova u nekakvoj velikoj stambenoj zgradi. "Duplex" je kuća pod/ij/eljena u dva odvojena stana, obično jedan gore na spratu ili katu, a drugi prizemno, sa posebnim ulazima. (Čuju se i izrazi "triplex" — kuća sa tri stana, "fourplex" — kuća sa četiri stana, itd.). Izraz "detached house" znači odvojena kuća, tj. kuća koja se ne naslanja na sus/j/edne kuće, dok izraz "semi-detached house" — poluodvojena kuća — označava polovinu jedne oveće, duple kuće; svaka polovina obično ima sprat ili kat i prizemlje i naslanja se na istu takvu drugu polovinu.

Ako u oglasu za nenam/j/eštnu kuću ili stan stoji da je opremljena (engleski "equipped"), to znači da ima šporet ili štednjak i frižider ili hladnjak. Ako ste uzeli u najam čitavu kuću, obično morate plaćati sami za grejanje ili grijanje, dok stanarina za bilo kakav stan skoro uv/ij/ek uključuje i troškove grejanja ili grijanja. U

većini slučajeva stanar plaća za utrošenu struju i plin. Treba znati i to da u nekim zgradama nećete moći iznajmiti stan, ako imate psa, mačku ili kakvu drugu životinju.

Prava stanara

U Ontariju postoji zakon za zaštitu osoba kojima neće da iznajme stambene prostorije zbog pripadnosti nekoj rasi, zbog obojenosti kože, zbog nacionalnosti, zbog por/ij/ekla i zbog religije. Ako imate osnova za žalbu protiv diskriminacije, stupite u vezu sa Ontarijskom komisijom za zaštitu ljudskih prava (engleski "Ontario Human Rights Commission", vidi stranicu 114), koja ima nekoliko ispostava širom provincije. Pronađite ih u telefonskom imeniku.

Vaša stanarska prava zaštićena su Zakonom o stanodavcima i stanarima, koji sadrži propise o ugovorima za iznajmljivanje, o kaucijama ili jamčevinama, o podiznajmljivanju, o nepovredivosti stana, o opravkama ili popravcima stana, o otkazima i izbacivanju iz stana. O gorespomenutim problemima daju se u ovoj knjižici samo neke informacije, no vi možete dobiti i knjižicu sa detaljnijim informacijama pod naslovom "Guide to the Landlord and Tenant Act" (Priručnik o Zakonu o stanodavcima i stanarima) od:

Social Planning Council of Metropolitan Toronto
(Torontski sav/j/et za društveno planiranje)
185 Bloor Street East
Toronto, Ontario M4W 3J3
Telefon: 961-9831

Na engleskom jeziku ova knjižica staje 25 centi, a na italijanskom i portugalskom knjižica je besplatna.

Kontrola stanarina

Zakon o kontroli stanarina provincije Ontario propisuje visinu povećavanja stanarine za sve stambene prostorije u provinciji. Neki propisi ovog zakona m/ij/enjaju se s vremena na vr/ij/eme. Za vas je važno da znate svoja prava u tom pogledu.

Za detaljnije informacije obratite se na najbližu kancelariju ili ured za kontrolu stanarina (engleski "Rent Review Office"), čija se adresa i telefon nalaze u telefonskom imeniku pod "Government of Ontario, Ministry of Consumer and Commercial Relations".

Uzimanje soba u najam

Posebne sobe obično se izdaju na sedmicu bez ikakvog pisanog ugovora, ali se isto tako mogu uzeti i na m/j/eseć. Ako stanodavac ili stanar želi da prekine usmeni dogovor o izdavanju sobe, on to mora uraditi 28 dana ranije ako se plaćanje vrši sedmično, a 60 dana ako se plaća m/j/esećno.

Ugovori o iznajmljivanju

Kad se izdaje odnosno uzima u najam kuća ili stan, vlasnik ili stanodavac i stanar obično potpisuju pismeni ugovor o iznajmljivanju (engleski "lease"). Ugovor se sastoji iz određenog broja uslova ili uvjeta na koje su ob/j/e strane pristale.

Postoje dv/ij/e vrste tih ugovora. Ugovor može biti za određeni period tj. određeno vr/ij/eme, na prim/j/er, od 1. februara ili veljače 1976. do 31. januara ili siječnja 1977. To znači da se ugovor završava 31. januara ili siječnja 1977. godine i tada ga morate obnoviti, ako već nije drukčije predviđeno u samom ugovoru. Druga vrsta ugovora pravi se za određeni kalendarski period koji se ponavlja (za godinu, m/j/eseć, sedmicu) i važi neodređeno vr/ij/eme sve dok ili stanodavac ili stanar ne odluči da ga prekine izv/j/eštavajući o tome drugu stranu.

Ako se ugovor ne potpiše nego postoji samo usmeni sporazum između stanođavca i stanara, u slučaju spora važe isti, gorenavedeni propisi.

Pr/ij/e nego potpišete ugovor, budite sigurni da ste razum/j/eli sve što se u njemu navodi. Ako se stanar ne slaže sa nekim od uslova ili uvjeta navedenim u formularu ugovora, on ima pravo da zatraži brisanje tog uslova ili uvjeta. Stanođavac mora predati stanaru jednu kopiju ugovora u roku od 21 dana nakon potpisivanja ili obnavljanja ugovora.

Ponuda za iznajmljivanje

Nemojte potpisivati pismenu ponudu za iznajmljivanje stana (engleski "Offer to Lease") sve dok je vrlo pažljivo ne pročitate. Potpisivanje te ponude obično vas obavezuje i na potpisivanje samog ugovora o iznajmljivanju.

Kaucija ili jamčevina

Kaucije ili jamčevine (engleski "Security Deposits") koje se daju prilikom potpisivanja ugovora za pokrivanje štete odnosno za popravke nisu više zakonski odobrene. Međutim, kad uzimate u najam stan ili kuću, vlasnik može tražiti od vas svotu novca u visini zadnje stanarine. Time se vlasnik zaštićuje i osigurava u slučaju da stanar napusti stan bez prethodnog otkazivanja ili u slučaju da stanar ne plati svoju zadnju stanarinu. Dokle god vlasnik drži taj novac koji u stvari pripada vama, on vam mora plaćati 6% interesa svake godine. Kad napuštate stan, stanarina za zadnji m/j/eseć već je uplaćena.

Podiznajmljivanje stana od strane stanara

Ako stanar želi da napusti stan pr/ij/e nego što istekne rok ugovora, on mora pronaći novog stanara i njemu iznajmiti stan (ovo ne važi ako stanar stanuje u javnom državnom stanu; vidi stranicu 92). U pismenom ugovoru stanodavac može tražiti da u takvom slučaju on prvo pristane na novog stanara pr/ij/e nego što mu stari stanar iznajmi stan. Taj pristanak stanodavac može da odbije samo ako se radi o opravdanim razlozima. Ako novi stanar ne plaća stanarinu ili prouzrokuje štetu u stanu, stari stanar je odgovoran sve dok ugovor o iznajmljivanju ne istekne. Ako stanar želi da napusti stan a nije pronašao novog stanara, on je obavezan da plaća stanarinu prema propisima ugovora.

Ako, pak, stanodavac izda taj isti stan nekome drugom, on može od starog stanara tražiti stanarinu samo za vr/ij/eme kad je stan stvarno bio prazan i za troškove koje je imao u vezi sa pronalaženjem novog stanara, kao što je oglašavanje u novinama i sl.

Nepovredivost stana i pravo na lični mir

Osim u slučaju iznenadne nesreće, stanodavac ili njegov službenik (nastojnik, domar, kućepazitelj) nema prava da uđe u izdati stan bez pismenog obav/j/eštavanja stanara bar 24 sata ranije i bez davanja razloga za ulazak u stan. Ulazak u stan uz pismeno obav/j/eštenje mora se obaviti danju, a ne noću. U ugovoru o iznajmljivanju može se, međutim, predvid/j/eti da stanodavac ima pravo na pokazivanje stana ili kuće eventualnom budućem stanaru u određene sate.

Ni stanodavac ni stanar nema pravo da prom/ij/eni bravu na vratima stana bez pristanka druge strane.

Opravke ili popravci stana

Po zakonu stanodavac je obavezan da iznajmljene prostorije drži u dobrom stanju, kao i da se drži svih zdravstvenih (higijenskih) i sigurnosnih propisa i normi. Stanar, pak, mora držati stan čisto i mora popraviti svu štetu načinjenu nepažnjom ili nam/j/erno od bilo kog člana porodice ili obitelji stanara ili od strane njihovih gostiju.

Pravo na ugovoreno vr/ij/eme o iznajmljivanju stana i otkaz

U Zakonu o stanodavcima i stanarima navodi se da stanodavac ne može prisiliti stanara da napusti stan pr/ij/e isteka ugovora, pa čak ni na kraju ugovorenog perioda, bez sudske odluke zasnovane na zakonskim propisima. Razlozi za izbacivanje iz stana jesu: neplaćanje stanarine, oštećenje stambenih prostorija, vršenje nezakonitih radnji i poslova u stanu, prenatrpavanje stana stvarima ili osobama čime se izaziva opasnost po zdravlje i život, i ponašanje koje se u bilo kom smislu sukobljava sa bezb/j/ednošću ostalih stanara ili sa normalnim uživanjem stambenih prostorija od strane stanodavca i ostalih stanara.

Ako stanodavac želi da stanaru da otkaz, on o tome mora pismeno izv/j/estiti stanara, navodeći istovremeno i razlog zašto to želi.

Ako ste stanar, tj. ako iznajmljujete stan, ne preporučujemo vam da se sudite sa stanodavcem bez prethodnog sav/j/etovanja sa advokatom. Ako, pak, ne možete sebi da dozvolite advokata, potražite sav/j/et od Službe pravne pomoći (engleski "Legal Aid", vidi stranicu 113).

Gradski ili m/j/esni propisi o stanovima

Sve lokalne vlasti imaju svoje propise u vezi sa grejanjem ili grijanjem stanova, sa popravkom stambenih prostorija, sa bezb/j/ednošću i sa čistoćom stanova. Tražite jedan prim/j/erak tih propisa u opštinskoj kancelariji ili općinskom uredu vašeg grada, varošice ili okruga.

Žalbe

Žalbe u vezi sa stambenim propisima treba slati m/j/esnoj kancelariji ili uredu, a žalbe protiv diskriminacije šaljite Ontarijskoj komisiji za zaštitu ljudskih prava (vidi stranicu 114). Ako stanodavac ili stanar želi da podnese tužbu sudu, on to mora učiniti preko lokalnog sreskog ili kotarskog ili preko okružnog suda.

Besplatne sav/j/ete o stambenim problemima možete dobiti u sav/j/etovalištu za stanodavce i stanare (engleski "Landlord and Tenants Advisory Bureau") ako

ono postoji pri lokalnim vlastima. Isto tako vam može pomoći i udruženje stanara, ako ono postoji u vašoj zgradi ili sus/j/edstvu.

Kupovanje kuće

Kupovina kuće je za većinu ljudi najveća i najvažnija transakcija u njihovom životu. Posao oko kupovine kuće sastoji se iz toliko mnogo važnih detalja da možete izgubiti veliku svotu novca, ako ne dobijete dobre pravne sav/j/ete. Advokat vas može koštati nekoliko stotina dolara, ali vam on može ušted/j/eti daleko više. Obratite se Službi za preporučivanje advokata (engleski "Lawyer Referral Service") Advokatske komore Gornje Kanade (engleski "Law Society of Upper Canada") u Torontu, Londonu i Ottawi, pa će vam oni preporučiti jednog advokata.

Nije preporučljivo da kupac i prodavac kuće imaju istog advokata, a nije preporučljivo ni da kupac uzme advokata kojeg mu je preporučio kupoprodajni posrednik (engleski "real estate agent"). I kupac i prodavac treba da imaju svaki svog advokata koji će štititi njihove interese.

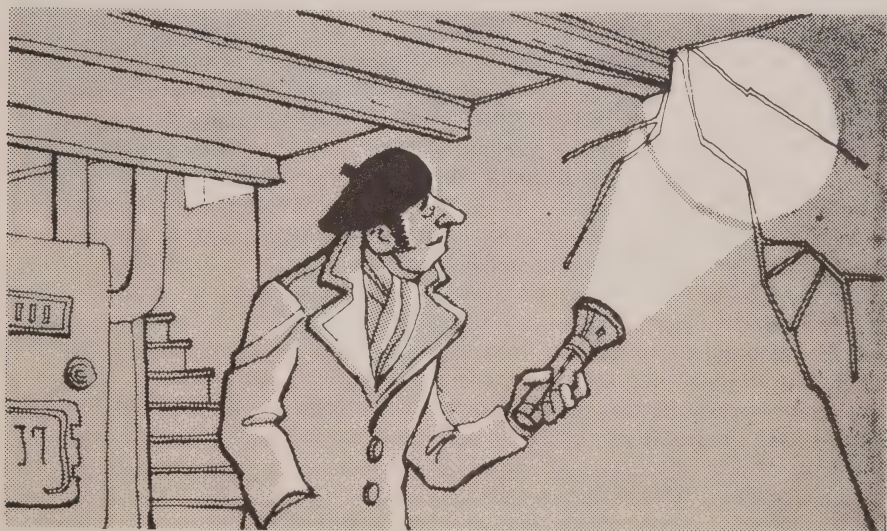
Kako pronaći kuću

Kupoprodajni posrednici imaju niz kuća na prodaju i njih će vam spremno pokazati.

Posredničke firme ćete naći na žutim stranicama telefonskog imenika. Isto tako u novinama svaki dan izlaze oglasi o kućama na prodaju, a i na samim kućama često su istaknuti natpisi "For Sale" (Na prodaju).

Kako pregledati kuću koja je na prodaju

Pregledajte temeljito bar nekoliko kuća. Ako niste sigurni da prodajna c/ij/ena kuće odgovara stvarnoj vr/ij/ednosti kuće, nađite nekog proc/j/enjivača nekretnina



na žutim stranicama telefonskog imenika. On će vam dati pismenu proc/j/enu kuće, ali ćete za tu uslugu morati platiti. Pr/ij/e svega, pregledajte kuću temeljito i posebno tražite mane i nedostatke kuće. Kad jednom potpišete ponudu za kupovinu, morate uzeti kuću u stanju u kakvom se ona nalazi. Ne možete potraživati da se ponuda poništi niti da se smanji c/ij/ena kuće zbog nedostataka i mana koje ste kasnije otkrili.

Ako želite da u svojoj kući izdajete sobe ili obavljate nekakav privatni posao, prov/j/erite propise o poslovnim i stambenim zonama kako biste ustanovili da li je to dozvoljeno. Propise možete prov/j/eriti u kancelariji ili uredu lokalnih vlasti.

C/ij/ena kuće

Dobro razmislite i utvrdite da ukupna c/ij/ena kuće nije veća od c/ij/ene koju sebi možete da dozvolite. Istovremeno kad započinjete otplatu kuće, morate isplatiti i dogovorenu svotu novca u gotovom (engleski “down payment”), morate platiti advokata, osiguranje, porez, selidbene troškove, a možda i nešto za aranžiranje zajma za kupovinu kuće. Nakon toga, morate plaćati redovne otplate duga ili dugova (tzv. hipoteka, engleski “mortgage”) svakog m/j/eseća u godini, a isto tako i osiguranje i porez. Razumljivo, uv/ij/ek će biti izdataka za popravke kuće.

Ponuda za kupovinu kuće

Kad ste se odlučili za jednu kuću i kad sigurno znate koliko možete i hoćete da platite za nju, vi onda potpisujete formular u kojem nudite jednu određenu svotu. Taj formular se engleski zove “Agreement of Purchase and Sale” (Kupoprodajni ugovor) i smatra se za punovažeći zakonski dokumenat. Kad ga jednom potpišete, ne možete se više predomisli, čak i ako niste položili nikakav novac u gotovom. Smatra se da ste potpisali zakonski pristanak na kupovinu kuće. Zato nemojte potpisivati ako niste sigurni da baš tu kuću želite. Pr/ij/e nego što potpišete, dajte svom advokatu da ponudu pregleda. Možda će biti u vašem interesu da dodate, odstranite ili prom/ij/enite neke uslove ili uvjete čiju važnost niste shvatili.

I prodavac kuće će možda ht/j/eti da unese izv/j/esne izm/j/ene u ponudu. Kad se izvrše sve izm/j/ene, kod svake od njih i prodavac i kupac moraju staviti svoje kratke potpise, tj. inicijale ili početna slova svog imena i prezimena. Muž i žena moraju oboje potpisati ponudu i staviti svoje inicijale kod svake izm/j/ene. I prodavac i kupac mogu, ako se ne slažu sa nekom izm/j/enom, odbiti da stave svoje inicijale kod izm/j/ena predloženih od druge strane.

Ako ob/j/e strane pristanu na sve izm/j/ene i potpišu ponudu o kupoprodaji, ništa se više u ponudi ne može brisati, **niti se išta što nije u ponudi može potraživati**. Ako su u ponudu uključeni neki kućni uređaji, budite sigurni da je to uneseno u i napisмено u ponudbeni formular. Takvi kućni uređaji su, na prim/j/er, tepisi ili sagovi, zav/j/ese i zastori, šipke za zav/j/ese, televizijska antena, dupla metalna spoljna vrata, žičane mreže za prozore, dupli prozori, bojleri za vodu, rezervoar za ulje za loženje, šporet ili štednjak, frižider ili hladnjak, električni uređaji i lusteri, i drugo. Utvrdite da li su sva usmena obećanja prodavca kuće i kupoprodajnog posrednika ušla u pismenu ponudu.

Hipoteka ili dug za kupovinu kuće

Jako mali broj ljudi može odjednom isplatiti kuću. Obično se jedna svota polaže u gotovom (tzv. kapara ili polog, engleski "down payment"), a za ostatak se stavlja hipoteka ili dug na kuću (engleski "mortgage"). Stavljanje hipoteke na kuću u stvari je pozajmljivanje novca, za čiju se upotrebu plaća i određeni interes.

Proučite dobro i pažljivo uslove ili uvj/ete otplate tog duga. Mnogim kupcima se dopada takozvana "otvorena hipoteka" (engleski "open mortgage"). Takav dug otplaćujete redovnim m/j/esečnim otplatama, ali vam je dozvoljeno da dajete i vanredne otplate kad god to želite i da, ako želite, isplatite i sav dug. Postoji takođe r/ i takozvana "zatvorena hipoteka" (engleski "closed mortgage"). Za otplatu ovakvog duga uslovi ili uvjeti opet mogu dozvoljavati da uplaćujete koliko god hoćete velike svote novca, ali samo na određene datume. Isto tako mogu se uslovi ili uvjeti podesiti tako da svaki put, određenog dana u m/j/esecu ili svaka tri ili četiri m/j/eseca, plaćate istu svotu novca. Sve hipoteke postaju "otvorene" nakon pet godina, kada se dug može u potpunosti isplatiti. Ako kupujete kuću na kojoj već postoji hipoteka, uslovi ili uvjeti te hipoteke ne mogu se m/ij/enjati. Pr/ij/e nego što kupite kuću, budite sigurni da ste u stanju da ispunite sve uslove ili uvjete hipoteke. Isto tako, izračunajte kolika će biti ukupna c/ij/ena kuće u doba kad planirate isplatiti kuću u potpunosti.

Gradenje i kupovanje potpuno nove kuće

Neki ljudi kupuju plac i daju nekoj građevinskoj firmi da im zida kuću, ili, pak, kupuju nezavršenu kuću, tj. kuću koja se tek gradi. Svaki zainteresovan pojedinac koji hoće da kupi novu kuću može nabaviti spisak kuća u izgradnji od Udruženja graditelja kuća (engleski "Home Builders Association") u okrugu gd/j/e živi. Spomenuto udruženje vam isto tako može dati i spisak pouzdanih i dobrih građevinskih firmi koje zidaju nove kuće. U slučaju kupovine kuće u izgradnji, ponuda mora sadržavati izv/j/esne važne i složene klauzule. Posav/j/etujte se svakako sa svojim advokatom pr/ij/e nego potpišete ponudu. Svi koji kupuju potpuno nove kuće treba da stupe u vezu sa lokalnom kancelarijom ili uredom Centralne korporacije za hipoteke i stambene probleme (engleski "Central Mortgage and Housing Corporation"), a može se pisati i direktno oblasnoj kancelariji ili uredu za Ontario na adresu:

The Ontario Regional Office
Central Mortgage and Housing Corporation
145 King Street West
Toronto, Ontario M5H 1J8
Telefon: 361-0420

Ova korporacija je ustanova federalne vlade i odgovorna je za prim/j/enu Kanadskog zakona o stambenim problemima (engleski "National Housing Act"). Korporacija izdaje nekoliko besplatnih informativnih priručnika na engleskom i francuskom, u kojima se opisuje zakonska procedura potrebna za aranžiranje zajma za kupovinu nove ili stare kuće.

Renoviranje stare kuće

Ako planirate da renovirate svoju kuću i ako to renoviranje unosi prom/j/ene u strukturi vaše kuće, vi morate nabaviti dozvolu od komisije za dozvole (engleski "licensing commission") lokalnih vlasti. Ako hoćete da najmite nekog drugog za posao renoviranja, budite sigurni da posao dajete stručnjaku koji zna propise o izgradnji donesene od strane gradskih ili m/j/esnih vlasti. Ako posao date električaru i vodoinstalateru koji nemaju dozvolu za rad, pa oni načine kakvu grešku, vlasti će vas primorati da posao ponovo uradite.

Ako izvršite velike i kor/j/enite prom/j/ene u strukturi vaše kuće ili ako dogradite nove prostorije i zgrade, kao što je garaža, to će sve podići vr/ij/ednost vaše imovine. Većina lokalnih vlasti podići će zato i porez na kuću.



Javni državni stanovi

Postoje državni planovi i programi u okviru kojih se izdaju stanovi nekim porodicama ili obiteljima i starijim građanima sa sniženim stanarinama, određenim prema prihodima. Stanarine za takve stanove niže su od stanarina za slične stanove u normalnim tržišnim prilikama. Ovakvi državni stanovi obično se nalaze u velikim stambenim zgradama ili su to manje spojene kuće jednog tipa u jednoj ulici. Ima samo nešto malo posebnih i poluspojenih kuća. Svi koji podnose molbe za takve stanove moraju neprekidno živ/j/eti u jednom m/j/estu godinu dana pred samo podnošenje molbe.

Spiskovi onih koji čekaju na ovakve stanove veoma su dugi, a stanove će dobiti prvo oni čije su i potrebe veće. Kad se molba podnese, situacija i položaj molioca će se vrlo pažljivo ispitati i oc/ij/eniti. U obzir se uzimaju prihodi, veličina porodice ili obitelji, visina stanarine koju molilac plaća u tom trenutku, potreba za hitni sm/j/eštaj i slično. Stanarina se bazira na veličini ukupnog prihoda svih članova

porodice ili obitelji. Stanovi su različiti: od samačkih stanova do stanova sa pet spavaćih soba. U Ontariju su na snazi strogi propisi o broju osoba koje mogu stanovati u jednom javnom državnom stanu ili kući.

Stariji građani koji podnose molbu za ovakve stanove moraju imati bar 60 godina, moraju već živ/j/eti u m/j/estu ili stambenoj četvrti gdje se nalaze raspoloživi javni stanovi i moraju biti u stanju da se sami o sebi brinu.

Dalje informacije mogu se dobiti od ustanove za stambene probleme, ako ona postoji u vašem m/j/estu ili direktno od Ontarijske korporacije za stambene probleme, čija je adresa:

Ontario Housing Corporation
101 Bloor Street West
Toronto, Ontario M5S 1P8
Telefon: 965-9915

Kako pronaći stan u iznenadnoj nevolji i nuždi

Oni koji se iznenada nađu u situaciji bez stana, zbog požara, zbog toga što su bili izbačeni iz stana ili iz bilo kog drugog razloga, mogu zatražiti i obično dobiti pomoć od gradskih ili m/j/esnih vlasti, u od/j/eljenju za socijalnu pomoć (engleski "department of welfare").

Briga o novcu i rukovanje novcem

Kupovanje kućnih potreba	stranica 95
Kupovanje na kredit	96
Kupovanje od trgovačkih putnika	98
Sav/j/etodavna služba o kupovanju na kredit	98
Banke i slične finansijske ustanove	98
Otvaranje bankovnog računa	98
Plaćanje računa	99
Slanje novca	100
Putnički čekovi	100
Kutije za čuvanje vr/ij/ednosti	100
Kreditne zadruge	100
Zajmovi i hipoteke	101
Investiranje novca	101
Osiguranje	101
Životno osiguranje	101
Zdravstveno osiguranje (vidi stranicu 60)	
Osiguranje protiv nezgoda	102
Osiguranje protiv požara	102
Osiguranje protiv provala, pljačke i krađe	102
Osiguranje automobila (vidi stranicu 122)	
Žalbe	102
Porezi i takse	103
Porez na prihod	103
Oslobađanje od poreza	103
Poreska godina	103
Plaćanje poreza	103
Sistem poreskog kredita u Ontariju	104
Sav/j/etovališta o porezu na prihod	104
Taksa na kupljene artikle	104
Porez na nekretnine	104

Briga o novcu i rukovanje novcem

Većina useljenika dolazi u Kanadu sa vrlo malo novca. Kanada je bogatija od mnogih zemalja, pa je veliki izbor zanimljivih stvari u prodaji jedno veliko iskušenje za mnoge useljenike. Treba da prođe dosta vremena dok se ne shvati vr/j/ednost kanadskog novca i dok se ne shvati kako se u Kanadi obavljaju novčane transakcije. Iz tih razloga vam se preporučuje da budete pažljivi kad trošite svoj novac.

Kupovanje kućnih potreba

Brzo ćete prim/j/etiti da Kanađani imaju l/ij/epo nam/j/eštene kuće i stanove i skupe automobile i da naizgled imaju mnogo novca za trošenje. Ne zaboravite, međutim, da su morale proći godine i godine dok oni nisu dostigli taj položaj i ostvarili te mogućnosti, a da u mnogim slučajevima sve to što oni pos/j/eduju sigurno nije još ni isplaćeno.

U gradovima su stanovi i kuće veoma skupi, pa mnogi useljenici u početku štede novac stanujući u sobama radije nego u skupim stanovima. Kad, pak, uzmete sebi stan, svakako ćete požel/j/eti i svoj nam/j/eštaj. Obratite pažnju na rasprodaje nam/j/eštaja. U novinama ponekad na čitavim stranicama izlaze oglasi za rasprodaju nam/j/eštaja, kućnih artikala i od/j/eće. Neke prodavnice u gradovima daju vam garanciju da ćete biti zadovoljni kupljenom robom ili će vam inače vratiti vaš novac. Ako ste nezadovoljni kupljenim stvarima, te radnje će vam dati nove stvari. Ponekad one vraćaju i novac, ali mnoge radnje ne čine to. Raspitajte se o načinu njihovog trgovanja pr/ij/e nego išta kupite.

Neki useljenici, kao i neki pravi Kanađani koji imaju malo novca za kupovinu novih stvari, kupuju nam/j/eštaj u dućanima polovne i upotrebljavane robe, te ga onda sami boje i popravljaju. U mnogim m/j/estima postoje više vrsta radnji raznih religioznih i dobrovoljnih organizacija koje prodaju polovnu robu veoma jeftino, jer im mnogi ljudi poklanjaju stari nam/j/eštaj, predmete za kuću i od/j/eću. U mnogima od takvih radnji rade lica sa fizičkim manama. Obratite se informacionoj službi i pitajte gd/j/e se nalaze takve prodavnice.

Mnogo novca se troši na oglase i reklamu. Protivzakonito je da oglašivač navodi lažne tvrdnje o kvalitetu nekog produkta, ali mu je zakonski dozvoljeno da produkte opiše na privlačan način. Da bi naveli potrošače na kupovinu, trgovci poneki put uz kupljenu robu daju i sitne poklone. Ne dajte se prevariti raznim trikovima kojima vas nagovaraju na kupovinu, jer se može desiti da kupite mnoge stvari koje vam nisu potrebne.

Preko l/j/eta treba da štedite novac za povećane troškove na zimu: potrebna će vam biti zimska od/j/eća, zimi su veći i izdaci za hranu, a ako imate kuću, svakako ćete morati snositi i troškove grejanja ili grijanja.

Kupovanje na kredit

Mnogi Kanađani kupuju na kredit, a to znači da oni kupuju neki artikal ili se koriste nekakvom uslugom, ali ne plaćaju sve odjednom. Um/j/esto toga, oni aranžiraju plaćanje u sedmičnim, m/j/esečnim ili trom/j/esečnim ratama, sve dok ne isplate čitavu sumu. Takav način kupovanja je lak, prikladan i podesan, ali je tako i mnogo skuplje, nego kad se plaća čitava svota odjednom, zato što istovremeno morate plaćati i interes na još neplaćeni ostatak novca. Novodošli useljenici koji još ne shvataju koliko se i šta za kanadski novac može kupiti moraju biti veoma pažljivi. Može vam se desiti da se obavežete na tako veliku m/j/esečnu otplatu da vam neće ostati dovoljno novca za stanarinu, hranu, od/j/eću i druge potrebe. Istovremeno će oni kod kojih ste kupili robu početi vršiti pritisak na vas, tražeći otplate, što će sve povećati vaše brige.

Ima različitih načina kupovanja na kredit. Možete, na prim/j/er, otvoriti kreditni račun kod neke trgovačke radnje ili kod firme gd/j/e kupujete benzin, motorno ulje i druge potrebe i čijim se uslugama koristite. Svaki put kad nešto kupite, morate pokazati svoju kreditnu kartu i potpisati račun. Na kraju m/j/eseca, već prema redovnom ugovoru koji ste potpisali, vi ćete dobiti račun za čitavu svotu koju ste utrošili tog m/j/eseca.

Druga vrsta kupovanja na kredit sastoji se od plaćanja jedne manje svote prilikom primanja artikla (engleski "down payment"), dok za ostatak potpisujete ugovor da ćete potpunu c/ij/enu isplatiti u ratama svake sedmice ili svakog m/j/eseca, već kako je rečeno u ugovoru. Mnoge osobe na ovaj način kupuju kola, frižidere, mašine za pranje rublja, šivaće strojeve, televizore, usisivače za prašinu, nam/j/eštaj, a neki tako plaćaju i za renoviranje i popravke kuća i stanova.

Na taj način ćete ranije dobiti željene artikle i usluge, ali vas tako i sve skuplje staje, jer se uz svaku ratu dodaje i interes. Ugovor koji ste potpisali može da bude i prodat nekoj finansijskoj firmi, kojoj onda morate isplaćivati određene rate (vidi Zajmovi i hipoteke, stranica 101).

Pažljivo pročitajte i dobro shvatite sve što potpisujete. Po zakonu ono što jednom potpišete morate u potpunosti i ispuniti. Na svaki način utvrdite koliko ćete interesa morati plaćati.

Ugovor o kupovini na kredit mora sadržavati podatke o veličini ukupne svote novca u dolarima i centima, procenat ili postotak interesa, datume kada se svaka rata mora uplatiti, kao i potpunu svotu svih troškova, uključujući i interes.

Ako propustite da uplatite jednu ratu, firma od koje ste kupili može doći u vašu kuću i uzeti kupljeni artikal, a vi ćete ipak morati platiti za artikal c/ij/enu po ugovoru nakon odbijanja svote za koju je isti artikal preprodan.

Dogod sve rate nisu uplaćene, zakonski nemate pravo da nekom drugom preprodete kupljeni artikal.

Pr/ij/e nego što kupite bilo kakav artikal, razmislite i uzmite u obzir koliko on može trajati. Nije nimalo prijatno i dalje plaćati rate za kupljeni artikal koji je već odavno pokvaren ili koji vam više nije potreban.

Ako želite da se žalite na nepošten način prodavanja pojedinih trgovaca, obratite se pismeno ili telefonom na lokalnu kancelariju ili ured Biroa za zaštitu potrošača (engleski "Consumer Protection Bureau") koji ćete naći u telefonskom imeniku većih gradova, a možete pisati i glavnoj kancelariji ili uredu tog Biroa pri Ministarstvu za potrošačke i trgovačke poslove na adresu:

Consumer Protection Bureau
Ministry of Consumer and Commercial Relations
555 Yonge Street
Toronto, Ontario M4Y 1Y7
Telefon: 965-6471

Kancelarije ili uredi Biroa za zaštitu potrošača postoje u gradovima i većim varošicama i nalaze se u telefonskom imeniku. Ako živite u Torontu, Ottawi, Hamiltonu i Kitcheneru, možete telefonirati i Birou za bolju poslovnu praksu (engleski "Better Business Bureau") i tražiti sav/j/et ili informacije o poslovnoj odgovornosti firme sa kojom poslužete. Ti biroi će isto tako vršiti i istragu povodom vaše žalbe. Njihovi službenici govore nekoliko jezika. Prov/j/erite sve pr/ij/e zaključivanja nekog ugovora ili posla, naročito ako sumnjate u ispravnost neke firme.

Postoji takođe/r/ i jedno udruženje za zaštitu potrošača (tj. kupaca robe i korisnika usluga). Svoja pitanja i žalbe uputite na adresu:

The Consumers Association of Canada (Ontario)
2 College Street
Toronto, Ontario M6S 1K3
Telefon: 922-3153



Kupovanje od trgovačkih putnika

Trgovački putnici i razni lutajući prodavci van sumnje će dolaziti i u vašu kuću ili stan ili će pokušavati da vam štogod prodaju preko pisama ili preko telefona. Razumljivo, vi niste obavezni da išta od njih kupite, pa ih čak ne morate ni u kuću pustiti, ako to ne želite. Ne dajte se prevariti raznim obećanjima o besplatnim poklonima ili tvrdnjama da ćete kupljenim artiklom moći i kod kuće zarađivati velike svote novca i nikako ne dozvolite da vas nagovore na brzu odluku o kupovini.

Ne potpisujte nikakve ugovore, osim ako ih u potpunosti shvatate i ako ste sasvim sigurni da time ne činite nikakvu grešku. Ako u svojoj kući ipak potpišete ugovor sa nekim trgovačkim putnikom u visini od više od 50 dolara i ako se kasnije predomislite, zakonski ugovor možete poništiti ukoliko prodavca izv/ij/estite o poništenju u roku od dva stvarna radna dana preporučenim pismom preko pošte ili pismom koje ste osobno dostavili. U ta dva stvarna radna dana ne računaju se ni ned/j/elja, ni zakonski praznik ili blagdan, ni dan kad ste primili kopiju ugovora. Ovaj zakonski propis važi samo za kupovanje u vašoj kući ili na ulazu u vašu kuću.

Sav/j/etodavna služba o kupovanju na kredit

Ako padnete duboko u dug i nađete se u kritičnoj situaciji zbog kupovanja na kredit, raspitajte se da li postoji u vašem m/j/estu ili stambenoj četvrti sav/j/etodavna služba o kupovanju na kredit (engleski "Credit counselling service") i obratite im se za pomoć. Oni će vam dati sav/j/ete i pomoć u vezi sa vašim dugovima, a usluge su im besplatne.

Banke i slične finansijske ustanove

Veće svote novca nemojte držati kod sebe ili u svojoj kući. Otvorite račun u banci ili u nekoj firmi za investiranje (engleski "trust company") ili u kreditnoj zadruzi (engleski "Credit Union"; vidi stranicu 100). Sve ove ustanove su pod pomnom kontrolom države.

Firma za investiranje, tj. takozvana "trust-kompanija", slična je banci, ali posluje po različitim propisima i može da vrši usluge koje banka ne može. "Trust-kompanija" se bavi investiranjem novca svojih ulagača, vodi računa o tuđoj imovini, skuplja stanarine itd. Isto tako bavi se i ostavinskim problemima i pr/ij/e i nakon smrti neke osobe. Neke osobe u svom testamentu ili oporuci označuju "trust-kompaniju" kao zakonskog izvršitelja pod/j/ele imovine nakon njihove smrti.

Banke i "trust-kompanije" otvorene su u normalne poslovne sate od poned/j/eljka do petka, a petkom uveče/r/, pa čak i subotom dopodne, one rade ponekad nešto duže.

Otvaranje bankovnog računa

Da biste stavili novac u banku ili "trust-kompaniju", morate otvoriti račun. Postoje tri osnovne vrste bankovnih računa. Prvo, postoji štedni račun (engleski "savings account"), koji može biti sa pravom na pisanje čekova (engleski "chequing") ili bez tog prava (engleski "non-chequing"). Štedni račun sa pravom na pisanje čekova donosi vam manji interes nego štedni račun bez prava na pisanje čekova. Sa računa bez prava na čekove možete ipak uzimati gotovinu kad god to zaželite. Druga vrsta računa je lični račun sa pravom pisanja čekova (engleski "personal chequing account"), koji obično služi za plaćanje kućnih i ličnih računa.

Ovakav račun vam ne donosi nikakav interes, ali su troškovi oko pisanja čekova smanjeni, svakog m/j/eseca vam se daje izv/j/eštaj o potrošenoj svoti i vaši poništeni i iskorišteni čekovi vam se vraćaju. Treća vrsta računa je tekući račun (engleski "current account"), koji obično drže poslovne firme i osobe koje pišu veliki broj čekova.



Plaćanje računa

Račune za struju, telefon i plin ili gas možete platiti u bankama i nekim "trust-kompanijama", ali ćete za tu uslugu morati platiti nekoliko centi. Koliko ćete morati platiti zavisi od toga kakvu vrstu bankovnog računa imate, koliko čekova normalno pišete i koliko novca imate na svom računu. Račune možete takođe/r/ platiti ako pošaljete ček poštom ili ako platite lično u kancelariji ili uredu određene firme ili komunalne službe.

Kad pišete čekove, budite sigurni da imate dovoljno novca na svom računu za njihovu isplatu. Ako nemate dovoljno novca, banka obično udara žig sa slovima "N.S.F." skraćeno od engleskog "No Sufficient Funds", tj. "nema dovoljno novca") i ček vraća osobi ili firmi koja ga je podn/ij/ela na isplatu. Međutim, ako ste dobar i pouzdan ulagač, banka može odlučiti da ček isplati, što znači da ste vi sad dužni banci i da je vaš račun u tom trenutku u deficitu (engleski "overdrawn"). Kad ponovo stavite nešto novca na vaš račun, banka će oduzeti svotu koju vam je privremeno pozajmila i naplatiti određeni interes ili kaznu za dugovanje. Ako imate dva računa, banka može takođe/r/ prebaciti potrebnu svotu sa jednog računa na drugi za pokriće čeka. Većina banaka naplaćuje dva ili tri dolara za ček koji nema pokriće, a isto tako i za prebacivanje novca sa jednog računa na drugi.

Krivično je d/j/elo pisati ček kad znate da nemate dovoljno novca na svom računu za pokriće čeka.

Slanje novca

Ako želite da novac pošaljete poštom, novčanu uputnicu (engleski “money order”) možete kupiti u banci, u “trust-kompaniji” i na pošti. Preporučujemo vam da novčane uputnice za inostranstvo kupujete u banci ili “trust-kompaniji”.

Male pošte obično prodaju samo novčane uputnice za Sjedinjene Američke Države i za Veliku Britaniju, a ponekad i za neke druge zemlje, ali nisu u stanju da šalju novčane uputnice u sve zemlje sv/ij/eta jer obično ne znaju kurs dolara u odnosu na druge valute. One primaju novčane uputnice, ali ih šalju preko Ottawe što traje duže.

Novčana uputnica staje određenu svotu već prema količini novca koji se šalje. Sačuvajte priznanicu kako biste mogli dobiti svoj novac nazad ako se uputnica izgubi. Prov/j/eravanje da li se uputnica izgubila traje jedno duže vr/ij/eme.

Ako hitno morate poslati novac u druge zemlje, banka ili “trust-kompanija” mogu to učiniti telegrafskim putem u skoro sve zemlje sv/ij/eta. Mnogi pojedinci šalju svoje čekove poštom u druge krajeve Kanade.

Putnički čekovi

Kad putujete, sigurnije je da nosite sa sobom takozvane putničke čekove (engleski “travellers cheques”), a ne gotovinu. Možete ih kupiti u banci ili “trust-kompaniji” i zam/ij/eniti ih za novac po potrebi. Putničke čekove morate potpisati jednom kad ih kupujete, a ne možete ih unovčiti sve dok ih i drugi put ne potpišete, kako bi se dva potpisa mogla uporediti. Ako čekove izgubite ili ih slučajno uništite ili ako vam ih ukradu, banka će vam nadoknaditi novac. Zapišite stoga broj svakog unovčenog čeka na formularu koji će vam dati banka. Isto tako zapišite sve brojeve čekova na posebnoj hartiji i čuvajte ih na odvojenom m/j/estu u slučaju da izgubite čekove. Kad se spremate za put, možete isto tako zam/ij/eniti kanadski novac za stranu valutu u centralama banaka i “trust-kompanija”.

Kutije za čuvanje vr/ij/ednosti

Kutije za čuvanje vr/ij/ednosti (engleski “safety deposit boxes”) mogu se iznajmiti u bankama i “trust-kompanijama” za osam ili više dolara godišnje, već prema veličini kutije. Te kutije su sigurno m/j/esto za čuvanje vaših dokumenata o državljanstvu, o hipoteci ili dugu na kući, za čuvanje vašeg testamenta ili oporuke, polise osiguranja i drugih vr/ij/ednosti. Od banke ćete dobiti dva ključa. Ni jedan službenik banke ne može otvoriti vašu kutiju bez vašeg ključa.

Kreditne zadruge

Kreditna zadruga (engleski “credit union”) je finansijsko udruženje koje pripada isključivo svojim članovima. Njim upravljaju sami članovi kojima zadruga osigurava jevtine usluge. Članovi zadruge, pak, pripadaju jednoj organizaciji ili rade kod istog poslodavca ili idu u istu crkvu ili žive u istoj stambenoj zajednici ili su članovi istog društva. Pripadnici raznih nacionalnosti često formiraju svoje sopstvene kreditne zadruge.

Članovi zadruge primaju interes na svoje novčane uloge i mogu da pozajmljuju novac od zadruge. Zbog toga što se ne bazira na ostvarenju zarade i profita, zadruga vraća sav ostvareni višak svojim članovima na kraju godine. Članovi odlučuju o poslovnoj aktivnosti i d/j/elatnosti kreditne zadruge.

Neke kreditne zadruge su male i u njima poslove obavljaju dobrovoljni službenici ili honorarno plaćeno osoblje. Druge, pak, zadruge su veće, pos/j/eduju svoje zgrade i zapošljavaju jedan broj službenika. Preko njih možete, kao i preko banaka, plaćati svoje račune, slati novčane uputnice, kupovati putničke čekove i iznajmljivati kutije za čuvanje vr/ij/ednosti.

Za dalje informacije obratite se svojoj crkvi, svojem poslodavcu ili firmi, ili nekoj organizaciji svojih sunarodnika da ustanovite imaju li oni kreditnu zadrugu. Možete takođe/r/ pisati ili telefonirati i centralnom savezu kreditnih zadruga na adresu:

Ontario Credit Union League
4 Credit Union Drive
Toronto, Ontario M4A 2A1
Telefon: 759-4711

Zajmovi i hipoteke

Ako vam je nužno da pozajmite novac, obratite se banci, “trust-kompaniji” ili kreditnoj zadruzi, jer vam one mogu dati zajam. Kad daju zajam, sve te ustanove su veoma pažljive i oprezne. One posebno žele da vas pre svega znaju jedno duže vr/ij/eme i skoro uv/ij/ek žele da za zajam garantujete nekom imovinom, kao što je kuća, automobil ili polisa životnog osiguranja. Ove ustanove takođe/r/ aranžiraju i hipoteke za kupovinu ili gradnju kuća (vidi o tome stranicu 91).

Firme za potrošačke zajmove (engleski “consumer loan companies”) – isto poznate pod imenom finansijske firme (engleski “finance companies”) – takođe/r/ daju lične kredite. One ne traže tako velike i čvrste garancije kao što to traže banke i trust-kompanije”. One na taj način više rizikuju i otuda traže i veći interes na pozajmljeni novac.

Po zakonu, svaka ustanova koja daje zajmove mora sa vama sklopiti ugovor gd/j/e će se navesti potpuni troškovi vaše pozajmice. Svakako pročitajte taj ugovor vrlo pažljivo.

Investiranje novca

Investiranje novca u akcije (tj. deonice ili dionice), u bonove, u nekretnine, u hipoteke, itd. može da bude dobra zamisao, ali isto tako i velik rizik. Postarajte se da dobijete dobre sav/j/ete o tome. Pitajte šefa filijale neke banke ili “trust-kompanije”. Ako on smatra da vam ne može dati sav/j/et za to, on će vas uputiti nekom drugom.

Osiguranje

Većina ljudi smatra da je pametno osigurati se protiv gubitaka koje oni ne mogu predvid/j/eti ili spr/ij/ečiti. Pažljivo izaberite agenta za osiguranje. Raspi-tajte se među svojim sunarodnicima o iskusnim agentima sa dobrom reputacijom.

Životno osiguranje

Star/j/ešina porodice ili obitelji obično ima životno osiguranje radi zaštite svoje porodice ili obitelji u slučaju svoje smrti. U takvom slučaju njegova će porodica ili obitelj imati dovoljno novca za izdržavanje u kritičnom i teškom

periodu. Prema vrsti osiguranja koje star/j/ešina ima, porodica ili obitelj može dobiti ili jednu veću svotu novca odjednom ili manju svotu svakog m/j/eseca. Postoje mnoge i razne vrste osiguranja. Neki pojedinci se osiguravaju na suviše male svote novca, drugi opet uzimaju veće osiguranje nego što mogu sebi finansijski dozvoliti. Porazgovarajte podrobno i pažljivo sa agentom o svom položaju, kako biste ustanovili šta je najbolje za vas.

Neke firme imaju programe osiguranja za svoje službenike i radnike. To su takozvani grupni programi ili planovi i oni su najčešće jeftiniji.

Protivzakonito je da vas agent nagovori na poništenje osiguranja koje već imate i na uzimanje osiguranja koje on nudi. Takva prom/j/ena osiguranja najčešće skupo staje, jer obično gubite izv/j/esne privilegije i prava za koje ste već platili. Ako m/ij/enjate osiguranje, raspitajte se o tome kod osiguravajućeg društva koje vas je već osiguralo. Često se dešava da i oni imaju sličnu vrstu osiguranja, koje, ako hoćete, možete uzeti ne gubeći privilegije.

Zdravstveno osiguranje

(Vidi stranicu 60).

Osiguranje protiv nezgoda

Ako je vaš posao po prirodi opasan, preporučujemo vam da se osigurate protiv nezgoda za slučaj da vam se zarada smanji zbog nesreće na poslu.

Osiguranje protiv požara

Ako ste kupili kuću, svakako uzmite osiguranje protiv požara. Ako zbog požara izgubite svoju kuću, nam/j/eštaj i ličnu imovinu, može proći niz godina dok ne nadoknadite sve što ste izgubili.

Osiguranje protiv provale, pljačke i krađe

Vi možete osigurati svoju imovinu i protiv provale i krađe, bilo da se osigurani predmeti nalaze u vašoj kući ili u vašim kolima, bilo da se nalazite kod kuće ili na putu. Od vas se očekuje, razumljivo, da vodite računa o osiguranim predmetima i da ih čuvate na taj način što ćete zaključavati svoju kuću i svoja kola. Ako ne/t/ko provali u vašu kuću ili kola, a ne postoje znaci nasilne provale, predmeti u kući i kolima smatraju se neosiguranim i osiguravajuće društvo ih neće nadoknaditi.

Osiguranje automobila

(Vidi stranicu 122)

Žalbe

Žalbe u vezi sa osiguranjem treba uputiti prvo direktoru osiguravajućeg društva koje vas je osiguralo. Ako ste i nakon toga nezadovoljni i nezadovoljeni, možete pisati ili telefonirati referentu za osiguranje Ministarstva za potrošačke i trgovačke poslove na adresu:

Superintendent of Insurance
Ministry of Consumer and Commercial Relations
555 Yonge Street
Toronto, Ontario M4Y 1Y7
Telefon: 965-1761

Porezi i takse

Porez na prihod

Porez na prihod (engleski "income tax") ubira federalna vlada i svi koji imaju prihod veći od prihoda određenog od strane države moraju prijaviti svoju zaradu na specijalnom formularu za porez na prihod. Prihod može biti razne vrste, od zarade, od iznajmljivanja prostorija, od investicija, kao što je interes na akcije, bonove i novac u banci. Isto tako se moraju prijaviti i napojnice i honorarna zarada van redovnih prihoda.

Postoji takođe/r/ i porez ili taksa od 50% na zaradu i uvećavanje kapitalnih sredstava u toku jedne godine (engleski "capital gains tax"). To je zarada ili profit ostvaren prodajom nečega za svotu veću od one za koju je kupljeno. Ako stanujete u kući koja je vaša svojina, onda je vaša kuća oslobođena ove takse.

Oslobađanje od poreza

Svaki poreznik može tražiti da se oslobodi od poreza na određene svote za izdržavanje članova svoje porodice ili obitelji. Uселjenik čija žena i d/j/eca još nisu stigli treba da stupi u vezu sa lokalnom kancelarijom ili uredom za porez na prihod (engleski "income tax office") kako bi ustanovio može li on biti oslobođen poreza na svote dozvoljene za izdržavana lica.

Troškovi oko čuvanja d/j/ece takođe/r/ se mogu oduzeti od prihoda podložnih porezu pod određenim uslovima ili uvjetima. Roditelji koji imaju prava na takve odbitke treba da traže priznanice od paziteljica d/j/ece. Na priznanicama mora biti naznačen broj socijalnog osiguranja paziteljice.

Osobe koje su navršile 65 godina imaju pravo na odbijanje još jedne određene svote od prihoda podložnih porezu.

Poreska godina

Formulari za porez na prihod moraju se poslati između 1. januara ili siječnja i 30. aprila ili travnja svake godine za prihod ostvaren u prethodnoj godini. Zakonom su predviđene kazne za kasno poslate formulare i za formulare u kojima se sv/j/esno navode lažni podaci.

Plaćanje poreza

Poslodavci odbijaju porez na prihod od zarade svojih radnika i službenika i taj porez šalju u poresku kancelariju ili ured. Do 1. marta ili ožujka svake godine oni moraju dati svakom radniku i službeniku takozvani formular T4, tj. potvrdu u kojoj je naznačeno kolika je njegova zarada i koliko je već odbijeno za porez na prihod. Ako je primao i interes na uloženi novac, radnik će dobiti i takozvani formular T5 od svoje banke, kao i druge formulare odnosno potvrde o zaradi na uloženi novac. Svi ti formulari moraju biti priloženi uz formular za porez na prihod. Ako ustanovite da ste uplatili premalo poreza i da još uv/ij/ek dugujete za porez, sve što dugujete morate poslati, čekom ili novčanom uputnicom, zajedno sa formularom za porez. Ako ste uplatili previše poreza, poreska kancelarija ili ured će vam vratiti vaš novac čekom.

Osoblje u vašoj lokalnoj poreskoj kancelariji ili uredu daje informacije o porezu, direktno ili telefonom, svima onima koji naidu na poteškoće u ispunjavanju poreskog formulara. U njima često rade službenici koji govore nekoliko jezika.

Sistem poreskog kredita u Ontariju

Ontarijska vlada uspostavila je program od četiri poreska kredita ili povlastice – kredit za porez na nekretnine, kredit za taksu na kupljene artikle, kredit za redovni porez penzionera i kredit za priloge političkim partijama. Ovi krediti ili povlastice, odnosno ova oslobađanja od poreza mogu da vam budu od koristi čak i ako nemate nikakav prihod podložan porezu. Potrebno je, međutim, da u tu svrhu ispunite formular za porez, u okviru kojeg se nalaze i ljubičasto obojeni formulari za ove poreske povlastice.

Za detaljnije informacije o ovom programu povlastica obratite se na najbližu okružnu kancelariju ili ured za porez na prihod ili na Ontarijsko ministarstvo za dohodak na adresu:

Ontario Ministry of Revenue
Guaranteed Income and Tax Credit Branch
Queen's Park
Toronto, Ontario M7A 2B3
Telefoni:

—za stanovnike šireg Toronta 965-8470

—za ostale stanovnike Ontarija — Okrenite nulu ("0") i tražite broj Zenith 8-2000 (besplatna međugradska veza)

Ministarstvo za dohodak ima prevodilačku službu na nekoliko jezika za osobe koje imaju poteškoća sa engleskim i francuskim.

Sav/j/etovališta o porezu na prihod

U jednom broju gradova i varošica Ontarija otvorena su sav/j/etovališta o porezu na prihod, u kojima poreznici sa malim prihodima mogu dobiti besplatnu pomoć u ispunjavanju formulara za porez na prihod. Ova sav/j/etovališta otvaraju lokalne društvene organizacije u vašem m/j/estu i stambenoj četvrti. One obezb/j/eđuju prostorije i određuju radno vr/ij/eme sav/j/etovališta. Osobe koje pomažu poreznicima u ispunjavanju formulara jesu diplomirani računovođi; oni daju svoje usluge besplatno. Ako je vaš prihod mali a potrebna vam je pomoć, raspitajte se u informacionom centru postoji li ovakvo sav/j/etovalište u vašem m/j/estu ili stambenoj četvrti.

Taksa na kupljene artikle

Na c/ij/enu mnogih artikala koje kupujete u Ontariju plaća se takozvana malo-prodajna taksa od 7% (engleski "sales tax"). Neki artikli oslobođeni su ove takse, na prim/j/er, d/j/ečja od/j/eća, knjige i prehrambeni artikli.

Taksa se plaća i na skuplje obroke i jela u restoranima, a kupci treba da budu sv/j/esni i toga da se taksa plaća i na automobile, benzin, alkoholna pića, duvan ili duhan i zabavne priredbe i programe.

Porez na nekretnine

Svaki pojedinac koji ima nekretnine plaća porez lokalnim vlastima. Taj porez se koristi za troškove školstva, policije, vatrogasaca, za skupljanje smeća i za održavanje puteva, ulica i parkova. Što skuplja imovina, to više vlasnik plaća. Otplata hipoteka ili dugova na kući često ali ne uv/ij/ek sadrži i porez na nekretnine. Stanari ne plaćaju ovaj porez, ali preko svojih stanarina doprinose plaćanju poreza

od strane poslodavca.

Ovaj porez se obično plaća u tri, četiri ili šest rata u godini. Ako se kasni sa uplatom rata, plaćaju se kazne kojima se povećava čitava svota poreza. Ako se porez ne plati tri godine uzastopce, vlasti mogu prodati imovinu u cilju naplate poreza i kazni za neplaćanje koje poreznik duguje.

Za dalje informacije u pogledu poreza na nekretnine, stupite u vezu sa gradskim, m/j/esnim ili okružnim pisarom u kancelariji ili uredu lokalnih vlasti.

Zakoni u Ontariju

Zakoni u slobodnom društvu	stranica 107
Federalni, provincijski i lokalni zakoni (vidi stranicu 133)	133
Policija	108
Policija i ostali građani	109
Krivični zakon	110
Hapšenje	110
U policijskoj stanici	110
Puštanje iz zatvora uz kauciju ili jamčevinu	111
Na sudu	111
Porotni sud	111
Osude i kazne	111
Žalbe	112
Posl/j/edice koje donosi kriminalno kažnjavanje	112
Građansko pravo i zakoni	112
Kako pokrenuti sudski postupak	112
Porodični ili obiteljski sud	112
Malol/j/etnici	112
Porodični ili obiteljski problemi	113
Služba pravne pomoći	113
Sav/j/etovališta za pravnu pomoć	114
Diskriminacija	114
Kanadsko udruženje za građanske slobode	114
Narodni kontrolor organa vlasti (ombudsman)	115

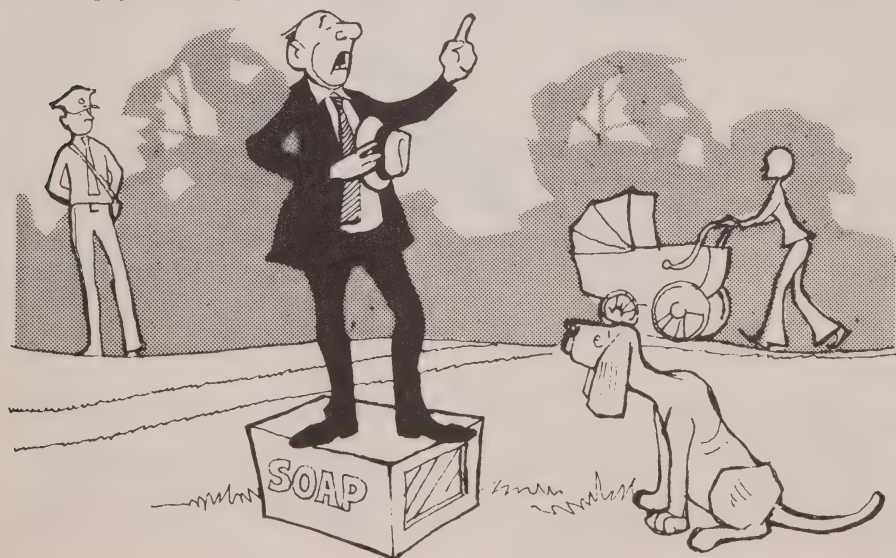
Zakoni u Ontariju

Zakoni u slobodnom društvu

Većina stanovnika provincije Ontario v/j/eruje da zakoni Ontarija daju pojedincu velike slobode, te su oni, ukupno uzevši, zadovoljni što žive u ovakvom demokratskom društvu. To opet ne znači da je ovaj društveni sistem savršen. Pojave nepravde neizb/j/ežne su, pa uv/ij/ek ima zakona koje treba m/ij/enjati. Demokratsko društvo je čvrsto i jako baš zbog toga što je u stanju da ispravlja nepravdu.

Ljudi moraju poštovati zakone dogod su oni u važnosti, no u Kanadi društvo i pojedinci mogu tražiti izm/j/enu zakona koji im ne odgovaraju. Zakone donose predstavnici koje biramo u federalne, provincijske i lokalne, gradske ili m/j/esne organe vlasti. Njihov je posao i zadatak da donose zakone koje većina Kanađana želi. Naš je posao i zadatak da izaberemo takve predstavnike vlasti koji će, po našem mišljenju, donositi dobre zakone, a mi smo odgovorni da im damo na znanje šta mi hoćemo.

Postoje nekoliko vrsta slobode koje Kanađani neobično c/ij/ene: sloboda govora, sloboda štampe, sloboda religije, sloboda kretanja, sloboda skupljanja. Razumljivo, potpune slobode nema nigd/j/e. Svaka sloboda donosi i traži odgovornost pojedinca da poštuje slobodu drugih ljudi.



Sloboda govora se sastoji u tome da možemo slobodno govoriti što god želimo, ne strahujući od kažnjavanja, ali ipak samo do određene granice. Ne sm/ij/emo, na prim/j/er, davati neistinite izjave ili tvrditi nešto što će rušiti nečiju reputaciju ili ugled ili ugroziti nečije mogućnosti za opstanak i zaradu.

Sloboda štampe se sastoji u tome da novine i listovi mogu objaviti sve što žele, ali i za njih važe ista pravila kao i za pojedince. Svake novine mogu biti tužene za neistinite tvrdnje ili za tvrdnje koje nanose štetu ugledu pojedinaca. Ni jedan dobar i ugledan kanadski list neće objaviti anonimno ili nepotpisano pismo. Ponekad se, pak, događa da neka osoba napiše pismo novinama i da svoje ime, ali zatraži da se njeno ime ne objavi, zato što bi joj to prouzrokovalo nevolje ili neprilike. U takvom slučaju urednik lista će na kraju pisma staviti “ime se zadržava u tajnosti” (engleski “name withheld”).

Sloboda religije osigurava da svaki pojedinac može ispov/ij/edati v/j/eru koju je izabrao.

Sloboda kretanja znači da svaki pojedinac može slobodno putovati po čitavoj Kanadi i slobodno izabrati m/j/esto u kojem želi da živi.

Sloboda skupljanja ili sloboda zbora obezb/j/eđuje svima slobodno sastajanje u cilju razgovora o svemu što oni žele. Sigurno ste već čuli o protestnim demonstracijama i marševima na kojima se skupljaju grupe ljudi i žena da izraze svoje nezadovoljstvo sa postupcima nekog poslodavca, neke organizacije, neke poslovne firme, vlade i organa vlasti na svakom stupnju, neke strane zemlje itd. Demonstracije su slobodne prema kanadskom zakonu sve dok se demonstranti ne počnu koristiti nasiljem. Ako demonstranti počnu nasilno kršiti red i mir, policija je ovlašćena da preuzme kontrolu u svoje ruke.

U Kanadi važi pravilo da se jedna uhapšena osoba smatra nevinom sve dok se van svake normalne sumnje ne dokaže njena krivica. Uhapšena osoba se mora privesti na sud što god je moguće ranije, a to saslušanje mora biti nepristrasno i javno. Takvim postupkom zaštićuje se pojedinac.

Federalni, provincijski i lokalni zakoni

(Vidi stranicu 133)

Policija

U Ontariju postoji policija na sva tri stupnja vlasti.

Kanadska kraljevska konjička policija (engleski “Royal Canadian Mounted Police”) ili skraćeno “RCMP”, što se otrpilike izgovara “ar-si-em-pi”) pod kontrolom je federalne vlade. Kad Kanada nije bila ovako gusto naseljena, kad je bilo malo žel/j/ezničkih linija i kad nije bilo autoputeva, automobila i aviona, ova policija je bila odgovorna za red na velikim područjima, kojima je putovala jašući konje. Danas ta policija putuje modernijim prometnim sredstvima, ali je još uv/ij/ek poznata pod imenom “konjičke policije”. Ponekad te policajce nazivaju “Mounties” (tj. konjanici).

U svim provincijama osim Ontarija i Kvibeka (Quebec), Kanadska konjička policija obavlja i dužnost provincijske policije.

Kvibek i Ontario imaju svoju sopstvenu provincijsku policiju. Ontarijska provincijska policija vrši policijsku službu u čitavoj provinciji izuzev u gradovima i m/j/estima koji imaju sopstvenu policiju. Po pravilu, gradovi i varošice sa više od 5000 stanovnika imaju svoju policiju.

Ako živite u gradu ili varošici, svakako ćete prim/ij/etiti lokalne (tj. gradske ili m/j/esne) policajce kako upravljaju saobraćajem ili prometom, obilaze ulice i parkove i brinu se o opštoj ili općoj zaštiti građana. Neki gradovi imaju omladinske biroe pri policiji; članovi tih biroa su policajci oba /s/pola koji su obučeni za rad sa omladinom.

U cilju sprečavanja krivičnih prestupa među omladinom oni rade u zajednici sa roditeljima, učiteljima i drugim osobama, a nekiput vode brigu i o omladincima koji su već činili krivične presteupe.

Sve tri vrste policije zajednički obavljaju posao zaštite građana. Ako ste bili sv/j/edok kakvog krivičnog prekršaja ili zločina, vaša je građanska dužnost da ga prijavite policiji.

Policija i ostali građani

Dužnost policije je da /s/provodi zakone i sprečava kriminal. Ljudi se policiji obraćaju za zaštitu i tome uče i svoju d/j/ecu. Zato što im policajci pružaju zaštitu, većina građana sa ponosom i rado pomaže policajcima koliko god je to moguće.

Neki policajci vrše svoju dužnost u civilnoj od/j/eći a ne u uniformi. Svi policajci, bilo da su u uniformi ili ne, nose sa sobom svoje policijske značke ili legitimacije koje im služe za predstavljanje ostalim građanima.

Većina ljudi ima malo dodira i r/ij/etko posluje sa policijom, i to najčešće prilikom saobraćajnih ili prometnih prekršaja. Ipak, građani treba da znaju svoja zakonska prava, kao i kakva ovlašćenja policija ima. Građanska zakonska prava opisuju se na drugom m/j/estu u ovoj glavi, jer tu i tamo možete imati posla s policijom pa nećete biti sigurni kako da se ponašate u takvoj situaciji.

Policajac ne sm/ij/e ući u vašu kuću bez vaše dozvole osim iz dva razloga: 1. Ako je policajac u pot/j/eri za nekom osobom, pa vidi da je ta osoba ušla u vašu



kuću, bilo sa vašom dozvolom i znanjem, bilo bez vaše dozvole i znanja, policajac je ovlašćen da uđe kuda god je potrebno radi hvatanja te osobe. 2. Ako policajac smatra da krijete nekoga koga goni policija ili da u kući držite protivzakonito neke predmete, kao što su nedozvoljene droge ili ukradeni artikli, on može tražiti i dobiti nalog za pretres, tj. pismeni dokumenat u kojem se navodi razlog zašto se on ovlašćuje da izvrši pretres vaše kuće. U tom slučaju on vam mora pokazati nalog za pretres.

Od svih građana se očekuje da se pokoravaju policiji u zakonskom vršenju njenih dužnosti. Ako se oni ne pokoravaju, policajac je ovlašćen da preduzme potrebne m/j/ere. Ako vidite policajca kako prim/j/enjuje zakonske propise sa kojima se vi ne slažete, nemojte zaboraviti da policajac nije zakonodavac i da on nije sačinio te propise. Zakone pišu izabrani narodni predstavnici tj. poslanici koje je narod za to izglasao na izborima. Dogod je jedan zakon na snazi, policajac ga mora prim/j/enjivati, svidalo se to njemu ili ne. To je njegov posao i dužnost.

Ako mislite da zakon treba m/ij/enjati, razgovarajte o tome sa vašim izabranim predstavnikom vlasti u vašem izbornom okrugu — to jest, sa vašim poslanikom u federalnom parlamentu (engleski “member of parliament”, skraćeno “MP”), sa vašim poslanikom u provincijskom parlamentu (engleski “member of provincial parliament”, skraćeno “MPP”) ili sa vašim odbornikom ili v/ij/ećnikom u lokalnim organima vlasti. Ako vam se ne sviđa način na koji neki policajac vrši svoju dužnost, o tome možete podn/ij/eti prijavu policijskoj stanici gd/j/e on radi ili izabranom predstavniku vlasti u vašem izbornom okrugu.

Krivični zakon

Kada je izvršen neki krivični prekršaj ili zločin, vlasti preduzimaju određene m/j/ere protiv izvršioca prekršaja, pojedinca ili organizacije, postupajući u skladu sa krivičnim zakonom. Predstavljajući vlasti, policija je vrlo često u to um/ij/ešana.

Hapšenje

U slučaju kad policajac uhapsi nekog pojedinca i optuži ga za prekršaj, on to čini u ime organa vlasti. Policajac mora biti sasvim siguran u krivicu dotičnog pojedinca, jer on zna da na sudu on to mora i dokazati.

Policajac može tražiti od neke osobe da s njim pođe u policijsku stanicu na ispitivanje, no ona to može odbiti, osim ako nije uhapšena. Kad hapsi nekoga, policajac mu mora reći da ga hapsi i iz kog razloga ga hapsi.

U policijskoj stanici

Bilo da je uhapšen ili da je dobrovoljno pošao sa policajcem u policijsku stanicu, građanin ne mora dati nikakve informacije i ne mora odgovoriti na pitanja njemu postavljena. Građanin ima pravo na razgovor sa svojim advokatom pr/ij/e neko što ista kaže, te policija mora njemu dopustiti da stupi u vezu sa advokatom. Ako građanin odgovori na postavljena pitanja pa kasnije bude izveden pred sud, sve izjave koje je dao policiji mogu da posluže kao dokazi protiv njega.

Puštanje iz zatvora uz kauciju ili jamčevinu

U nekim slučajevima, kad je pojedinac uhapšen i optužen za neki prekršaj, on se izvodi pred sud. Pred sudom državni tužilac, inače advokat koji u stvari predstavlja vlasti, ima prilike da objasni sudiji ili sucu zašto optuženi pojedinac treba da se zadrži u zatvoru sve do glavne rasprave ili suđenja.

Ako sudija ili sudac odluči da optuženi ne treba da ostane u zatvoru, optuženi će biti pušten kući nakon davanja pismenog obećanja da će se pojaviti u sudu na glavnom suđenju. Sudija ili sudac može isto tako prisiliti optuženu osobu da se ne udaljuje iz grada i okolnog područja, da preda svoj pasoš i da se podvrgne drugim sudskim naredbama. Ova sudska procedura poznata je pod engleskim imenom "bail" (kaucija, jamčevina, залог).

U manje ozbiljnim slučajevima kaucija se ne traži. Hapšenje se zvanično ne vrši, a policajac koji optužuje neku osobu za prekršaj njoj daje jedan formular odnosno poziv za sud kojim je izv/j/eštava da u određeni dan mora doći na sud radi suđenja odnosno odbrane na osnovu optužnice. Ako optuženi pojedinac ne dođe na sud u određeni dan, to se smatra za novi prekršaj, zbog kojeg optuženi može sada biti i uhapšen.

Na sudu

Kad se optuženi pojedinac pojavi na sudu, on može izjaviti da je kriv ili da nije kriv.

On može sam sebe braniti pred sudom, ali to čini vrlo mali broj ljudi jer su zakoni veoma složeni. Obično se u tu svrhu uzima advokat. Na suđenju advokat brani optuženoga, a državni tužilac iznosi sve dokaze koje ima, ne bi li se ustanovilo šta je istina. Optužena osoba može biti osuđena samo ako se dokaže da je kriva van svake normalne sumnje.

Ako ne može platiti advokata, optuženi može dobiti advokata besplatno ili uz minimalne troškove preko Službe pravne pomoći. Isto tako prevodioci i tumači stoje na raspolaganju onima kojima su oni potrebni (vidi Služba pravne pomoći, stranica 113).

Porotni sud

U nižim sudovima suđenje vodi provincijski sudija ili sudac, ali u višim sudovima, gd/j/e se raspravljaju ozbiljniji slučajevi, optužena osoba može tražiti da mu sudi samo sudija ili sudac, ili da mu sude i sudija ili sudac i porota. Porota se sastoji od 12 osoba kad se radi o suđenju za krivični prekršaj ili od 6 osoba kad se radi o građanskoj parnici. Porota mora odlučiti da li je optuženi kriv ili ne, nakon čega sudija ili sudac odlučuje o kazni.

Osude i kazne

Sudska osuda može da se sastoji od novčane kazne ili od kazne zatvorom, a nekiput i od jednog i od drugog. Um/j/esto neposrednog slanja na izdržavanje kazne, pojedincima se kazna zatvorom može odgoditi za period do tri godine. Ako se on ponaša kako treba u tom periodu uslovne ili uvjetne slobode tj. u tom probnom periodu, on neće morati da ide u zatvor. Ako, pak, takav pojedinac ponovo učini nekakav prekršaj u tom probnom periodu, sudija ili sudac može ga poslati u zatvor na izdržavanje kazne.

Osobe koje čekaju na suđenje ili koje izdržavaju kaznu od najviše 30 dana drže se u provincijskim zatvorima ili u takozvanim okružnim centrima za pritvor. Kazne od m/j/esec dana do 2 godine manje jedan dan izdržavaju se u popravnim centrima koji su pod kontrolom provincijske vlade. Prekršioc zakona osuđeni na 2 ili više godina šalju se na izdržavanje kazne u kazneno-popravne zavode pod kontrolom federalne vlade. Provincijski i federalni kazneno-popravni domovi imaju za zatvorenike veliki broj raznih programa, uključujući redovne i stručne škole, sav/j/etova-lišta itd., sve u cilju rehabilitacije ili popravljanja zatvorenika.

Žalbe

Ako optužena osoba smatra da njen slučaj nije nepristrasno i pravedno ispitan i saslušan, ona se može žaliti na odluku suda i, ako se njena molba uvaži, suđenje se može ponovo održati. Vrhovni sud Kanade (engleski "Supreme Court of Canada") najviši je apelacioni sud, tj. sud koji prima žalbe.

Posl/j/edice koje donosi kriminalno kažnjavanje

Kad je neka osoba jednom osuđena zbog krivičnog prekršaja, za nju se kaže da je bila sudski kažnjavana. Takav pojedinac može da ima poteškoća u pronalaženju posla i u pokušajima da mu se usvoji garancija ili kaucija. Neke državne poslove neće nikada moći dobiti, a mnoge zemlje neće ga primiti kao useljenika.

Građansko pravo i zakoni

Sporovi koji se tiču zakonskih prava pojedinaca ili organizacija r/j/ešavaju se na osnovu građanskog prava i zakona.

Kako pokrenuti sudski postupak

Pojedinac ili organizacija može pokrenuti sudski postupak protiv neke druge osobe ili organizacije u takozvanim građanskim sudovima. U građanskom sudskom postupku pojedinac ili organizacija naziva se pravnim terminom na engleskom "party" (strana). Kad jedna strana povede postupak ovakve vrste, ona tuži drugu stranu, a postupak se naziva parnica.

Strana koja je tužena obično prima poziv na sud, gd/j/e strana koja tuži iznosi dokaze o svojim potraživanjima od tužene strane.

Nekiput advokati od ob/j/e strane postižu sporazum i čitava stvar se završava van suda. Taj sporazum isključuje potrebu za sudskom raspravom koja je skupa i traje dugo.

Porodični ili obiteljski sud

Malol/j/etnici

Ako prekrše zakone, mladići i d/j/evojke između sedam i 16 godina starosti izvođe se se pred takozvane porodične ili obiteljske sudove. Ovakvi sudovi ulažu specijalne napore i pažnju u sprečavanju mladih ljudi da postanu kriminalci. Isto tako oni pomažu mladima koji su zapostavljeni od strane njihovih roditelja. Društvo za pomoć d/j/eci prijavljuje slučajeve zapostavljanja d/j/ece ovim sudovima. Odraslim osobama se sudi na ovom sudu zbog potpomaganja krivične d/j/elatnosti malol/j/etnika.

Porodični ili obiteljski sudovi nisu otvoreni za javnost, a u novinama nije dozvoljeno objaviti ime krivično optuženog ako je on mlađi od 16 godina. Prevodioci i tumači stoje optuženima na raspolaganju. Podaci o suđenju i osudama drže se u tajnosti, tako da ni jedno d/ij/ete izvedeno pred porodični ili obiteljski sud neće odrasti pod ljagom da je bilo sudski kažnjavano.

Pojedino d/ij/ete može biti odlukom suda predato na brigu i kontrolu Društvu za pomoć d/j/eci. Svako d/ij/ete između 13 i 16 godina može biti uslovno ili uvjetno osuđeno, što znači da će u tom probnom periodu osude specijalni službenik suda nadzirati d/ij/ete i biti u stalnoj vezi sa njegovim roditeljima. Njegov je posao da spr/ij/eči pretvaranje mlade osobe u kriminalca. Malol/j/etnici se ne drže u zatvorima zajedno sa odraslim prestupnicima, nego se obično šalju u specijalna popravilišta za omladinu poznata pod imenom škola za obučavanje.

Porodični ili obiteljski problemi

Na porodičnim ili obiteljskim sudovima raspravlja se takođe r/ i o problemima kao što su bračne svađe, novčana pomoć za izdržavanje žene i d/j/ece, itd. (Brakorazvodne parnice vode se na drugom sudu). Ni ove rasprave nisu otvorene za javnost, a svi podaci se čuvaju u tajnosti.

Sav/j/etnici ovih sudova pomažu i daju sav/j/ete porodicama ili obiteljima i, ako je to moguće, pokušavaju da r/ij/eše sporove bez sudske rasprave. Službeno određeni pravni sav/j/etnik, to jest, sudu dod/ij/eljen advokat iz Službe pravne pomoći stoji na raspolaganju optuženima; on daje sav/j/ete o takvim problemima kao što su puštanje iz zatvora uz kauciju, priznavanje ili odbijanje krivice, itd. Prevodioca takođe r/ ima, ali ne za sve jezike.

Porodični ili obiteljski sud je provincijski sud. Potražite ga u telefonskom imeniku pod

Government of Ontario
Ministry of the Attorney General
Provincial Court (Family Division)

Služba pravne pomoći

Društvo pravnika Gornje Kanade (engleski "Law Society of Upper Canada") vodi u ime provincijske vlade brigu o službi pravne pomoći, preko koje siromašne osobe mogu dobiti advokata besplatno ili pod pogodnim uslovima ili uvjetima. Molbe za pravnu pomoć mogu se predati direktno kancelariji ili uredu Službe pravne pomoći u vašem okrugu ili vašem advokatu ili službeno određenom sudskom branitelju. Osoba koja dobije potvrdu za ovakvu pravnu pomoć treba da tu potvrdu preda advokatu koga sama izabere, a može izabrati i jednog advokata iz spiska koji se nalazi pri Službi pravne pomoći.

Za dalje informacije obratite se kancelariji ili uredu Službe pravne pomoći u vašem okrugu, čija se adresa i telefon nalaze u telefonskom imeniku pod "Legal Aid".

Sav/j/etovališta za pravnu pomoć

Sav/j/etovališta za pravnu pomoć daju besplatne pravne sav/j/ete pojedincima koji imaju male prihode. Ovakva sav/j/etovališta postoje u Kingstonu, Londonu, Ottawi, Torontu i Windsoru. U stambenim četvrtima i naseljima gd/j/e žive veće grupe useljenika useljenicima obično stoje na raspolaganju prevodioci. Sav/j/etovališta formiraju društvene organizacije, a osobe koje pružaju pravne sav/j/ete jesu studenti prava. Oni to čine radi sticanja iskustva, a u tome im pomažu njihovi nastavnici i profesori.

Diskriminacija

Zakonom o ljudskim pravima Ontarijska vlada štiti manjine, žene i osobe između 40 i 65 godina starosti protiv diskriminacije osobito u zapošljavanju, u stambenim pitanjima, u problemima korišćenja javnih službi i olakšica, kao i u javnom oglašavanju u vezi sa prethodnim problemima. Zakon zabranjuje diskriminaciju zasnovanu na rasnoj pripadnosti, religiji, obojenosti kože, starosti, /s/pol, bračnom stanju, nacionalnosti i por/ij/eklu, bilo u odnosu na pretke ili u odnosu na zavičajnu zemlju.

Poslodavci moraju zapošljavati radnike na osnovu sposobnosti, iskustva i kvalifikacija, a ne na osnovu rase, v/j/ere, itd. Poslodavac ne sm/ij/e tražiti od budućeg nam/j/eštenika krštenicu ili fotografiju, niti ga sm/ij/e pitati o m/j/estu rođenja. Ne dozvoljavaju se ni pitanja o rasi, nacionalnosti, boji kože ili religiji. Bračno stanje i /s/pol nemaju nikakve veze sa zapošljavanjem

Zakon zabranjuje diskriminaciju u “korišćenju javnih službi i olakšica”. U to su uključene i takve ustanove i firme kao što su moteli, frizerske radnje, javni bazeni za plivanje i kuglane.

U stambenim problemima, zakon zabranjuje diskriminaciju u odnosu na “bilo kakve stambene prostorije”, osim ako vlasnik i njegova porodica ili obitelj imaju sa stanarima zajedničku kuhinju ili zajedničko kupatilo ili kupaonu. Stanodavci mogu slobodno uspostaviti kakva hoće pravila u odnosu na lične navike stanara, kao što su držanje pasa u stanu, upotreba alkoholnih pića, pušenje, itd., ali se ta pravila moraju onda prim/j/enjivati podjednako na sve moguće stanare bez obzira na njihovu rasnu pripadnost, religiju, nacionalnost i /s/pol.

Za podnošenje žalbe o diskriminaciji obratite se telefonom, pismeno ili lično Ontarijskoj komisiji za zaštitu ljudskih prava (engleski “Ontario Human Rights Commission”). Žalba može podn/ij/eti oštećeni pojedinac ili neka druga osoba u njegovo ime. Na prim/j/er, sindikalna organizacija može podn/ij/eti žalbu u ime svog člana a uz njegov pristanak i odobrenje, a useljenik koji ne govori engleski može tražiti pomoć za podnošenje žalbe od neke organizacije kao što je društvo za pomoć useljenicima.

Radi stupanja u vezu sa Ontarijskom komisijom za zaštitu ljudskih prava potražite adresu i telefonski broj u telefonskom imeniku pod “Government of Ontario, Human Rights Commission”.

Kanadsko udruženje za građanske slobode

Ako smatrate da su vaša građanska prava ugrožena i zanemarena, postoji, van okvira vlasti, još jedna organizacija koja vam može pomoći. Usluge koje pruža ova organizacija ne poklapaju se sa uslugama Komisije za zaštitu ljudskih prava, a

besplatne su.

Pišite ili telefonirajte udruženju za građanske slobode na:

Canadian Civil Liberties Association
229 Yonge Street
Toronto, Ontario
Telefon: 363-0321

Narodni kontrolor organa vlasti (ombudsman)

Narodni kontrolor organa vlasti (engleski odnosno švedski "ombudsman") je osoba postavljena od provincijskog parlamenta da ispituje i prov/j/erava žalbe na administrativne odluke i postupke provincijske vlade i svih njenih ustanova. R/ij/eč "ombudsman" je švedska i prema jednoj definiciji znači "predstavnik naroda" ili "narodni zastupnik".

Uspostavljanje ovog položaja objavljeno je početkom 1975. godine, pa je taj položaj prilično nov u odnosu na druge državne položaje. Sva/t/ko ima prava da uloži pismenu žalbu ili da telefonira i zakaže sastanak sa nekim službenikom ove službe. Telefonska služba radi neprekidno 24 sata na dan.

Stupite u vezu sa ovom službom na adresu:

The Ombudsman
65 Queen Street West
Toronto, Ontario
Telefon: 362-7331

Automobili: kupovina i vožnja

Kako ćete naučiti voziti kola	stranica 117
Dozvola za vožnju	117
Kako dobiti vozačku dozvolu	118
Profesionalna šoferska dozvola	118
Dozvola za vožnju motorcikla	118
Dozvola za novodošle koji već znaju voziti	118
Dozvola za pos/j/etioce	118
Prom/j/ena adrese	118
Kako ćete kupiti kola	119
Prodavci kola (zastupnici proizvođača)	119
Potvrda o ispravnosti i sigurnosti kola	120
Kako pregledati kola	120
Kapara pri kupovini kola	120
Garancija	120
Nalog za kupovinu	120
Prom/j/ena vlasništva	121
Obazriva i bezb/j/edna vožnja	121
Sigurnosni pojasi u automobilima	121
Sistem oduzimanja poena za prekršaje	121
Nesreće	121
Pregled kola i kontrola vozača	122
Automobilsko osiguranje	122
Osiguranje za štetu nanесenu drugima	123
Novčana pomoć povr/ij/eđenima	123
Osiguranje za štetu nanесenu sopstvenom automobilu	123
Dodatno osiguranje	123
Osiguranje putnika u kolima	123
Taksa koju plaćaju vozači bez osiguranja	123
Automobilski savezi i vozačka udruženja	124

Automobili: kupovina i vožnja

Mnogi useljenici, osobito mlađi ljudi, jedva čekaju da što pr/ij/e kupe i voze kola. Ponekad su kola neophodna potreba jedne porodice ili obitelji, ali ona mogu biti i veoma velik izdatak. Preporučljivo je odgoditi kupovinu kola sve dok niste sigurni da ih možete izdržavati, jer vas inače kola mogu baciti u v/j/ečiti dug. A kad ih već kupite, tada morate voditi računa da vam se ona i isplate.

Novac za koji ste kupili sama kola nije jedini trošak oko kola. Ako kola niste kupili za gotovinu i potpuno ih isplatili, već samo m/j/esečno otplaćivanje povećava troškove. Tome treba dodati da morate plaćati za benzin, za osiguranje i za registraciju kola i tablice sa brojem, a morate računati i na popravke, pogotovu ako ste kupili polovna kola. Isto tako ćete morati plaćati i za parkiranje. Najzad, kola veoma brzo gube vr/ij/ednost kako postaju starija.

Kako ćete naučiti voziti kola

Pr/ij/e nego što počnete učiti voziti, morate nabaviti dozvolu za učenje, tj. dozvolu za vožnju dok se obučavate. Ta dozvola važi godinu dana, ali u tom periodu ne možete voziti sami, nego pored vas na prednjem s/j/edištu mora uv/ij/ek biti neki vozač koji već ima dozvolu za vožnju. Formulari za nabavku dozvole za učenje mogu se dobiti u bilo kom Centru za polaganje vozačkog ispita Ministarstva za transport i komunikacije (engleski "Driver Examination Office, Ministry of Transportation and Communications").

Osoba koja je navršila 16 godina, ali još nema 17 godina, mora uz molbu za dozvolu za učenje priložiti i potpisani pristanak roditelja ili zakonskog staratelja. Na poleđini formulara nalazi se izjava i m/j/esto za potpis roditelja ili staratelja.

Od Centra za polaganje vozačkog ispita možete dobiti knjižicu **Vozački priručnik** (engleski "Driver's Handbook") koju je pripremio Ministarstvo za transport i komunikacije; tu knjižicu možete tražiti pismom i od kancelarije ili ureda za javnu bezb/j/ednost i informacije istog ministarstva (engleski "Public Safety and Information Office"). Ova besplatna knjižica objašnjava i tumači ontarijske zakone o vožnji kola i daje sav/j/ete za bezb/j/ednu vožnju. Proučite je pažljivo pr/ij/e nego što zatražite dozvolu za učenje.

Dozvola za vožnju

Kako dobiti vozačku dozvolu

Da biste dobili vozačku dozvolu morate imati više od 16 godina i morate položiti vozački ispit. Kad podnosite molbu za dozvolu za učenje ili za redovnu

vozačku dozvolu, ili kad dođete na praktični ispit, od vas će tražiti da dokažete /t/ko ste i koliko godina imate. Ako imate pasoš, ponesite ga sa sobom u Centar za polaganje. Vozački ispit se sastoji iz pismenog teoretskog ispita i praktičnog ispita u vožnji. Pismeni ispit možete polagati na engleskom ili francuskom, a možete se služiti i r/j/ečnikom. Međutim, krivični je prekršaj, ako neka druga osoba polaže ispit um/j/esto vas.

Na vozačkom ispitu ispituju vas specijalni službenici Ontarijskog ministarstva za transport i komunikacije. Centri za polaganje postoje u svim većim gradovima i varošicama. Kad podnosite molbu za dozvolu za vožnju, plaćate određenu svotu za troškove oko izdavanja dozvole za učenje i oko polaganja vozačkog ispita. Kad jednom položite vozački ispit, morate posebno platiti za izdavanje vozačke dozvole, koja će važiti samo godinu dana. Nakon te godine, vama će poslati formular za obnovu dozvole; taj formular morate ispuniti i poslati ministarstvu zajedno sa jednom određenom svotom novca. Kad vam se dozvola jednom obnovi, nakon toga, kao što ćete već vid/j/eti, vaša će dozvola gubiti važnost uv/ij/ek na vaš rođendan, a normalno će biti na snazi tri godine, tj. dozvolu ćete morati obnavljati svake tri godine na vaš rođendan. Pogledajte priloženi obojeni list o tome koliko se u ovom trenutku plaća za vozačku dozvolu i molbu za nju.

Profesionalna šoferska dozvola

Ako ste zaposleni kao taksi-šofer ili vozač kamiona, morate položiti specijalni ispit i dobiti profesionalnu šofersku dozvolu.

Dozvola za vožnju motorcikla

Ako želite dobiti dozvolu za vožnju motorcikla, potrebno je da položite specijalan ispit.

Dozvola za novodošle koji već znaju voziti

Ako ste u Kanadu došli sa važećom vozačkom dozvolom iz neke druge zemlje, sa tom dozvolom možete voziti 30 dana. Na taj vam se način daje dovoljno vremena za polaganje ovdašnjeg ispita za ontarijsku vozačku dozvolu. Prijavite se za polaganje ontarijskog vozačkog ispita što ranije, pošto se obično mora dugo čekati na polaganje.

Dozvola za pos/j/etioce

Pos/j/etilac koji je stariji od 16 godina i koji ima dozvolu iz neke druge kanadske provincije ne mora imati i ontarijsku vozačku dozvolu.

Pos/j/etioci iz inostranstva takođe/r/ ne moraju imati ontarijsku dozvolu ako su stariji od 16 godina, ako imaju važeću dozvolu iz svoje zemlje, ako imaju važeću internacionalnu vozačku dozvolu i ako u Ontariju ne ostaju duže od tri m/j/eseca godišnje.

Prom/j/ena adrese

Ako prom/ij/enite adresu, napišite novu adresu na drugoj stranici vaše vozačke dozvole, odvojte tu stranicu od dozvole i pošaljite je preporučenim pismom u roku od šest dana na adresu:

Ministry of Transportation and Communications
P.O. Box 520, Station "F"
Toronto, Ontario M4Y 2L3

Kako ćete kupiti kola

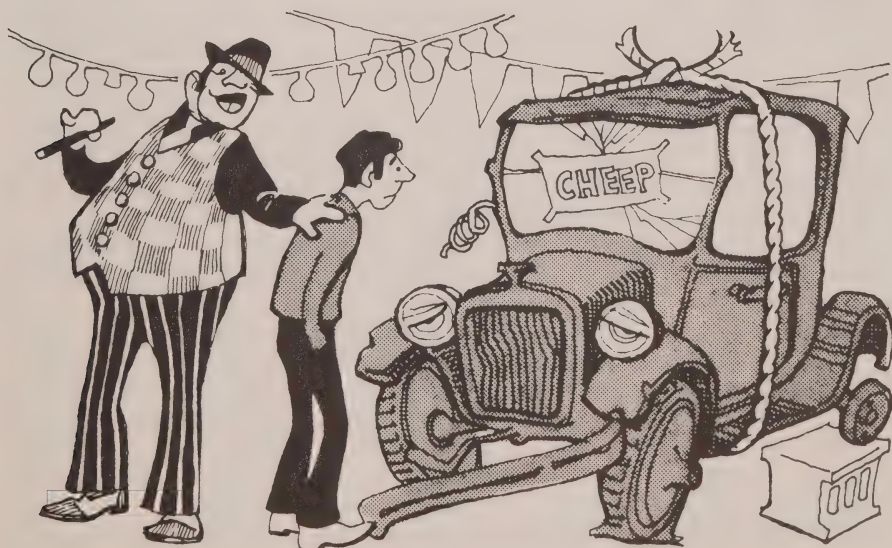
Veoma je rizično kupiti polovna kola. Čov/j/ek pada u iskušenje da kupi stara kola zato što je c/ij/ena takvih kola manja, no popravke zato mogu biti vrlo skupe i, ako kupite na kredit, ukupni troškovi za upotrebljavana kola mogu biti veoma visoki u trenutku kad konačno isplatite kola potpuno.

Prodavci kola (zastupnici proizvođača)

Pažljivo odlučujte kod koje ćete firme kupiti kola. Ako ste u mogućnosti, prov/j/erite firmu kod onih koji su već tamo kupili kola, kod Biroa za bolju poslovnu praksu (engleski "Better Business Bureau", vidi stranicu 97) ili kod Od/j/eljenja za motorna vozila Ministarstva za potrošačke i trgovačke poslove na adresi:

Motor Vehicles Branch
Ministry of Consumer and Commercial Relations
555 Yonge Street
Toronto, Ontario M4Y 1Y7
Telefon: 965-3025

Ako kupujete upotrebljavana kola od privatne osobe, prov/j/erite registraciju automobila i utvrdite da li je ta osoba stvarno vlasnik kola koje prodaje. To se čini na taj način što se piše Od/j/eljenju za motorna vozila Ministarstva za transport i komunikacije (engleski "Motor Vehicles Branch, Ministry of Transportation and Communications"). Prov/j/erite isto tako i vozačku dozvolu dotične osobe u cilju upoređivanja imena i adrese sa imenom i adresom na registraciji kola.



Potvrda o ispravnosti i sigurnosti kola

Svaka polovna kola koja se prodaju preko neke firme ili privatno moraju imati potvrdu o ispravnosti i sigurnosti (engleski "Safety standards certificate"), osim ako tablice sa brojem nisu predate Ministarstvu, a vozilo prodato kao neispravno. Kupac tada snosi odgovornost za nabavku potvrde o ispravnosti.

Kako pregledati kola

Kola se moraju pažljivo pregledati pri dnevnoj sv/j/etlosti; naročitu pažnju treba obratiti na istrošenost kola, na oštećenje karoserije i na položaj i poravnanje točkova ili kotača. Povežite kola na ulicu ili autoput i isprobajte ih vozeći različitim brzinama.

Kapara pri kupovini kola

Nemojte davati kaparu (engleski "deposit" ili "down payment") u gotovom sve dok niste sigurni da ćete kola kupiti. Ako se predomislite, neki prodavci kola će vam vratiti kaparu, ali neki to neće učiniti.

Garancija

Nova kola su pod garancijom određeno vr/ij/eme ili određeni broj pređenih milja, obično tako što garancija prestaje važiti onda kad jedan od tih uslova ili uvjeta istekne. Garancija obezb/j/eđuje zam/j/enu nekih d/ij/elova i, samo u nekim slučajevima, besplatan rad. Kupac polovnih kola more platiti određenu svotu za pr/ij/enos garancije na sebe. Garancija se može pren/ij/eti samo jednom. Potvrda o ispravnosti i sigurnosti kola nije nikakva garancija. Ako kola nisu pod garancijom, to se mora navesti u prodajnom ugovoru. Ako su kola pod garancijom, i to se mora naznačiti jasno u ugovoru. Nemojte se zadovoljiti sa usmenim obećanjima osobe koja vam prodaje kola, zato što tu osobu ne možete prisiliti na ispunjavanje obećanja osim ako ta obećanja nisu zapisana.

Nalog za kupovinu

Kad kola kupujete od neke firme (zastupnika proizvođača), vi ćete dobiti kopiju naloga za kupovinu u kojem se navode imena i adrese kupca i prodavca, detaljan opis kola, c/ij/ena, visina kapare i veličina svote za ostale troškove koje vi snosite. Ako se radi o polovnim kolima, na nalogu mora biti naznačena miljaža.

Ako u zam/j/enu za nova kola dajete svoja stara, podaci o toj zam/j/eni moraju se nalaziti u nalogu; to su obično: broj registracije kola, miljaža, ugovorena c/ij/ena starih kola, i slično. Za to je odgovoran prodavac.

Ako kupujete polovna kola i preko prodajne firme aranžirate kredit, svi podaci o kapari, o ratama isplate i o interesu na pozajmljeni novac moraju biti uneseni u ugovor. Za to snosi odgovornost prodavac kola. Ako kupujete od nekog privatnog pojedinca, ustanovite da li su kola u potpunosti isplaćena prov/j/erom u sreskoj kancelariji ili kotarskom uredu gd/j/e se vodi evidencija o svim dugovanjima (engleski "county registration office"). Međutim, dug za kola može biti zaveden u drugim m/j/estima u Kanadi, a to je onda vrlo teško prov/j/eriti. Ako pronađete srez ili kotar gd/j/e je privatni prodavac stanovao kad je on kupio ista kola, tamo

ćete možda pronaći podatke o dugovanju. Nije dobar običaj kupovati bilo šta od pojedinaca koje ne poznajete.

Prom/j/ena vlasništva

Prema zakonu Ontarijsko ministarstvo za transport i komunikacije mora biti obav/ij/ešteno o prom/j/eni vlasništva kola u roku od šest dana. I kupac i prodavac su jednako odgovorni za to. Obojica moraju potpisati formular za prom/j/enu vlasništva, koji je u stvari drugi list spojen sa registracijom vozila (engleski "motor vehicle permit"). Pošaljite taj formular ispunjen preporučenim pismom ili ga lično odnesite u Od/j/eljenje za motorna vozila (engleski "Motor Vehicle Branch").

Obazriva i bezb/j/edna vožnja

Sigurnosni pojasi u automobilima

Radi sigurnosti putnika većina automobila ima s/j/edišta opremljena pojasiima. Zakon propisuje da vozači i putnici u kolima moraju staviti i nositi sigurnosne pojase kad god oni postoje u kolima. Ako su pojasi uklonjeni sa m/j/esta gd/j/e su bili pričvršćeni, moraju se ponovo tamo postaviti u svim kolima koja su proizvedena nakon 1. januara ili siječnja 1971. godine.

Od ovog propisa izuzimaju se samo vozači vozila za dostavu robe po kućama, kao i osobe koje imaju doktorsko uv/j/erenje o fizičkim manama i zdravstvenim razlozima zbog kojih one ne moraju stavljati sigurnosne pojase u kolima.

Vozači kola su odgovorni da d/j/eca ispod 16 godina stave sigurnosne pojase, a moraju opomenuti i putnike starije od 16 godina da stave pojase.

Sistem oduzimanja poena za prekršaje

O svim kaznama i osudama za prekršaje prilikom vožnje vodi se evidencija, a za svaki prekršaj gubi se određeni broj poena. Zbog protivpropisnog skretanja gubite samo dva poena, dok ćete izgubiti čitavih sedam poena zbog napuštanja m/j/esta gd/j/e vam se dogodila nesreća. Poeni se ne oduzimaju za prekršaje propisa o parkiranju. Pregledajte **Vozački priručnik** (engleski "Driver's Handbook"), u kojem se navode svi prekršaji zbog kojih se oduzimaju poeni.

Ako izgubite šest poena, Ministarstvo za transport i komunikacije će vam uputiti pismo sa opomenom. Ako izgubite devet poena, vas će pozvati na razgovor, pa ćete morati objasniti razloge za svoje prekršaje i nepropisnu vožnju, jer će vam inače oduzeti vozačku dozvolu. Ako u roku od 2 godine izgubite 15 poena, dozvolu će vam oduzeti na 30 dana, a kad vam dozvolu vrate, i dalje će vam zadržati sedam poena. Poeni vam se automatski vraćaju odnosno uklanjaju iz evidencije 2 godine nakon svakog pojedinog kažnjavanja ili osude. Ako i drugi put izgubite 15 poena, vozačka dozvola će vam se oduzeti na šest m/j/eseci.

Zbog raznih prekršaja vozačka vam se dozvola može oduzeti na nekoliko sedmica, na nekoliko m/j/eseci, na nekoliko godina, a u ozbiljnim slučajevima i doživotno. Ti prekršaji navode se u **Vozačkom priručniku**. Kazne su stroge naročito za napuštanje m/j/esta nesreće.

Nesreće

Ako ste na bilo koji način um/ij/ešani u nekakvu saobraćajnu ili prometnu nesreću, **morate** stati. Ako, pak, **morate** napustiti m/j/esto nesreće, treba da znate

da je ozbiljan prekršaj to učiniti pr/ij/e nego što je vama i drugima ukazana hitna pomoć i pr/ij/e nego što ste dali svoje ime i adresu (kao i ime i adresu zakonskog vlasnika kola ukoliko kola nisu vaša) policajcu, sv/j/edoku, oštećenoj ili povr/ij/eđenoj osobi.

Ako su nesrećom prouzrokovane t/j/elesne povrede ili oštećenje imovine u vr/ij/ednosti od više nego 200 dolara, nesreća se mora prijaviti najbližem gradskom ili provincijskom policajcu.

U kolima treba stalno držati kutiju sa priborom za hitnu pomoć. Pročitajte uputstva o tome u **Vozačkom priručniku**. Često nije preporučljivo dirati i micati povr/ij/eđene osobe.

Obučavanje u pružanju prve i hitne pomoći vrši "St. John Ambulance Association" (Udruženje za hitnu pomoć) u gradovima i većim varošicama.

Pregled kola i kontrola vozača

Policija ponekad vrši m/j/estimične preglede kola i vozača iz razloga bezb/j/ednosti. Policajci zaustavljaju kola i traže da vide vozačke dozvole, registracije motornih vozila i potvrde o osiguranju kola. Oni čak mogu i isprobati vozilo kako bi utvrdili da li je u ispravnom stanju. Radi zaštite ostalih građana vozilo koje nije ispravno može biti uklonjeno sa svih puteva.



Automobilsko osiguranje

Kad osiguravate svoja kola, vaša polisa može sadržavati razne vrste osiguranja.

Osiguranje za štetu nanesenu drugima

Svaki vozač treba da ima ovo osiguranje (engleski “Public Liability” odnosno “Bodily injury and property damage”). Njime se vozač osigurava protiv fizičke povrede trećeg lica, tj. lica koje nije u kolima, i protiv štete nanesene tuđoj imovini. Povr/ij/eđena osoba, naime, može da vas tuži i traži odštetu, pa ako nemate ovakvo osiguranje, sve to može da vas košta hiljade ili tisuće dolara.

Novčana pomoć povr/ij/eđenima

Ovim osiguranjem osiguravate sebe i članove svoje porodice ili obitelji protiv povreda u automobilskoj nesreći, no njime osiguravate sve koji su povr/ij/eđeni u vašim kolima, kao i sve p/j/ešake koje ste udarili svojim kolima. Određena svota novca plaća se povr/ij/eđenima bez obzira koga će okriviti za nesreću (engleski “accident benefits”).

Osiguranje za štetu nanesenu sopstvenom automobilu

Ovim osiguranjem (engleski “collision insurance”) osiguravate se protiv štete nanesene svom automobilu prilikom sudara bez obzira da li ste krivi vi ili neki drugi vozač. Ovo osiguranje obično ne donosi potpunu naknadu svih troškova. Za manje popravke morate sami platiti, za šta se predviđa određena svota koja se odbija od ukupnih troškova popravki (engleski “deductible allowance”). Ako je ta svota 100 dolara, to znači da vi plaćate prvih sto dolara, a osiguravajuće društvo ostatak troškova. Svota koja se odbija može biti između 25 i 250 dolara, što god je ta svota manja, time ćete morati više plaćati za ovo osiguranje.

Dodatno osiguranje

Vi možete uzeti i sveobuhvatno osiguranje kojim se istovremeno osiguravate protiv većeg broja opasnosti. Moguće je isto tako uzeti i osiguranje protiv požara i krađe.

Osiguranje putnika u kolima

Putnik koji se besplatno vozi u kolima, na prim/j/er, prijatelj ili auto-stoper, može tražiti odštetu u slučaju nesreće, ako je ona izazvana krajnjom nepažnjom vozača. Ovim se osiguranjem osiguravate protiv slučajeva takve vrste.

Nekiput sus/j/edi idu jednim kolima na posao i zajednički snose troškove. U ovakvoj situaciji vlasnik kola treba da uzme specijalno osiguranje.

Taksa koju plaćaju vozači bez osiguranja

Ako se odlučite da rizikujete i vozite bez osiguranja, morate platiti posebnu taksu koja ide u fond za odštete u slučaju automobilske nesreće (engleski “Motor Vehicle Accident Claims Fund”). Taksa se plaća kad vršite registraciju svojih kola i preuzimate tablice sa brojem. Ova taksa vas ne osigurava ni protiv čega. Ako ste um/ij/ešani u nesreću a nemate osiguranje, još uv/ij/ek ste odgovorni za naknadu štete. Ako se šteta plati iz spomenutog fonda za odštete, dozvola će vam se oduzeti sve dok ne vratite u fond datu svotu novca.

Automobilski savezi i vozačka udruženja

Mnogi vozači pripadaju automobilskim savezima, klubovima i udruženjima.

Ako ste član takvog udruženja, možete u svako doba dana i noći zvati udruženje u pomoć kad vam se pokvare kola. Vašom članarinom obezb/j/eđujete besplatne usluge, kao što su paljenje motora koji je zatajio, m/ij/enjanje probušene gume, hitno donošenje potrebnog benzina, ulja i vode, i vuča kola u garažu.

Ako ste optuženi za saobraćajni ili prometni prekršaj, od ovakvih organizacija možete dobiti pravnu pomoć, a isto tako i sav/j/ete o osiguranju i o potražnjama odštete. One takođe/r/ imaju putničke agencije, a njihovi članovi uživaju i posebno lično osiguranje protiv saobraćajnih ili prometnih nesreća.

Za dalje informacije obratite se nekoj benzinskoj stanici ili garaži.

Kako postati kanadski državljanin

Uslovi ili uvjeti za državljanstvo	stranica 127
Procedura	128
Informacije o Kanadi	129
Geografija Kanade	129
/H/istorija Kanade	130
Najraniji istraživači	130
Naseljavanje Francuza	130
Dolazak Britanaca	130
Engleski lojalisti	130
Razvitak kolonija	132
Stvaranje konfederacije	132
Naseljavanje zapadnih područja	132
Stvaranje nezavisne države	132
Sistem vlasti u Kanadi	133
Federalni, provincijski i lokalni zakoni	133
Biranje organa vlasti	134
Kanadani	135
Višekulturnost društva u Kanadi	136
Aktivno učešće u d/j/elatnostima demokratskog društva	136

Kako postati kanadski državljanin

Svi Kanađani, bilo da su Kanađani po rođenju ili Kanađani po svojoj volji i izboru, ponose se svojom zemljom. Možda i vi želite da imate to os/j/ećanje pripadanja Kanadi. Radi ostvarenja te želje, treba da postanete kanadski državljanin što ranije možete. U vama će možda stalno ostati ljubav prema vašem zavičaju, ali ćete, kao kanadski državljanin, moći u punoj m/j/eri učestvovati u razvitku svoje nove domovine.

Uslovi ili uvjeti za državljanstvo

U julu ili srpnju 1976. godine izglasan je i odobren novi Zakon o državljanstvu. Da utvrdite ispunjavate li ili ne sve uslove ili uvjete za državljanstvo i da se raspitate o mogućim prom/j/enama tih uslova ili uvjeta, svakako se obratite nekom sudu za državljanstvo (engleski "Court of Canadian Citizenship").

Da biste postali kanadski državljanin, morate ispuniti sl/j/edeće uslove ili uvjete:

Morate dokazati da ste u Kanadu primljeni kao legalni useljenik (engleski "landed immigrant").



Morate živ/j/eti u Kanadi tri godine od četiri kalendarske godine neposredno pr/ij/e dana kad ste podn/ij/eli molbu za kanadsko državljanstvo. To znači da, ako ste živ/j/eli u Kanadi kao legalni useljenik tri uzastopne godine ne napuštajući zemlju, možete podn/ij/eti molbu za kanadsko državljanstvo na kraju tog trogodišnjeg perioda. Dopušteno je da budete van zemlje najviše 12 m/j/eseci od četiri godine neposredno pr/ij/e podnošenja molbe za državljanstvo.

Morate imati bar 18 godina.

Morate pos/j/edovati adekvatno znanje ili engleskog ili francuskog jezika. Izuzeci se čine samo iz humanih razloga.

Ako ste bili osuđivani zbog kriminalne aktivnosti, možete bar privremeno izgubiti pravo na kanadsko državljanstvo.

Morate imati adekvatno znanje o Kanadi i znanje o vašim dužnostima i pravima kao kanadskog državljanina. Obično se očekuje da znate nešto o geografiji, /h/istoriji i političkom sistemu Kanade.

Morate imati nam/j/eru da stalno živite u Kanadi i da Kanadu prihvatite kao svoju domovinu.

Morate se zakl/ij/eti na v/j/ernost Kraljici Elizabeti, koja je kanadska kraljica.

Za podrobnosti o uslovima ili uvjetima koje morate ispuniti obratite se nekom sudu za kanadsko državljanstvo.

Procedura

Prvi korak koji morate učiniti je da podnesete molbu jednom od sudova za državljanstvo ili najbližem provincijskom sudu. Ponesite sa sobom sva dokumenta o svom useljeničkom položaju ili statusu i o godinama starosti: pasoš, ako ga imate; useljeničku kartu; krštenicu ili krsni list; i v/j/enčanicu ili v/j/enčani list, ako ga imate. Tom prilikom se plaća i mala taksa.

Ako živite daleko od suda za državljanstvo, pišite matičaru kanadskih državljana (engleski "Registrar of Canadian Citizenship") i tražite formulare za molbu.

Drugi korak je saslušanje ili razgovor koji se održava najmanje tri m/j/eseca nakon podnošenja molbe. Tom prilikom sudija ili sudac će razgovarati sa vama da bi ustanovio treba li vam dati državljanstvo.

Na kraju, vas će pozvati na svečano dod/j/eljivanje državljanstva. To je javna svečanost, na kojoj će državljanstvo primiti i druge osobe. Na svečanosti se nekiput drže i pozdravni govori. Od vas će se tražiti da se zakunete na v/j/ernost Kanadi i njenoj kraljici, nakon čega će vam se dati uv/j/erenje o kanadskom državljanstvu.

Za dalje informacije obratite se najbližem sudu za državljanstvo ili pišite matičaru kanadskih državljana pri Ministarstvu državnog sekretara ili tajnika na adresu:

Registrar of Canadian Citizenship
Department of the Secretary of State
130 Slater Street
Ottawa, Ontario
K1P 5H6

Informacije o Kanadi

Da biste se pripremili za primanje državljanstva i da biste mogli kao državljanin učestvovati u kanadskom životu, potrebno je da znate nešto o Kanadi – o njenom nastanku i početnom periodu, o njenom razvitku i o tome kako se njome upravlja.

U ovoj glavi ćete naći neke informacije o tome. Upišite se na kurseve engleskog jezika i kurseve o državljanstvu. Čitajte o našoj zemlji u svim knjigama koje možete nabaviti. Od/j/eljenje za državljanstvo Ministarstva državnog sekretara ili tajnika (engleski “Citizenship Branch, Department of the Secretary of State”) izdaje jedan broj informativnih knjižica. Neke od njih mogu se dobiti besplatno u sudovima za državljanstvo, a neke se mogu kupiti u državnim knjižarama. Tražite informacije o Kanadi i u vama najbližim javnim bibliotekama ili knjižnicama.

Geografija Kanade

Kanada je jedna od najvećih zemalja na sv/j/etu sa površinom kopna od 3,582.000 kvadratnih milja, od čega je skoro polovina pod šumom. Obrađuje se samo 8% od te površine, iako bi se mogla obrađivati daleko veća površina. U Kanadi ima na hiljade ili tisuće jezera i r/ij/eka.

Na jugu naš jedini sus/j/ed jesu Sjedinjene Američke Države. Na s/j/evero-zapadu Kanada se graniči sa Aljaskom, koja takođe/r/ pripada Sjedinjenim Američkim Državama. Na zapadu od Kanade nalazi se Tihi (Pacific), na s/j/everu Arktički (Arctic), a na istoku Atlantski (Atlantic) okean ili ocean. Razdaljina od Atlantika do Pacifika iznosi 4.000 milja.

Na istoku Kanade, blizu mora, nalaze se atlantske provincije Njufaundlend (Newfoundland), Nova Škotska (Nova Scotia), Novi Bransvik (New Brunswick) i Ostrvo ili Otok Princa Edvarda (Prince Edward Island). Glavne industrijske d/j/elatnosti u tim provincijama jesu ribolov, šumarstvo, rudarstvo i poljoprivreda.

Više od polovine stanovnika Kanade živi u južnim d/ij/elovima Ontarija i Kvibeka (Quebec). Mnogi industrijski i trgovački gradovi nalaze se u tom području, koje je takođe/r/ pogodno i za zemljoradnju. U s/j/evernim d/ij/elovima ovih provincija prirodna bogatstva su velike šume, mineralno blago i ogromne količine vodene energije.

Zapadno od Velikih kanadskih jezera (Great Lakes) nalaze se tri prerijske provincije Manitoba, Saskačevan (Saskatchewan) i Alberta. U njima se nalaze velike ravnice pogodne za proizvodnju ogromnih količina žitarica. Alberta ima isto tako velike rančeve tj. gazdinstva za uzgajanje goveda. U zapadnom d/ij/elu ove provincije ravnice se pretvaraju u brda na podnožju St/j/enovitih planina (Rocky Mountains). U Alberti takođe/r/ ima mnogo nafte i potaše.

Glavni d/ij/elovi St/j/enovitih planina (ove krševite planine nazivaju se u engleskom često “Rockies”) leže u Britanskoj Kolumbiji (British Columbia). Ove su planine bogate mineralima, a u dolinama i kotlinama gaji se voće. Važne industrijske d/j/elatnosti su isto tako ribolov i s/j/eča šume odnosno priprema građevinskog drveta.

Potkovici slična oblast koja zauzima skoro polovinu površine Kanade i koja obuhvata zalive ili zaljeve Hadson (Hudson Bay) i Džems (James Bay) naziva se Kanadski štit (engleski “Canadian Shield”). To je kamenita i brdovita oblast bogata mineralima.

U Arktiku ima malo rastinja zato što je tlo ispod površinskih slojeva smrznuto preko čitave godine.

/H/istorija Kanade

Pr/ij/e dolaska Evropejaca, Indijanci i Eskimi (Eskime danas nazivaju Inuiti) bili su jedini stanovnici Kanade. Oni su živ/j/eli u razbacanim grupama, koje su upravljale same sobom.

Najraniji istraživači

Sasvim je moguće da su Skandinavci bili prvi Evropejci koji su stigli na ovaj kontinent. Zna se da je Skandinavac Leif Ericson stigao na istočnu obalu Kanade oko 1000. godine. Moguće je da su i drugi Skandinavci izvršili putovanja u S/j/evernu Ameriku. Tu skoro pronađeni su dokazi o postojanju mnogo ranijih naseobina.

Nekoliko stotina godina kasnije, evropski istraživači počeli su tražiti kraći put za Indiju i Kinu ploveći svojim jedrenjacima prema zapadu. Oni nisu znali da je između Evrope i Kine postojao još jedan veliki kontinent, sve dok Kristifor Kolumbo nije stigao na Karipska ostrva ili otoke.

Đovani Kaboto (Giovanni Caboto, isto poznat pod engleskim imenom John Cabot), moreplovac iz Đenove i Venecije, najmljen je od strane engleskog kralja Henrija VII da pronađe put za Aziju. Godine 1497. on se iskrcao na istočnoj obali Kanade, po svoj prilici u Njufaundlendu.

Naseljavanje Francuza

Žak Kartije (Jacques Cartier), francuski moreplovac, preduzeo je tri putovanja u Kanadu 1534., 1535. i 1541. godine. On je uplovio u R/ij/eku Svetog Lorenca (St. Lawrence River) i doplovio čak do indijanskog sela Hochelaga. Na tom m/j/estu se danas nalazi grad Montreal. Godine 1608. Samuel Šamplen (Samuel de Champlain), jedan drugi francuski moreplovac i istraživač, osnovao je prvo francusko naselje, koje je izraslo u današnji grad Kvibek (Quebec City).

Za njima su došli i drugi naseljenici iz Francuske. Oni su se naseljavali duž R/ij/eke Svetog Lorenca, kao i u oblasti zvanoj Akadija (Acadia) u istočnoj Kanadi. Za to vr/ij/eme Britanci su se naseljavali nešto južnije u području koje danas zauzimaju Sjedinjene Američke Države.

Dolazak Britanaca

I Britanci i Francuzi počeli su trgovati sa Indijancima, zam/j/enjujući puške, s/j/ekire, vunene prekrivače, alkoholna pića i druge artikle za krzna. Uskoro se i Britanci i Francuzi naseljavaju u ista područja i oblasti, što je izazvalo sukobe među njima.

Sl/j/edećih 60-70 godina vodili su se između Britanije i Francuske ratovi i u Evropi i u S/j/evernoj Americi. Na kraju, godine 1759., Britanci, predvođeni generalom Volfom (Wolfe), potukli su Francuze, predvođene generalom Monkalmom (Montcalm), i osvojili Kvibek (Quebec). Ugovorom u Parizu rat je završen, a Britanci su dobili čitavo tada poznato područje od Meksičkog zaliva ili zaljeva na jugu do Arktičkog mora na s/j/everu. U to doba u Kanadi je bilo oko 70.000 stanovnika evropskog por/ij/ekla, od kojih su 60.000 bili Francuzi.

Engleski lojalisti

Sedamdesetih godina 18. v/ij/eka (1770-1780) američke kolonije pobunile su se protiv Britanije i dobile svoju nezavisnost nakon američke revolucije. Neki, pak,



stanovnici američkih kolonija borili su se na strani Britanaca. Nakon revolucije, mnogi od njih, uglavnom britanskog, n/j/emačkog i holandsko-nizozemskog por/ij/ekla, doselili su se u Kanadu. Većina se naselila na istoku, a neki uz obale R/ij/eke Svetog Lorenca, jezera Ontario i jezera Iri (Erie). U naseljavnju im je pomogla britanska vlada. Ti doseljenici poznati su pod imenom engleskih ili britanskih lojalista (engleski “United Empire Loyalists”, tj. pristalice ujedinjene britanske imperije).

Razvitak kolonija

Jedno vr/ij/eme francuski d/ij/elovi Kanade (današnji Kvibek tj. Quebec) nazivali su se Donja Kanada (Lower Canada), a britanski d/ij/elovi (današnji Ontario) – Gornja Kanada (Upper Canada). U ratu od 1812-1814. godine između Kanade i Sjedinjenih Američkih Država, Britanci i Francuzi borili su se zajedno da sačuvaju nezavisnost Kanade od Sjedinjenih Američkih Država.

Ali ni Gornja ni Donja Kanada nisu bile zadovoljne sa vlašću u kojoj su izabrani predstavnici naroda imali malu moć. 1837. godine izbile su pobune u Gornjoj Kanadi pod vodstvom Viljema Lajona Makenzija (William Lyon Mackenzie), a u Donjoj Kanadi pod vodstvom Luja Jozefa Papinoa (Louis Joseph Papineau).

Stvaranje konfederacije

Na kraju je odlučeno da se sve provincije ujedine u jednu federaciju i da tako stvore jednu državu. To je učinjeno 1876. godine Zakonom o britanskoj S/j/evernoj Americi (engleski “British North America Act”), koji je bio donesen u britanskom parlamentu. Ovim zakonom ujedinjene su četiri provincije – Ontario, Quebec, Nova Scotia, New Brunswick – u jedan savez pod imenom Kanada, a Ottawa je postala glavni grad.

U to doba bilo je vrlo malo dodira između različitih d/ij/elova nove države, zato što nije bilo ni automobila, ni telefona, ni radija, ni televizije, a žel/j/eznički saobraćaj ili promet bio je tek u povoju. Iz tog razloga bilo je prirodno što je r/j/ešavanje problema kojima se često morala posvetiti naročita pažnja ostavljeno provincijama.

I tako je 1. jula ili srpnja 1867. godine rođena Kanada. Prvi preds/j/ednik vlade bio je Džon A. Makdonald (Sir John A. Macdonald). Ostale provincije pristupile su konfederaciji kasnije, pa sada Kanada ima 10 provincija, od kojih je Njufaundlend (Newfoundland) posl/j/ednji pristupio konfederaciji 1949. godine. Godine 1967. Kanađani su proslavili stogodišnjicu svoje zemlje.

Na s/j/everozapadu Kanade, gd/j/e ima jako malo stanovnika, nalaze se Jukon (Yucon) i S/j/everozapadne Teritorije (Northwest Territories). Njima upravljaju manja upravna v/ij/eća.

Naseljavanje zapadnih područja

Kanadska pacifička žel/j/eznica i pruga (engleski “Canadian Pacific Railway”) završena je 1855. godine, povežavši istok i zapad Kanade, te su mnogi useljenici mogli doći da nasele zapadne provincije. I mnogi Kanađani preselili su se sa istoka na zapad.

Stvaranje nezavisne države

Za sve to vr/ij/eme Kanada je po zakonu i dalje bila britanska kolonija. Tek 1931. godine britanski parlament izglasao je zakon po kojem su Kanada i nekoliko

drugih većih britanskih kolonija postale nezavisne države. Danas Kanada pripada Britanskom Komonveltu ili Britanskoj zajednici naroda (engleski "British Commonwealth of Nations"), koji imaju zajedničke interese i ideale. Kraljica Elizabeta II je kraljica Kanade, kao i Britanije i nekih drugih zemalja Komonvelta.

Godine 1947. donesen je Zakon o kanadskom državljanstvu, po kojem Kanađani imaju pravo da se nazivaju kanadskim državljanima.

Sistem vlasti u Kanadi

Kanada je demokratska zemlja. To znači da narod na izborima bira osobe koje postaju njegovi predstavnici u vlasti i da su ti predstavnici direktno odgovorni narodu.

Sloboda kretanja, govora, religije, štampe i sastajanja čine osnovu demokratije, uz posebno naglašavanje značaja pojedinca. Zbog svega toga narod je u stanju da svoje mišljenje stavi na znanje vlastima.

Predstavnici naroda u vlastima glasanjem r/j/ešavaju sudbinu zakonskih predloga. U glasanju važi pravilo da većina pob/j/eđuje, no manjina ima svoja prava koja se moraju poštovati. Pravilo o većini poštuje se ne samo u državno-upravnim poslovima, nego i na svim javnim društvenim sastancima i konferencijama u Kanadi.

Glavni grad Kanade je Ottawa. Narodni predstavnici u federalnim vlastima iz svih provincija sastaju se u Ottawi, u zgradi parlamenta, radi donošenja zakona pomoću kojih se upravlja zemljom. Glavni grad Ontarija je Toronto. Zato što se provincijska zakonodavna skupština ili sabor (parlament) nalazi u parku zvanom Queen's Park (Kraljičin park), provincijske vlasti se često nazivaju istim imenom "Queen's Park".

Provincija Ontario je izd/ij/eljena u manje jedinice zvane municipaliteti (engleski "municipalities") odnosno opštine ili općine, koje imaju svoje organe vlasti (tj. gradske, m/j/esne i seoske odbore vlasti). U južnom d/ij/elu provincije, gd/j/e je stanovništvo gusto, postoje i srezovi ili kotari, a u s/j/evernom d/ij/elu, gd/j/e je stanovništvo r/j/eđe, postoje okruzi. Srezovi ili kotari i okruzi izd/ij/eljeni su opet u manja gradska ili m/j/esna područja, osim na dalekom s/j/everu, gd/j/e ima malo stanovnika.

Sela i varošice ili m/j/esta imaju odvojene odbore vlasti, slično kao i manja gradska područja, i zajedno sa njima čine sresko ili kotarsko v/ij/eće. Veliki gradovi imaju svoje odbore vlasti, koji su potpuno odvojeni od srezova ili kotara i od okruga.

Federalni, provincijski i lokalni zakoni

Vi ćete svakako zapaziti da federalni zakoni donose propise o useljavanju i useljeništvu, o državljanstvu, o porezu na prihod, o nezaposleničkom osiguranju i o starosnim penzijama. Federalni organi vlasti odgovorni su takođe/r/ i za zakone o odnosima sa drugim zemljama, kao što su trgovinski sporazumi i pravo priobalnog ribarenja.

Federalni organi vlasti donose sve krivične zakone. Ti zakoni se sastoje od propisa o krivičnim d/j/elima, kao što su ubistvo ili ubojstvo, nasilje, krađa, provalna krađa, prevara, protivzakonita prodaja droga, ozbiljni saobraćajni ili prometni prekršaji. Zakoni koji nisu krivični zovu se građanski zakoni.

Provincijski organi vlasti u Ontariju odgovorni su za većinu zakona opisanih u poglavljima ove knjige, u kojima se govori o školstvu, o zdravstvenim službama i o

društenim i socijalnim uslugama i službama. Oni takođe/r/ donose zakone o imovini, o provincijskim parkovima, jezerima, r/ij/ekama, putevima i njihovom korišćenju, i o mnogim drugim stvarima.

Lokalni organi vlasti (gradski, m/j/esni itd.) donose jednostavnije zakone i propise (engleski "bylaws") o stvarima koje se specifično tiču njihovih upravnih područja, kao što su propisi o porezu na nekretnine, o parkiranju, o čišćenju ulica, o zaštiti od požara, o skupljanju smeća, o upotrebi parkova i o održavanju ulica, puteva i kanalizacije.

Lokalna upravna područja ili municipaliteti koji su blizu jedno drugom formiraju oblasno (engleski "regional") ili šire gradsko (engleski "metropolitan") v/ij/eće u svrhu zajedničkog vršenja nekih službi, kao što su policijska služba, služba socijalne pomoći itd. Oblasno v/ij/eće ili šire gradsko v/ij/eće sačinjeno je od izv/j/esnog broja izabranih predstavnika iz lokalnih upravnih područja.

Svaki stepen vlasti ovlašćen je da skuplja određene poreze i takse. Sve vrste vlasti rade zajedno, ali su odgovornosti jasno razgraničene i određene kako bi se spr/ij/ečila ponavljanja. Na prim/j/er, federalna vlada je odgovorna za trans-kanadske puteve, provincijska vlada za puteve u svojoj provinciji, a srez ili kotar za lokalne puteve. Postoje različiti zdravstveni programi i različiti programi za socijalnu pomoć; za neke od njih odgovorna je federalna vlada, za druge provincijska vlada, a za treće lokalni odbori vlasti.

Biranje organa vlasti

Kanađani biraju organe vlasti, glasajući na izborima.

Da biste mogli glasati na federalnim izborima, morate biti kanadski državljanin. Za glasanje na provincijskim izborima u Ontariju, morate biti kanadski državljanin bar jednu godinu dana i morate živ/j/eti u Ontariju jednu godinu neposredno pr/ij/e izbora. Za glasanje na lokalnim izborima u Ontariju, morate biti kanadski državljanin ili britanski podanik i morate živ/j/eti u lokalnom upravnom području gd/j/e ćete glasati u doba kad se priprema lista birača za izbore.

Na lokalnim izborima mogu učestvovati dv/ij/e vrste birača: (1) stanovnici područja i (2) vlasnici nekretnina koji ne žive u lokalnom području, njihovi stanari i bračni drugovi stanara (Za stanara koji ne živi u lokalnom području smatra se, na prim/j/er, poslovan čov/j/ek koji iznajmljuje poslovne prostorije u jednom gradu, ali živi u nekom drugom).

Da bi mogao glasati na federalnim, provincijskim i lokalnim izborima kanadski državljanin mora imati 18 godina.

U Kanadi postoji nekoliko federalnih i provincijskih političkih partija ili stranaka. Najpoznatije su Progresivna konzervativna partija (engleski "Progressive Conservative Party"), Liberalna partija (engleski "Liberal Party"), Nova demokratska partija (engleski "New Democratic Party") i Partija socijalnog kredita (engleski "Social Credit Party"). Svaka partija bira i ističe kandidate za izbore, to jest, one pojedince koji bi žel/j/eli da ih birači izaberu za narodne predstavnike (poslanike) u parlamentu. Čitava Kanada i sve provincije izd/ij/eljene su u male izborne okruge (engleski "ridings" ili "constituencies"), a u svakom od tih okruga kandiduje se nekoliko kandidata u želji da budu izabrani. Glasачi biraju jednog od kandidata na taj način što za njega glasaju. Kandidat sa najvećim brojem glasova proglašava se za pob/j/ednika.

Narodni predstavnik (poslanik) u federalnom parlamentu naziva se MP (skraćeno od engleskog "Member of Parliament" – član parlamenta). Narodni predstavnik u provincijskim organima vlasti zove se MPP (skraćeno od engleskog "Member of Provincial Parliament" – član provincijskog parlamenta).

Politička partija sa najvećim brojem izabranih kandidata oformljava vladu, tj. postaje partija na vlasti. Vođ federalne partije koja je pob/j/edila na izborima postaje preds/j/ednik vlade (engleski "prime minister") i najviši lider u vlasti. U Ontariju vođ partije koja je pob/j/edila na izborima postaje preds/j/ednik provincijske vlade ili premijer (engleski "premier"). Između ostalih izabranih članova pob/j/edničke partije on bira ministre koji sačinjavaju vladu ili kabinet i koji rukovode ministarstvima.

Partija sa drugim po redu brojem izabranih predstavnika poznata je pod imenom zvanične opozicije. Svi poslanici opozicije dužni su da ispituju, kritiziraju i m/ij/enjaju zakonske predloge koje vlada donosi pred parlament.

I federalni parlament i provincijski parlamenti biraju se na izborima svake pete godine, ali se izbori mogu održavati i češće.

Predstavnik kraljice u Kanadi je Generalni guverner (engleski "Governor General"). On svake godine otvara parlament i potpisuje sve zakone izglasane u parlamentu, ali ne učestvuje u političkim raspravama i diskusijama. Kao državni poglavar, on vrši razne ceremonijalne dužnosti.

Predstavnik kraljice u Ontariju je podguverner (engleski "Lieutenant Governor"), a njegove dužnosti su slične dužnostima Generalnog guvernera.

Ako živite u gradu ili varošici, vas u gradskom odboru predstavlja jedan odbornik (engleski "alderman"). U gradu vi takođe/r/ birate i gradonačelnika (engleski "mayor"). Ako, pak, živite na selu ili van okvira naseljenih m/j/esta, vi birate v/ij/ećnika i preds/j/ednika v/ij/eća sela ili manjeg m/j/esnog područja (engleski "reeve"). Lokalni izbori se održavaju uv/ij/ek u decembru ili prosincu. Neke lokalne vlasti održavaju izbore svake godine, neke svake druge, a neke opet svake treće godine.

Na izborima isto tako se biraju i članovi odbora za prosv/j/etu i školstvo. U nekim lokalnim područjima i m/j/estima to se radi u isto vr/ij/eme kad su i lokalni izbori, a u drugim u neko drugo vr/ij/eme.

Kanađani

Prema proc/j/enama broj stanovnika u Kanadi iznosio je jula ili srpnja 1974. godine oko 22,831.000. Godinama su stanovnici britanskog por/ij/ekla sačinjavali većinu stanovništva, a postojala je prilično velika manjina osoba francuskog por/ij/ekla. Veliki priliv useljenika danas unosi prom/j/ene u proporcije među stanovništvom.

Kanađani francuskog por/ij/ekla žive prvenstveno u provinciji Kvibek (Quebec), iako ih ima dosta i u atlantskim provincijama, poglavito u Novom Bransviku (New Brunswick), dok jedan dobar broj njih živi i u s/j/evernom i istočnom Ontariju i u Manitobi.

Godinama su useljenici dolazili uglavnom iz Evrope i mnogi od njih naseljavali su se u gradovima i na poljoprivrednim područjima zapadne Kanade. Noviji useljenici često dolaze iz Azije i sa Karipskih ostrva ili otoka. Najveću grupu useljenika svake godine sačinjavaju Britanci. Godine 1970. Amerikanci (tj. useljenici iz SAD) sačinjavali su grupu drugu po veličini.

U Kanadi živi oko 250.000 Indijanaca u rezervatima i otprilike 250.000 Indijanaca i polu-Indijanaca (takozvani "Metis") van rezervata. Polu-Indijanci su stanovnici m/ij/ešanog indijanskog i b/ij/elog por/ij/ekla. Indijanci sve više dolaze do zaključka da je teško živ/j/eti samo od lova i ribolova, kao što su to činili njihovi preci, i zato se veliki broj Indijanaca seli u gradove.

Eskima ili Inuita ima samo oko 13.000, od kojih većina živi u S/j/everoza-padnim Teritorijama i s/j/evernom Kvibeku.

Višekulturnost društva u Kanadi

Kanada je zemlja useljenika. Indijanci i Eskimi bili su ovd/j/e prvi stanovnici. Svi ostali su useljenici ili potomci useljenika koji su došli u prethodnih 375 godina. Većina je, međutim, došla u prethodnih sto godina. Svaka grupa useljenika jedne nacionalnosti doprinosi kanadskoj kulturi svojim radom, osobinama svoga nacionalnog karaktera i raznovrsnošću svojih navika i običaja. Britanci i Francuzi postavili su temelje kanadskom društvu i zato je Kanada zvanično zemlja sa dva jezika. Ta dva zvanična jezika jesu engleski i francuski. Međutim, i federalna i provincijska vlada priznale su i istakle i činjenicu da je Kanada višekulturna zemlja i društvena zajednica, što znači da se sve nacionalne grupe u Kanadi podstiču ili potiču na čuvanje svojih tradicija. Svi Kanađani zajednički izgrađuju jednu novu nacionalnost u kojoj se spajaju osobine raznih nacionalnosti i stvaraju jednu društvenu i državnu zajednicu sa posebnim karakteristikama.

Aktivno učešće u d/j/elatnostima demokratskog društva

Bilo da ste kanadski državljanin, bilo da niste to, vi možete na mnogo načina učestvovati u d/j/elatnostima kanadskog društva.

Sa događajima i d/j/elatnostima u vašoj užoj zajednici možete se upoznati čitanjem novina i slušanjem novosti na televiziji i radiju. To vam ujedno pomaže da učite engleski jezik. Isto tako možete prisustvovati sastancima gradskog odbora ili m/j/esnog v/ij/eća i čuti šta se sve događa. Možete isto tako obezb/j/editi sebi m/j/esto na galeriji za pos/j/etioce u ontarijskom parlamentu (engleski "Ontario Legislature") u Torontu ili u kanadskom parlamentu (engleski "Canadian House of Commons") u Ottawi i tamo slušati članove parlamenta (narodne poslanike) kako vode diskusije o problemima vaše provincije i čitave zemlje.

Da biste izrazili svoje mišljenje o bilo čemu, vi možete pisati novinama čak i ako niste kanadski državljanin, svoje ideje ipak možete izložiti i obrazložiti izabranom narodnom predstavniku u vlasti.

Zajedno sa grupom drugih ljudi vi možete takođe r/ r/ izn/ij/eti svoje mišljenje i organima vlasti. Na jednoj strani, ovakve grupe mogu da se zabrinu nad nekim problemom u svojoj stambenoj četvrti, kao što su potreba za više parkova, potreba za čuvarom p/j/ešačkog prelaza u nekoj prometnoj ulici, problem zagađivanja izazvan obližnjom fabrikom ili tvornicom, itd. Na drugoj strani, ovakve grupe isto tako mogu da zauzmu čvrst stav u vezi sa nekim provincijskim problemom, kao što je plan za zdravstveno osiguranje, ili u vezi sa nekim federalnim problemom, kao što je d/j/ečji dodatak ili nezaposleničko osiguranje. U svakom slučaju takve vrste d/j/elatnosti i aktivnosti imaju upliva na mišljenje i stav izabranih predstavnika u vlasti. Oni ne mogu zadovoljiti sve i svakoga, ali im sve sugestije pomažu da saznaju šta misli narod.

Nadamo se da vam je dosadašnji život i boravak u Ontariji bio ugodan i da ćete u ne tako dalekoj budućnosti primiti kanadsko državljanstvo i postati Kanađanin. Pozivamo vas da se pridružite ostalim Kanađanima koji grade jednu društvenu i državnu zajednicu punu sreće, napretka i mira.

Specijalne državne usluge i službe za useljenike

Službe Ontarijske vlade (provincijske službe)	stranica	139
Ministarstvo za kulturu i rekreaciju		139
Od/j/eljenje za državljanstvo		139
Od/j/eljenje za razvitak višekulturnosti		140
Ministarstvo za industriju i turizam		141
Službe Kanadske vlade (federalne službe)		141
Ministarstvo za radnu snagu i useljavanje		141
Ministarstvo državnog sekretara ili tajnika		141
Od/j/eljenje za državljanstvo		141
Kursevi engleskog jezika i kursevi o državljanstvu		142

Specijalne državne usluge i službe za useljenike

Zakonski useljenici mogu se koristiti svim redovnim državnim službama i uslugama osim jednog malog broja za koje se traži određeni period boravka u Kanadi. Tome treba dodati da i ontarijska i federalna vlada imaju posebne programe isključivo za useljenike.

Službe Ontarijske vlade (provincijske službe)

Ontarijsko ministarstvo za kulturu i rekreaciju

Od/j/eljenje za državljanstvo

Od/j/eljenje za državljanstvo Ministarstva za kulturu i rekreaciju ima dužnost da dočeka i sm/j/esti useljenike, da im pomogne u snalaženju i orijentaciji i da rukovodi programom učenja engleskog jezika.

Useljenike dočekuju na Torontskom internacionalnom aerodromu prihvatni službenici koji govore nekoliko jezika i pružaju im pomoć u r/j/ešavanju njihovih problema neposredno po dolasku.

Prihvatni službenici ili službenici za doček d/ij/ele useljenicima informacioni materijal na nekoliko jezika sa uputstvima i obav/j/eštenjima koja će im biti potrebna prvih nekoliko sedmica. Za dalju pomoć prihvatni službenici upućuju useljenike u Dom za doček i dobrodošlicu u Torontu. Usluge koje se mogu tamo dobiti opisane su na stranici 23.

Od/j/el za jezičke kurseve Od/j/eljenja za državljanstvo održava kurseve engleskog jezika u Domu za doček i dobrodošlicu. Zajedno sa Ministarstvom prosv/j/ete održava i l/j/etne kurseve za nastavnike engleskog kao drugog jezika (engleski "English as a second language", skraćeno "E.S.L."). Od/j/eljenje za državljanstvo održava takođe/r/ i jedan takav kurs za nastavnike u periodu od februara do maja ili od veljače do svibnja, tj. u trajanju od četiri m/j/eseca, jednom sedmično. Najzad, ovo od/j/eljenje održava i jednu godišnju konferenciju nastavnika engleskog kao drugog jezika.

Filmovi za obučavanje nastavnika i audio-vizuelna nastavna sredstva i pomagala postoje i stoje nastavnicima na raspolaganju. Biblioteka ili knjižnica sa knjigama i materijalom o predavanju engleskog jezika kao drugog jezika otvorena je pet dana u sedmici i nalazi se u Torontu, no knjige se mogu pozajmiti i poštom. Nastavnicima se pruža pomoć i oko stvaranja seminara o temama koje njih zanimaju. Od/j/el za jezičke kurseve izdaje za nastavnike bilten pod imenom "TESL Talk" (Razgovori nastavnika engleskog kao drugog jezika), a za polaznike kurseva novine sa uprošćenim engleskim jezikom koje se zovu **Newcomer News** (Novosti za novodošle). Vidi stranicu 49.

Kursevi za majke sa predškolskom d/j/ecom opisani su na stranici 48 i spadaju u orijentacioni program.

Orijentacioni kursevi održavaju se na različitim jezicima u cilju davanja informacija novodošlima o socijalnim službama, o načinu rada u privredi i poslovnom sv/ij/etu, o društvenim običajima i drugim stvarima koje će potpomoći njihovo uklopljavanje u kanadsko društvo. Kursevi se održavaju na jeziku polaznika kurseva. Smatra se da će ovi kursevi postati prva stepenica na putu ka kursevima engleskog jezika i potpunom uklopljavanju u kanadsku društvenu zajednicu. Na različitim m/j/estima održavaju se i kursevi za one koji se spremaju da prime kanadsko državljanstvo. S vremena na vr/ij/eme objavljuje se jedan priručnik za sav/j/etnike novodošlih (engleski "Handbook for Counsellors of Newcomers"), u kojem se daju informacije o državnim i društvenim uslugama i službama.

Subvencije ili novčane pomoći daju se nekiput društvenim organizacijama i grupama koje učestvuju u dočeku i orijenaticiji useljenika.

Za dalje informacije obratite se Od/j/eljenju za državljanstvo Ministarstva za kulturu i rekreaciju na adresu:

Citizenship Branch
Ministry of Culture and Recreation
5th floor,
77 Bloor St. West,
Toronto, Ontario M7A 2R9
Telefon: 965-2285

Od/j/eljenje za razvitak višekulturnosti

Ovo Od/j/eljenje (engleski "Multicultural Development Branch") rukovodi programima kojima se razvija i unapređuje razum/ij/evanje među različitim nacionalnim, rasnim i jezičkim grupama u kanadskom društvu, kojima se pomaže zajednički rad tih grupa na stvarima od značaja za njihove kolonije i zajednice, i kojima se na taj način unapređuje kvalitet i način života svih stanovnika Kanade.

Od/j/eljenje za višekulturnost ispunjava gorespomenute dužnosti održavanjem konferencija na kojima se grupama raznih kultura daje prilika da objasne svoju kulturu i tradiciju pravim Kanađanima i drugim useljeničkim grupama. Od/j/eljenje ponekad okuplja nekoliko grupa različitih kultura i izv/j/esne ustanove u cilju vođenja diskusije o zajedničkim problemima, kao što su problemi omladine i školovanja, i u cilju uspostavljanja programa za unapređenje razum/ij/evanja među različitim grupama u kanadskom društvu.

Od/j/eljenje za višekulturnost stavlja svoje konsultante i sav/j/etnike na raspolaganje društvenim grupama koje žele da uspostave programe u vezi sa ciljevima i dužnostima samog Od/j/eljenja.

Društvene grupe i organizacije mogu se koristiti i mnogim drugim sredstvima koje ima ovo Od/j/eljenje, kao što su priručne knjige, imenici, registri i drugi priručnici raznih vrsta.

Postoji takođe/r/ i program za davanje subvencija i novčane pomoći kojima se pomaže unapređenje višekulturnosti. Subvencije i pomoći daju se preko terenskih kancelarija ili ureda za programe u vezi sa ciljevima i dužnostima Od/j/eljenja za višekulturnost.

Društvene grupe koje žele da dobiju subvencije i pomoć moraju odgovarati standardima i m/j/erilima Od/j/eljenja.

Za dalje informacije obratite se lokalnoj terenskoj kancelariji ili uredu ili direktno Od/j/eljenju za razvitak višekulturnosti Ministarstva za kulturu i rekreaciju na adresu:

The Multicultural Development Branch
Ministry of Culture and Recreation
Queen's Park
Toronto, Ontario
Telefon: 965-6621

Ministarstvo za industriju i turizam

Ontarijsko ministarstvo za industriju i turizam (engleski "Ontario Ministry of Industry and Tourism") ima službu za odabiranje i zapošljavanje koja je uspostavljena u cilju davanja informacija i pomoći onim poslodavcima u Ontariju kojima je teško dobiti iskusne i specijalno obučene radnike, tj. radnike koji odgovaraju posebnim potrebama poslodavaca. Takvi se radnici mogu čak i specijalno dovesti iz drugih zemalja.

Ispostava ovog ministarstva u Britaniji daje zainteresovanima detaljne informacije i sav/j/ete o uslovima ili uvjetima rada i života u Ontariju. Zainteresovanim poslodavcima, pak, ova ispostava pomaže na taj način što za njih pridobija i izabira radnike i što, u zajednici sa Kanadskim ministarstvom za radnu snagu i useljavanje, priprema radničke dokumente i njihovo putovanje u Kanadu.

Službe Kanadske vlade (federalne službe)

Ministarstvo za radnu snagu i useljavanje

Ministarstvo za radnu snagu i useljavanje (engleski "Department of Manpower and Immigration") odgovorno je za izbor i primanje useljenika u Kanadu. Samostalni useljenici (engleski "independant immigrants") jesu oni koji nisu došli sa garancijom rođaka, a koje je izabralo ministarstvo još u njihovim zemljama, zato što su njihove profesije u potražnji u raznim krajevima Kanade. Useljenici pod garancijom (engleski "sponsored immigrants") dovedeni su od strane rođaka koji su podn/ij/eli molbu za njihovo primanje u Kanadu. Za useljenike sa garancijom snose odgovornost njihovi rođaci. Samostalnim useljenicima, pak, kad se ukaže potreba, pomaže u početnom periodu navikavanja na novu sredinu neposredno nakon njihovog dolaska samo Od/j/eljenje za radnu snagu ovog Ministarstva preko svojih sav/j/etnika u Centrima za radnu snagu u svim većim m/j/estima. Useljenici koji nakon sređivanja i sm/j/eštanja u Kanadi žele da dovedu svoje rođake, treba da podnesu molbu sav/j/eticima za useljavanje pri Centrima za useljavanje u raznim gradovima Ontarija.

Ministarstvo državnog sekretara ili tajnika

Od/j/eljenje za državljanstvo

Od/j/eljenje za državljanstvo ovog Ministarstva (engleski "Citizenship Branch, Department of the Secretary of State") ima jedan broj programa za pomoć dobrovoljnim organizacijama i grupama useljenika i pravih Kanađana u njihovom radu i nastojanju da potpomognu razvitak građanske sv/ij/esti i bolje razum/ij/evanje među raznim društvenim skupinama u Kanadi. Ova pomoć se daje u obliku

sav/j/eta ili u obliku novčanih subvencija. Programi ovog Od/j/eljenja poznati su pod niženavedenim imenima:

“Multicultural Program” (Višekulturni program) daje pomoć etničkim organizacijama koje žele da razvijaju kulturu njihovog zavičaja u kanadskoj sredini.

“Citizen Participation” (Građansko učešće) pomaže akcije građana na unapređenju i poboljšanju prilika u njihovoj koloniji i zajednici.

“Group Understanding and Human Rights” (Međugrupno razum/ij/evanje i ljudska prava) potpomaže organizacije koje rade na očuvanju i zaštiti ljudskih prava u Kanadi.

“Official Language Minority Groups Program” (Program za manjinske grupe koje govore drugi zvanični jezik) pomaže francuskoj manjini u Ontariju u održavanju njenih kulturnih tradicija i podupire rad na poboljšanju francusko-engleskih odnosa.

“Native Citizens’ Program” (Program za prvobitne stanovnike Kanade) daje pomoć organizacijama Indijanaca i Eskima, bilo da jesu ili nisu zvanično priznate.

“Women’s Program” (Program za žene) potpomaže ženske grupe i organizacije koje rade na poboljšanju društvenog položaja žena.

Dalje informacije o ovim programima mogu se dobiti od najbliže kancelarije ili ureda federalnog Od/j/eljenja za državljanstvo Ministarstva državnog sekretara ili tajnika. U Ontariju te kancelarije ili uredi nalaze se u gradovima: Ottawa, Toronto, Hamilton, Sudbury, Timmins i Thunder Bay. Potražite ih u telefonskom imeniku pod “Government of Canada, Department of the Secretary of State”.

Kursevi engleskog jezika i kursevi o državljanstvu

Kursevi engleskog jezika i kursevi o državljanstvu koji su opisani u posebnoj glavi ove knjige (vidi stranicu 47) održavaju se uglavnom iz sredstava provincijske vlade, jer prosv/j/eta spada pod provincijsku odgovornost.

Federalna vlada, međutim, takođe/r/ snosi odgovornost na ovom polju i preko svoga Od/j/eljenja za državljanstvo Ministarstva državnog sekretara ili tajnika ona snosi polovinu troškova za kurseve engleskog jezika i kurseve o državljanstvu za potrebe useljenika u svim provincijama gdje se kursevi održavaju. Isto tako ona snosi i ukupne troškove za udžbenike i knjige u Ontariju i većini drugih Provincija.



Dodatak

U ovom se dodatku nalaze najvažnije informacije o stvarima na koje će useljenici po svoj prilici naići u svom svakidašnjem životu u novoj sredini.

Državni praznici ili blagdani

Sedam dana u godini zakonski su priznati kao državni praznici ili blagdani u Kanadi, pa svaki radnik ima prava na njih. To su ovi praznici ili blagdani:

Nova godina (engleski "New Year's Day")	— 1. januar ili siječanj.
Veliki petak (engleski "Good Friday")	— Petak pred Uskrs.
Dan kraljice Viktorije (engleski "Victoria Day")	— Poned./j/eljak pred 24. maj ili svibanj. To je dan kad se slavi kraljičin rođendan.
Dan Kanade (engleski "Dominion Day")	— 1. jul ili srpanj, nacionalni praznik Kanade.
Dan rada (engleski "Labour Day")	— Prvi poned./j/eljak u septembru ili rujnu.
Dan zahvalnosti (engleski "Thanksgiving Day")	— Drugi poned./j/eljak u oktobru ili listopadu.
Božić (engleski "Christmas Day")	— 25. decembar ili prosinac.

Neki poslodavci priznaju kao praznike ili blagdane i sl/j/edeće dane, iako to nije obavezno:

Uskršnji poned./j/eljak (engleski "Easter Monday")	— Poned./j/eljak po Uskrsu.
Građanski praznik (engleski "Civic Holiday")	— Prvi poned./j/eljak u augustu ili kolovozu.
Drugi dan Božića (engleski "Boxing Day")	— Prvi dan po Božiću.

Vr/ij/eme

U Kanadi se vr/ij/eme kazuje brojeći sate od jedan do dvanaest. Sati od ponoći do podneva označuju se slovima **a.m.** (skraćeno od latinskog **ante meridiem**, što znači do podne), a sati od podneva do ponoći slovima **p.m.** (skraćeno od latinskog

post meridiem, što znači po podne). Vr/ij/eme od ponoći do podneva kazuje se isto tako kao i kad se sati broje od jedan do 24. Upoređenja radi niže se navodi nekoliko prim/j/era:

Sistem brojanja od 1-24

01.00
05.00
10.28
12.00 (podne)
13.00
17.00
22.28
24.00 (ponoć)

Sistem brojanja od 1-12

1.00 a.m.
5.00 a.m.
10.28 a.m.
12 noon
1.00 p.m.
5.00 p.m.
10.28 p.m.
12 midnight

Samo u nekim izuzetnim slučajevima vr/ij/eme se kazuje brojeći sate od jedan do 24. Tako se radi u avionskom, žel/j/ezničkom i autobuskom saobraćaju ili prometu, a takođe r/ i u kanadskim oružanim snagama tj. Kanadskoj armiji.

Zbog velikog prostranstva Kanade u njoj postoji sedam vremenskih ili časovnih zona. Ontario je u istočnoj zoni (engleski "Eastern zone"). U donjoj tabeli pokazuje se vr/ij/eme u drugim zonama kad je u Ontariju podne.

Njufaulndenska zona (Newfoundland zone)	— 1:30 p.m.
Atlantska zona (Atlantic zone)	— 1:00 p.m.
Istočna zona (Eastern zone)	— 12:00 noon (podne)
Centralna zona (Central zone)	— 11:00 a.m.
Planinska zona (Mountain zone)	— 10:00 a.m.
Pacifička zona (Pacific zone)	— 9:00 a.m.
Jukonska zona (Yukon zone)	— 8:00 a.m.

L/j/etnje Vr/ij/eme

Od maja ili svibnja do septembra ili rujna, u cilju boljeg iskorišćavanja dugih l/j/etnjih dana, većina gradova i varošica zvanično pom/j/era vr/ij/eme jedan sat unapr/ij/ed od normalnog ili standardnog vremena i upotrebljava takozvano l/j/etnje vr/ij/eme, odnosno takozvano vr/ij/eme štednje dnevne sv/j/etlosti (engleski "Daylight Saving Time"). Međutim, neke varošice, sela i mnoga seoska područja ostaju na standardnom vremenu preko čitave godine.

Kanadski novac

Jedan kanadski dolar (\$1.00) ima sto centi (100 ¢).

Kovani novac

1¢ — 1 cent, nekiput se naziva engleski "penny" [peni]
5¢ — 5 centi, poznat pod imenom engleski "nickel" [nikl]
10¢ — 10 centi ili engleski "dime" [dajm]
25¢ — 25 centi ili engleski "quarter" [kvorter]
50¢ — 50 centi ili polovina dolara (engleski "half dollar")

DODATAK

Papirni novac se izdaje u novčanicama u vr/ij/ednosti od jednog, dva, pet, deset, dvadeset, pedeset, sto i hiljadu ili tisuću dolara.

M/j/ere

Takozvani metrički sistem m/j/era (sa jedinicama metar, kilogram i litar) uvodi se u ovom trenutku u Kanadi, ali ćete još uv/ij/ek naići na slučajeve upotrebe prethodnog sistem (sa jedinicama jarda, funta i galon).

M/j/ere za težinu

1 unca (engleski "ounce", skraćeno "oz")	= 28,3495 grama
16 unci (ozs)	= 1 funta (engleski "pound", skraćeno "lb") = 453,59 grama
100 funti (lbs)	= 1 težinska centa (engleski "hundredweight", skraćeno "cwt") = 45,359 kilograma
2000 funti (lbs)	= 1 tona (ali ne metrička; engleski "ton")

(Jedna funta je nešto manja od pola kilograma. Jedan kilogram je 2 i 1/5 funte.).

M/j/ere za dužinu

1 inč(a) (engleski "inch", skraćeno "in")	= 2,54 centimetra (cm)
12 inči	= 1 stopa (engleski "foot", skraćeno "ft") = 30,48 cm.
3 stope	= 1 jarda (engleski "yard", skraćeno "yd") = 91,44 cm.
5½ jardi	= 1 motka (engleski "rod", skraćeno "rd") = 502,92 cm.
1760 jardi	= 1 milja (engleski "mile" skraćeno "mi") = 1,609 km.

Jarda je nešto manja od metra. Jedna milja je nešto veća od jednog i po/1/ kilometra.

M/j/ere za površinu

144 kvadratne inče (engleski "square inches", skraćeno "sq. in.")	= 1 kvadratna stopa ("square foot")	= 929,03 kvad. cm.
9 kvadratnih stopa	= 1 kvadratna jarda ("square yard")	= 0,836 kvadratna metra
30¼ kvadratnih jardi	= 1 kvadratna motka ("square rod")	
160 kvadratnih motki	= 1 aker (engleski "acre")	
0,386 kvadratne milje	= 1 kvadratni kilometar	

Aker se upotrebljava za m/j/erenje zemlje i jednak je površini od 0,404 hektara. Jedan hektar ima otprilike dva i po/1/ akera.

M/j/ere za tečnost ili tekućinu

1 pajnt (engleski "pint", skraćeno "pt")	= 0,568 litra	
2 pajnta = 1 kvart (engleski "quart", skraćeno "qt")		= 1,136 litra
4 kvarta = 1 galon (engleski "gallon", skraćeno "gal")		= 4,546 litra

Jedan pajnt je nešto veći od pola litra.

M/j/ere za žito i drugu suhu ili suhu robu

2 pajnta = 1 kvart		= 1,136 kilograma
4 kvarta = 1 galon		= 4,546 kilograma
2 galona = 1 pek (engleski "peck", skraćeno "pk")		= 9,092 kg.
4 peka = 1 bušel (engleski "bushel", skraćeno "bu")		= 36,37 kilograma.

Jedan bušel je nešto manji od 36 i po 1/ kilograma.

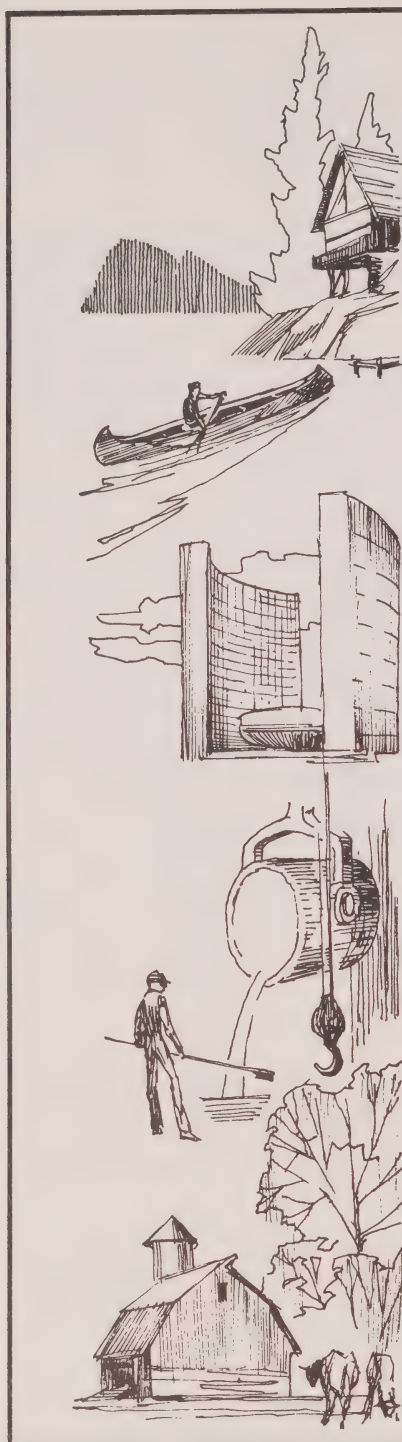
Temperatura

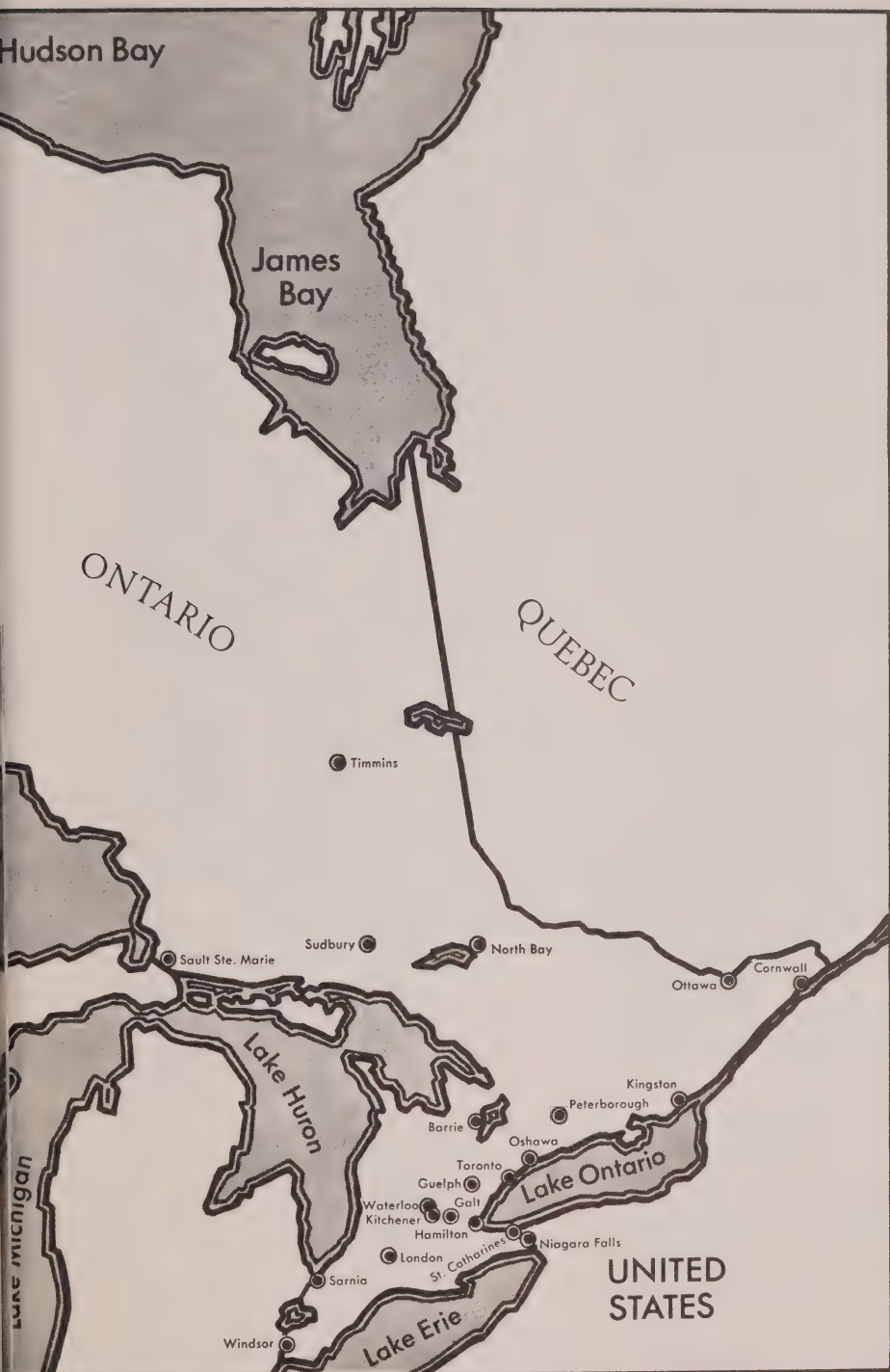
Sve do skoro u Kanadi se upotrebljavala Farenhajtova (Fahrenheit) skala za m/j/erenje temperature. Iako se u ovom trenutku u Kanadi uvodi metrički sistem, još uv/ij/ek ćete naići na upotrebljavanje Farenhajtove skale.

Da pretvorite Farenhajtove stepene u Celzijusove (sa decimalnom skalom od 100 stupnjeva), prvo oduzmite 32 i ostatak pomnožite sa 5/9.

Da pretvorite Celzijusove stepene u Farenhajtove, prvo ih pomnožite sa 9/5 i zatim dodajte 32.

	Atmosferska temperatura		Temperatura t/ij/ela	
	Celzijus	Farenhajt	Celzijus	Farenhajt
Tačka ključanja vode	100	212	42	107,6
	60	140	41,5	106,7
	40	104	41	105,8
Sobna temperatura	20	68	40,5	104,9
			40	104
Tačka mržnjenja vode	0	32	39,5	103,1
	-20	-4	39	102,2
	-30	-22	38,5	101,3
			38	100,4
			37,5	99,5
Normalna temperatura			37	98,6
			36,5	97,7
			36	96,8





Predmetni registar

Adoptiranje d/j/eca	70	Dobrovoljni radnici	17
Alkoholizam	67	Doček useljenika	23, 139
Alkoholizam i droge	67	Dohodak (ministarstvo)	79, 104
Alkoholna pića (prodaja)	12	Doktori	62
Automobili	116	Dokumenti o školovanju	32
Potvrda o ispravnosti i sigurnosti		Domovi	
kola	120	Za d/j/ecu i omladinu	71
Automobilski savezi	124	Za duševno zaostale	55, 75
Automobilsko osiguranje	122	Za starije građane	81
Banke	98	Dom za doček i dobrodošlicu	
Besplatni l/ij/ekovi za starije		(useljenika)	23
građane	66	Dopisni kursevi	55
Biblioteke	58	Dozvola za vožnju	117
Biro dobrovoljnih radnika	17	Droge	67
Biro za bolju poslovnu praksu	97	Društvene i socijalne usluge	
Biro za zaštitu potrošača	97	(ministarstvo)	72, 74, 81
Biro za žene	39	Društvene organizacije	21, 25, 76
Blagdani ili praznici	38	Društvo za pomoć d/j/eci	70
Bolničarke (kućne)	66	Državljanstvo	126
Bolničarke javne zdravstvene službe	64	Kursevi o državljanstvu	46
Bolničke klinike	63	Od/j/eljenje za državljanstvo	
Broj socijalnog osiguranja	29	(kanadsko)	141
Centralna korporacija za hipoteke i		Od/j/eljenje za državljanstvo	
stambene probleme	91	(ontarijsko)	48, 139
Centri za radnu snagu	24, 30	Procedura za dobijanje	
Obuka radnika	35	državljanstva	128
Centri za useljavanje	24	Uslovi ili uvjeti za dobivanje	
C/ij/epljenje protiv bolesti	65	državljanstva	127
Crkve	15	Državna služba informacija	21, 22
Čuvanje vr/ij/ednosti (kutije)	100	Državne usluge i službe za	
Dentističke usluge	65	useljenike	138
Diplome o završenom tehničkom		Državni sekretar ili tajnik	
programu	55	(ministarstvo)	128, 141
Diplome raznih profesija	33	Državni stanovi	92
Diskriminacija	114	Duševno zdravlje	67
D/j/eca (briga o d/j/eci)	12	Duševno (umno) zaostale osobe	75
Adoptiranje d/j/eca	70	Engleski jezik (kursevi)	46
Društvo za pomoć d/j/eci	70	Etničke organizacije	25
Roditelji vanbračne d/j/eca	71	Federacija rada	36, 37
Usluge i službe za d/j/ecu i		Finansijska pomoć za studente visokih i	
omladinu	69	viših škola	57
D/j/eči dodatak	69	Firme za investiranje (trust-kompanije)	
Dnevni kursevi engleskog jezika	72	98	
Dobrovoljne ustanove i organizacije	17,	Fundacija za istraživanje alkoholizma i	
25, 72, 75, 76		uživanja droga	67

Geografija Kanade	129	
Godišnji odmor ili odsustvo	38	
Građanske slobode	114	
Građansko pravo i zakoni	112	
Hapšenja	110	
Hipoteke	91	
/H/istorija Kanade	130	
Hitna pomoć	26	
Iznenadne bolesti	62	
Sm/j/eštaj u iznenadnoj stambenoj nevolji	93	
Imenici (telefonski)	22	
IMKA, IVKA (organizacije)	72	
Imunizacija protiv bolesti	65	
Industrija i turizam (ministarstvo)	141	
Industrijska obuka (od/j/eljenje)	33, 34, 35	
Informacije	20	
Informaciona služba	21	
Informacioni centri po stambenim čtvrtima	25	
Intervjui ili razgovori prilikom zapošljavanja	32	
Invalidska penzija	80	
Investicione firme (trust-kompanije)	98	
Investiranje novca	101	
Ispravnost i sigurnost kola (potvrda)	120	
Istorija Kanade	130	
Izbori	134	
Iznajmljivanje stanova	85	
Iznenadne bolesti	62	
Iznenadne stambene nevolje	93	
Jamčevina za puštanje na slobodu	111	
Jamčevina za stan	87	
Javne biblioteke ili knjižnice	58	
Javne bolničarke	64	
Javni državni stanovi	92	
Javne (redovne) škole	51	
Javne zdravstvene usluge i službe	63	
Jednakost i ravnopravnost pri zarađivanju	38	
Kanada		
Geografija	129	
/H/istorija	130	
Mapa	131	
Sistem vlasti	133	
Kanadski penzioni plan	80	
Kanadsko ministarstvo za radnu snagu i useljavanje	24, 141	
Kanadsko udruženje za građanske slobode	114	
Kaucija ili jamčevina za stan	87	
Kaucija ili jamčevina za puštanje na slobodu	111	
Knjižnice ili biblioteke	58	
Kola	116	
Komisija za ljudska prava	114	
Kontrola rađanja	65	
Kontrola stanarina	86	
Kontrola vozača i pregled automobila	122	
Kontrolor organa vlasti (ombudsman)	115	
Korporacija za stambene probleme	93	
Kredit (kupovanje)	96	
Sav/j/etodavna služba o kupovanju na kredit	98	
Kreditne zadruge	100	
Krivični zakon	110	
Kućne bolničarke	66	
Kućne pomoćnice (specijalne)	76	
Kultura i rekreacija	15	
Kultura i rekreacija (ministarstvo)	23,	
138		
Kupovanje	11	
Kupovanje kuća i stanova	89	
Kupovanje na kredit	96	
Kupovina	11	
Kupovina automobila	119	
Kursevi		
Dopisni	55	
Engleskog jezika	46	
Engleskog jezika u centrima za radnu snagu	49	
O državljanstvu	47	
Za roditelje sa predškolskom d/j/ecom	48	
Za zanatlije pred polaganje stručnog ispita		
Kutije za čuvanje vr/ij/ednosti	100	
Kvalifikacije ili stručna sprema (proc/j/ena)	32	
Lekari	62	
L/ij/ečenje u kući	66	

Liječnici	62	
L/ij/ekovi za starije građane	66	
Ljudska prava (komisija)	114	
Maloprodajna taksa	104	
Mapa Kanade	131	
Mapa Ontarija	148	
Minimalne nadnice	38	
Minimalno doba starosti za zapošljavanje	39	
Minimalno radno vr/ij/eme	38	
Ministarstva		
Za dohodak	79, 104	
Za društvene i socijalne usluge	72,	
74, 81		
Za industriju i turizam	141	
Za kulturu i rekreaciju	23, 138	
Za potrošačke i trgovačke poslove	86, 97, 102	
Za prosv/j/etu	32, 33	
Za rad	37, 39, 43	
Za radnu snagu i useljavanje	24,	
141		
Za transport i komunikacije	117,	
118, 119		
Za visoke i više škole (univerzitete ili sveučilišta)	34, 35, 39	
Za zdravlje	66, 67	
Mladež	12	
Multikulturalnost	136, 140	
Naknade za povrede na poslu	43	
Nekretnine (porez)	104	
Nezaposleničko osiguranje	40	
Nezgode na poslu (zaštita)	39	
Novčana pomoć za studente visokih i viših škola	57	
Novine i listovi	30	
“Novosti za novodošle” (list)	49	
Obavezno pohađanje škole	52	
Obav/j/eštavanje građana	20	
Obdaništa i zabavišta	71	
Obiteljska ili porodična potpora	74	
Obiteljski ili porodični problemi (služba sav/j/etovanja)	76	
Obučavanje na poslu	35	
Obuka radnika u centrima za radnu snagu	35	
Odbici od zarade	39	
Odbor za naknade za povrede na poslu	43	
Od/j/eljenja (pojedinih ministarstava)		
Za državljanstvo (kanadsko)	141	
Za državljanstvo (ontarijsko)	48,	
139		
Za industrijsku obuku	33, 34, 35	
Za obav/j/eštavanje građana	24	
Za propise o radnim odnosima	37	
Za propise o zapošljavanju	37	
Za razvitak višekulturalnosti	140	
Odmori i odsustva	38	
Odvojene ili posebne škole	52	
Ombudsman	115	
Omladina	12	
Omladinske organizacije	72	
Omladinski domovi	71	
Ontario (upoznavanje)	18	
Ontarijske ustanove		
Federacija rada	36, 37	
Komisija za ljudska prava	114	
Korporacija za stambene probleme	93	
“Plavi krst ili križ” (zdravstvena ustanova)	62	
Poreski krediti	104	
Provincijska policija	108	
Savez kreditnih zadruga	100, 101	
Zdravstveno osiguranje	61	
Opća naobrazba (kursevi)	55	
Oporavišta za lakše bolesnike	66	
Opšte obrazovanje (kursevi)	55	
Orijentacioni programi	47	
Osiguranje	101	
Automobila	122	
Nezaposleničko	40	
Protiv nezgoda	102	
Protiv požara	102	
Protiv provale, pljačke i krađe	102	
Socijalno (broj)	29	
Zdravstveno	60	
Životno	101	
Osnovne ili pučke škole	53	
Ospособljavanje radnika (ponovno)	74	
Otkaz stana	88	
Pelcovanje protiv bolesti	65	
Penzije	77	
Invalidska penzija	80	

Kanadski penzioni plan (radna penzija)	80	Stručne škole	56	
Sistem zagarantovanog godišnjeg prihoda	79	Privremeno zdravstveno osiguranje		62
Starosna penzija	77	Proc/j/ena kvalifikacija ili stručne spreme	32	
Zagarantovani dodatak na prihod	78	Prometni prekršaji	121	
Planiranje porodice ili obitelji	65	Propisi o radnim odnosima (od/j/eljenje)	37	
“Plavi krst ili križ” (zdravstvena ustanova)	62	Propisi o zapošljavanju	37	
Podiznajmljivanje stanova	87	Prosv/j/eta	51	
Poeni za vozačke prekršaje	121	Prosv/j/eta (ministarstvo)	32, 33	
Pogrebi	14	Provincijska policija	108	
Pohađanje škole (obavezno)	52	Pučke ili osnovne škole	53	
Policija	108	Putnički čekovi	100	
Ponovno osposobljavanje radnika	74	Rad (ministarstvo)	37, 39, 43	
Poreski kredit	104	Rad (federacija)	36, 37	
Porez na nekretnine	104	Radna penzija (kanadska)	80	
Porez na prihod	103	Radna rehabilitacija	74	
Sav/j/etovališta o porezu na prihod	104	Radna snaga i useljavanje (ministarstvo)	24, 141	
Porodična ili obiteljska potpora	74	Radni odnosi (propisi, od/j/eljenje)	37	
Porodični ili obiteljski problemi (služba sav/j/etovanja)	15	Radni uslovi ili uvjeti	37	
Porodajno odsustvo	39	Radno vr/ij/eme	38	
Porota (sudska)	111	Radničke “unije”	36	
Posebne ili odvojene škole	52	Radnički sindikati	36	
Potpora preživ/j/elim članovima porodice ili obitelji	80	Rađanje (kontrola)	65	
Potpora za besplatne l/ij/ekove starijih građana	66	Rehabilitacija	74	
Potrošački i trgovački poslovi (ministarstvo)	86, 97, 102	Rekreacija	15	
Potvrda o ispravnosti i sigurnosti kola	120	Rekreacija i kultura	15	
Potvrda o zaradi	40, 103	Rekreacija i kultura (ministarstvo)	23, 138	
Povlasne karte starijih građana	82	Religija	15	
Povrede na poslu (zaštita)	39	Religiozne organizacije	25	
Požar (osiguranje)	102	Renoviranje stare kuće	92	
Prava stanara	86	Roditelji vanbračne d/j/ece	71	
Pravna pomoć	113	Rođenja	14	
Pravo na ugovoreno vr/ij/eme (iznajmljivanje stana)	88	Sahrane	14	
Praznici ili blagdani	38	Samostalni useljenici (bez garancije)	141	
Pregled automobila i kontrola vozača	122	Saobraćajni prekršaji	121	
Prevod dokumenata	32	Savez kreditnih zadruga	100, 101	
Privatne radnje i radionice	34	Sav/j/etodavna služba o kupovanju na kredit	98	
Privatne škole	56	Sav/j/etovališta o porezu na prihod	104	
Opšteg obrazovanja ili opće naobrazbe	56	Sav/j/etovališta za pravnu pomoć	114	
		Sav/j/et za društveno planiranje (Toronto)	86	
		Sigurnost automobila	120, 121	

Sindikati	36		
Sistem oduzimanja poena za vozačke prekršaje	121		
Sistem vlasti u Kanadi	133		
Sistem zagarantovanog godišnjeg prihoda	79		
Služba informacija	21		
Služba sav/j/etovanja o porodičnim ili obiteljskim problemima	76		
Socijalna pomoć	73		
Socijalne i društvene usluge (ministarstvo)	72, 74, 81		
Socijalne usluge i službe	68		
Socijalno osiguranje (broj)	29		
Specijalne kućne pomoćnice	76		
Specijalne škole	55		
Srednje škole	54		
Stambene mogućnosti	84		
Iznajmljivanje stanova	85		
Iznenađne nevolje	93		
Javni državni stanovi	92		
Kontrola stanarina	86		
Korporacija za hipoteke i stambene probleme	91		
Korporacija za stambene probleme (Ontario)	93		
Kupovina kuća i stanova	89		
Otkaz stana	88		
Podiznajmljivanje	87		
Prava stanara	86		
Pravo na ugovoreno vr/ij/eme	88		
Renoviranje stare kuće	92		
Stanovi za osobe sa malim prihodima	92		
Starački domovi	81		
Ugovori o iznajmljivanju	86		
Žalbe o stanovima	88		
Stanarska prava	86		
Stanovi za osobe sa malim prihodima	92		
Starački domovi	81		
“Starija sestra” (organizacija)	73		
“Stariji brat” (organizacija)	73		
Stariji građani	77		
Besplatni l/ij/ekovi	66		
Centri i klubovi	82		
Kanadski penzioni plan	80		
Oporavišta za lakše bolesnike	66		
Povlasna karta	82		
Starački domovi	81		
Starosna penzija	77		
Zagarantovani dodatak na prihod	78		
Zagarantovani godišnji prihod	79		
Starosna penzija	77		
Stručna sprema (proc/j/ena)	32		
Stručne škole	56		
Stručni ispiti (za zanatlije)	33		
Sudovi	111		
Sveučilišta i univerziteti	57		
Ministarstvo	34, 35, 49		
Novčana pomoć studentima	57		
Prijemni ispiti	49		
Škole			
Francuske škole	52		
Javne (redovne) škole	51		
Obavezno pohađanje	52		
Osnovne ili pučke škole	53		
Posebne ili odvojene škole	52		
Privatne škole	56		
Pučke ili osnovne škole	53		
Specijalne škole	55		
Srednje škole	54		
Upis	52		
Zabavišta i obdaništa	71		
Školstvo	50		
Taksa na kupljene artikle	104		
Taksa za vozače bez osiguranja	123		
Takse i porezi	103		
Telefonski imenici	22		
Torontski sav/j/et za društveno planiranje	86		
Trgovački i potrošački poslovi (ministarstvo)	86, 97, 102		
Trudničko odsustvo	39		
Trust-kompanije	98		
Učenje zanata	35		
Udadbe	14		
Udruženje za zaštitu potrošača	97		
Ugovori o iznajmljivanju stanova	86		
Ukopi	14		
Umno zaostale osobe	75		
“Unije” (radnički sindikati)	36		
Univerziteti i sveučilišta	57		
Ministarstvo	34, 35, 49		
Novačana pomoć studentima	57		
Prijemni ispiti	49		
Upis u škole	52		

Useljavanje i radna snaga (ministarstvo)	24, 141	Vožnja kola	116
Useljenici bez garancije	141	Zabavišta i obdaništa	71
Useljenici pod garancijom	141	Zagarantovani godišnji prihod	79
Useljenička udruženja	25	Zajmovi	101
Centri za useljavanje	24	Zajmovi na kuće i nekretnine	91, 101
Uslovi ili uvjeti na poslu	37	Zakoni	106
Usluge i službe za d/j/ecu i omladinu	69	Zanati (učenje)	35
Ustanove po stambenim četvrtima		Zanatske kvalifikacije	33
Uvjeti ili uslovi na poslu	37	Zaostale osobe (duševno)	75
Uživanje droga	67	Zapošljavanje i zaposlenje	28
		Intervjui ili razgovori	32
Vanbračna d/j/eca i njihovi roditelji	71	Minimalne nadnice	38
Vanredno studiranje	47, 57	Minimalno doba starosti	39
Večernji kursevi	47	Minimalno radno vr/ij/eme	38
O državljanstvu	46	Propisi o radnim odnosima (od/j/eljenje)	37
Engleskog jezika	46	Propisi o zapošljavanju	37
Za odrasle	47, 48	Ustanove	31
Za opšte obrazovanje ili opću naobrazbu	55	Zarada (potvrda)	40, 103
Venerične bolesti (klinike)	63	Zaštita potrošača (biro)	97
Visoke i više škole	57	Zaštita potrošača (udruženje)	97
Ministarstvo	34, 35, 49	Zaštita protiv nezgoda na poslu	39
Novčana pomoć studentima	57	Zdravlje (ministarstvo)	66, 67
Prijemni ispiti	49	Zdravstvene usluge i službe	60
Višekulturnost	136, 140	Zdravstveni centri za d/j/ecu	65
Od/j/eljenje za razvitak višekulturnosti	140	Zdravstveno osiguranje	9
V/j/enčanja	14	Zubarske usluge	65
V/j/era	15	Žalbe o stanovima	88
V/j/erske organizacije	25	Žene	13
Vozačka udruženja	124	Žene (biro)	39
Vozački prekršaji	121	Ženidbe	14
		Životno osiguranje	101

